

VAARAO RAHVAS

I. ANDMED VAARAO RAHVAST

1.

Käesolevaga vastan Teie viimasele pärimisele, et mul ei olnud võimalik andmeid saada Vaarao sõjaväe saatuse kohta, sest puuduvad nii vanad ja need, kes on järgi vanad, need ei teadnud mulle midagi sellest jutustada. Küll aga vast saan lihtsamaid lugusid edespidi saatma.

ERA II 60, 307 < Iisaku khk, Tudulinna v – A. Roosiväli < A. Roosiväli (1933)

2.

Teatan, et Jõuga ümbruskond tunneb varao hukkumist Punases meres ainult pühakirja (piibli) põhjal.

Tuntakse küll vesinäkke, kes jõe sügavuses elavad. Mõni vanake olla oma silmaga näinud, kuidas jöenäkk (naisterahvas, alasti, pika juustega) kivi peale päikese-
paistele ilmunud, et ennast sojendada, kuid inimest nähes kohe vette sulpsatanud. Iseäranis agarad olla vesinäkid suplejaid vee alla viima (uputama).

Kuid vesinäkkidel on väga nõrk ühendus hukkunud varao sõjaväega. Ennemine tuntakse vesinäkke metshaldjatega ühel alusel.

Märkus: Ülalnimetatud andmed käivad Jõuga, Sõrumäe, Tammetaguse ja Koldamäe külade kohta Iisaku vallas Virumaal.

ERA II 60, 305 (1) < Iisaku khk, Iisaku v, Jõuga k – Aleksander Roostar < Aleksander Roostar (1933)

3.

Minu püüe, hankida lähemaid andmeid vaarao sõjaväe hukkumisest Punases meres, on osutunud asjatuks. Meie ümbruskonnas, arvestades vanemate 70–80 aastaste inimeste ütelustega, pole kunagi leidunud sarnasesisulist muistendit. Võibolla on need, kellelt sarnaseid andmeid saadud, kusagilt väljast sisse rännanud?

ERA II 59, 459 (1) < Ambla khk, Ambla v, Prümli k – Elmar Graup < Elmar Graup (1933)

4.

Praegugi ustakse, et meres on siniiygfrii. Oli naiste nägu.

E 60293 (20) < Noarootsi khk, Kudani k – Paul Ariste < Karl Vestersten, 59 a (1927)

5.

Nendest vaarao latsist teavad mitmed, kuid ainult küsimuste peale vastata – kuulnud ei-tea-kellelt, lapsepõlves koolis käies, ja ka muilt vanemalt inimestelt. Keegi noorem teadis ütelda, et olevat kuskilt raamatust lugenud, ei tea aga, kus ja kudas.

Teadsid lugu: Mari Sann (Andri naene Taheva Limpsi talu maal olevas omas popsimajakeses, pärit Mõnistest), ka tema mees (pärit Tahevalt) Andri on seda lugu poisikesena kuulnud; Liisa Peltser (vallavaene Taheva vaestemajas), siis Elisabet Püss (Karola-Apja asunduses 1894 elav 75 a erksas vanaeit) – nagu ta tütar hiljuti ütles, teada sellest ja palju muinasjutte ja vanu laule, ei olla keegi temalt kirjutanud. Ei ole mahti saanud teda külastada.

ERA II 57, 735 (3) < Hargla khk – J. Tamm < mitmed inimesed (1932)

II. VÄLIMUS, TEGEVUS

6.

Vaaurahvas peab olema meres, peab ütlema: vaarau.

ERA II 62, 161 (50) < Lääne-Nigula khk, Taebla v, Liidiküla k, Madise s < Lääne-Nigula khk, Taebla v, Kirimäe k – Rudolf Põldmäe < Juula Seppel, 76 a (1933)

7.

Vaaroo-motiiv näikse tuttav. Vaaroo inimesed, meres aukus, poolkala-poolinimest, isimoodi häält teevad.

ERA II 34, 387 (21) < Varbla khk, Varbla vanadekodu – Oskar Loorits (1932)

8.

Varao-inimesed karivad meres egäs kuus: “Varao! Varao!”

ERA II 79, 429 (1) < Kihnu khk, Kihnu v, Lemsi k – Theodor Saar < Reet Lamend, snd 1848 (1934)

9.

Eest naisterahvas, tagalt kala. Kollatsed juused. Nuttis, et välla ei saand. (Vaaroo sõjaväega ei ühenda.)

ERA II 34, 383 (7) < Kolga-Jaani khk – Oskar Loorits < Anna Karussaar, 59 a (1931)

10.

Vaaraud on meres. Poolinimest, poolkala. Kisavad: vaarau, vaarau.

ERA II 34, 387 (19) < Laiuse khk, Jõgeva v – Oskar Loorits < Hold, autojuht (1932)

11.

Vaaroo latsõ? – pikk hius, naisterahva näol.

ERA II 34, 384 (12) < Urvaste khk, Sõmerpalu v – Oskar Loorits < Paulopriit Voolaine < ? (1927)

12.

Vaarao latsõ meren – pool kala, pool inimene.

RKM II 295, 246 (32) < Tartu-Maarja khk, Ülenurme k < Novgorodi kubermang, Borovitši kreis, Orehhovo k < Urvaste khk – Paulopriit Voolaine < Linda Samok, snd 1901 (1972)

13.

Vaaroni kala – puul inimest, puul kala.

ERA II 26, 45 (9) < Rõuge khk, Haanja v, Kokemäe k – Herbert Tampere < Jaan Gutves, 63 a (1930)

II.1. KUJUD, KUJUTISED

14.

Meres pidid olema kala moodi, kui trehvand laevasi nägema, mõned olid laeva nena ees old. Ma olen isi näind. Suur inimesepea, ees on rend, takka on nagu kala.

Need peavad elama taga Punases meres ja võeramaa meredes. Ma nägin Tallinnas, laevanenas oli koju, niisugused kalad pidid olema.

ERA II 62, 613/4 (33) < Kullamaa khk, Piirsalu v, Kuie k, Kruusimäe t – Rudolf Põldmäe < Kustas Sipelgen, 82 a (1933)

15.

Vaarao kaladest räägiti sedasi, et neid oli ennemuiste Tallina poodides, rippusid lae all nisuksed kujud – sis eestotsast oli inime, takkaotsast kala. Aga seda ma ei tea, mistarvis need kujud olid, aga neid ma nägin mitmes kohes.

ERA II 115, 401 (58) < Kullamaa khk, Vaikna v, Kullamaa k, Kõresilla t – Alfred Samet < Kustas Reesar, 81 a (1935)

16.

Vaarao seltsi inimesi peab meres olema, pool inimest, pool kala. Tallina Vana turu ääres oli üks kauplus, seal oli üleval. Ma hakkasin pärima, siis seletati ära. Vahel tulnd vee peale. See oli karn või mänguasjade kauplus, seal oli näha.

ERA II 55, 704 (19) < Martna khk, Martna v, Ähme k, Allika s < Tallinna I – Rudolf Põldmäe < Jaan Viispert, 79 a (1932)

17.

Seda kujutatavat piltide pääl sageli nii: päälmine pool naine, alumine kalasaba. Muud ei näi teadvat.

ERA II 34, 382 (4) < Viljandi khk < Kõpu khk – Oskar Loorits < Liisa Loorits, snd 1879 (1931)

III. VAARAO RAHVA TEKE

III.1. PUNASESSE MERRE JÄÄNUD VAARAO SÕDALASED

18.

Punases meres pidid õlema niiskesed mereinimesed, ikka karjuvad: “Vaaruu, vaaruu!” Eks nad ikka vaaru pera sinna uppusid.

ERA II 37, 365/6 (37) < Jõhvi khk, Voka v, Voka as < Jõhvi khk, Järve v, Kukruse k – Rudolf Põldmäe < Kadri Salust, 79 a (1931)

19.

Üks jagu inimesi jäänd meresse järele, kui Vahemerest läbi läind. Need peavad ki-sendama: “Vaaru ja vaaru.” Peavad praegus alles olema.

ERA II 37, 423 (9) < Jõhvi khk, Voka v, Konju k – Rudolf Põldmäe < Anton Roht, 81 a, rätsep (1931)

20.

Mees olnud kord merel kala püüdmas. Ilm olnud õige tuuline. Äkisti näinud ta, min-gisugune inimese moodi elukas tulnud vee peale ja karjunud: “Vaaruu! Vaaruu!” Pea tekkinud paadi ümber veel teisi samasuguseid elukaid, kes niisama karjunud. Mehel tulnud kange hirm peale, mees katsunud, kuidas koju pääsenud. Rääkinud lugu teistele. Need ükelnud: “Eks sa seda tea, et vaarao sõjavägi meres elab. Mõni kord näitavad nad endid inimestele, on inimese moodi pealmise kehapool, kala moodi alumise kehapool.”

E 8° XI, 84 (185) < Rakvere khk – Matthias Johann Eisen (1932)

21.

Vaarao sõjaväe hukkumisest Punameres ja sõjaväe edasielamisest vees. Hukkumise kohta kindlaid andmeid ei mäletata.

Inimesed elavat vees edasi. Tagakeha on kalasava moodi.

ERA II 60, 309 (1) < Simuna khk, Paasvere v, Laekvere k – A. Laurisson < Laekvere inimestelt (1933)

22.

Punasesse merre uppunud Vaarao sõjavägi ei surnud igavesti, vaid igal teatud ööl tulevad nad merepinnale ja hüüavad: “Vaarao, Vaarao!”

ERA II 183, 383 (21a) < Simuna khk, Paasvere v, Rahkla k, Õie t – Kalvi Õis < Jaan Õis, snd 1893 (1938)

23.

Vaarao. Enne oli vaarao, hakkas Punasest merest läbi minema. Mooses läks ees, vesi oli lahti. Aga vaarao uppus ära mere. Räägivad, üks matrus kiitand, et näind, meres old: eest inimese moodi, tagast jälle kala, saba taga. Kerkind vee pääle, ki-sendand: “Vaarao, vaarao!” Eks need siis võind olla need.

ERA II 28, 451 (11) < Viru-Nigula khk, Kalvi v, Lahe k, Meibaumi t < Viru-Nigula khk, Kalvi v, Unukse k – Rudolf Põldmäe < Kristjan Neimann, 79 a (1930)

24.

Punases meres nisuksed kalad. Inimese moodi pia piab olema. Kui vihmane ilm piab olema, siis piavad karjuma: “Vaarau, vaarau!” Varau ajas Israeli rahvast taga. Varau nägi, et oli kuiv, said sõjaväega kesk merd, vesi langes piale, uppusid ää. See piab va(a)rau sõjavägi olema, kes sial karjub.

RKM II 197, 78 (87) < Järva-Jaani khk, Järva-Jaani al < Järva-Jaani khk, Metsla k – Selma Lätt < Rosalie Veinberg, 83 a (1965)

25.

Mis on saanud Punasesse merre uppunud vaarao sõjaväest? – Punasesse merre up-punud vaarao sõjaväest on saanud veenäkk. Niisuke ilus naisterahva kuju, ilusad pikad juuksed, käed, rind, aga nabast saadik olla kalasaba soomusega. Kui vee all olevat, siis on vait, aga nii kui vee piale tuleb, teeb hirmus koleda häälega ikka: “Vaarao, vaarao.” Kui tahab kedagi omale vee alla meelitada, muidugi noorimehi, siis vahtivat niisukese pilguga, et muidu nad ei saa, kui lähvad näki juurde. Seda ma siis küll ei tia, mis ta surnuga teeb, kas sööb õige ära.

ERA II 183, 718/9 (4) < Koeru khk, Liigvalla v, Rakke al < Koeru khk, Liigvalla v, Ao k, Päärna t – Laine Priks < Jaan Tamm, snd 1845 (1838)

26.

Lapsepõlves, kui sai rohkem piibelt ja piibililugusid loetud, kõneles minu ka-dunud isa, et vaarao rahvas olivad Punases meres, kuhu nemad iisraelidele järele tormasivad, muudetud kaladeks – pool inimene, pool (saba) kala ja praegustki hää-litsema kaebehäälega: “Varao, varao...”

RKM II 11, 94 (116) < Paide khk, Paide v, Kriivelälja k – Otto Viide < Jüri Viidebaum (1947)

27.

Enam rääkis, et kui Mooses läks Iisraeli lastega Kaananisse ja siis vaarao Punasesse merde oma sõjaväega ära uppus, saanud vaarao sõjaväest vaarao kalad. Need näitavad vahest, karjuvad.

ERA II 70, 47/8 (2) < Türi khk, Vahastu v, Piiometsa k < Hanila khk, Massu v, Saastna k – Alfred Samet < Jaan Sammet, 54 a (1934)

28.

Punases ja Vahemeres pidada üks selts niisuguseid elukaid või kalasi elama, kel inimese pea ja pool keha on ja kala saba taga. Need on Egiptuse kuningas vaarao kõige oma sõjaväega, kes israeli lapsi taga ajas ja Punasesse merde ära uppus. Seal on ka naesterahvas olnud, sest naesterahva pealmise kehaga elukaid on ka nähtud.

Nad karjuvad alati: “Vaarao!” ja “Vaarao!”

Kui nad laevamehi näevad siis nad küsivad nende käest, kas on paras aig ju käes. See on nad ootavad viimist päeva ja endi kohtu otsust.

H II 58, 90 (10) < Jüri khk, Kurna v – Jaan Saalverk (1896)

29.

Kord Punasest merest üle sõites hukkund vaaraud. Mõni aeg hiljem nähtud vaarude sarnaseid inimesi meres, mis pealmise keha poolest ei old erinend teistest inimestest. Ainult jalge asemel oli old neil kalasaba. Ise olid karjund ikka: “Vaarau” ja “Vaarau”, “Vaarau” ja “Vaarau”. Muid sõnu pole üteld.

ERA II 226, 307 (3) < Keila khk, Saue v, Pääsküla k, Veski t < Hageri khk – Ilse Jõeas, Saue algkooli õpilane < Maria Niinemäe, 59 a, surnud (1939)

30.

Inimise peaga kalad

Inimise peaga kalad olla siis sündinud, kui Moses israeli lapsi Egiptuse vangipõlvest peastis. Nimelt sel viisil.

Kui israeli lapsed teel olid, kahjatses vaarao, et ta neil luba oli andnud minna ja võttis nõuks neilt priiust jälle röövida. Sõitis oma sõjaväega järele, et teelt tagasi tuua, aga [jumal] peastis israeli selle läbi, et mere sealt tühjaks laskis jooksta.

Ja israeli sugu läks kuiva jalaga läbi. Vaaroad seda nähes tõttasid oma sõjameestega ka järele. Kesk merd jõudes laskis jumal veel asemele tulla ja muutis vaarao kõige oma sõjaväega mereelukateks. Pea ja käed jäivad temale nii kui nad olid, aga jalad laskis jumal temal kokku asuda ja muutis neid sabaks, nii kui kalal tagumine ots on. Ja sest saadik on siis meres nüüd elajad ehk kalad inimese peaga.

Üleval nimetud mõistatused ja see inimese peaga kalade lugu rääkis minule, kui mina laps olin, üks 60-aastane vanamees, Kodaverest pärit.

Et niisugusid elajaid meres onne, kel inimese pea ja käed nink kala saba on. Tõendavad vana reisijate, laevakaptenide ja uurijate kirjad. Tihti on neist kirjades lugeda, enamisti Tseiloni saare ääres meres on neid nähtud ja kalamehed ka mitmed võrguga välja tõmbanud. Naisterahvasugu peab üsna ilus olema, pikka siniste juukstega.

H II 14, 533/4 (2) < Ambla khk, Tapa v – Ernst Hannov (1888)

31.

Vaaroo sõjamehed pidid praegu veel vees elama. Kalamehed püünd kinni, olnud pool inimest, pool kala. Ise karjund haleda häälega: “Vaaroo, vaaroo!” Kalameestel hakand neist kahju, lasknud lahti.

ERA II 27, 558 (74) < Nissi khk, Varbola v, Rahula k, Tammiku t < Harju-Madise khk, Vasalemma k – Rudolf Põldmäe < Liisa Tropp, 61 a (1930)

32.

Eks nüüd nende piiblete sees ole koa vaaroo inimestest lugeda, vaaroo aand inimesi taga, jäänd merde. Nad jäänd meresse kaladeks. Muist peab inimese keha olema. Peavad karjuma: “Vaaroo, vaaroo!”

ERA II 69, 625 (15) < Nissi khk, Varbola v, Pajaka koolimaja < Hageri khk, Varbola v, Käbiküla k – Rudolf Põldmäe < Mari Volbrik, 82 a (1934)

33.

Hiidlased püün kala. Ei ole saan. Siis tõmman noodaga väl'la – ilus naisterahva pea ja kala saba. Ja see oli rääkin nendega. Üten na, et sii kohtas kala ei saa, sii oo meite lojuste karjamaa. Käskin teise kohta menna. Hüppan siis paadist merre ja hüün: “Vaaroo!” Arvati, et nendest pidid olema, kui vaaroo Punases meres pidi ära uppun olema.

ERA II 16, 216 (82) < Karuse khk, Paatsalu v, Lõo k, Niitvälja s – Herbert Tampere < Adu Aumann, 74 a (1929)

34.

Kui vaaroo meres ära uppus, siis said niisugused – kala saba ja inimese pia.

ERA II 16, 465/6 (20) < Kullamaa khk, Piirsalu v, Rõuma k, Kadaka s – Herbert Tampere < Hans Einbaum, 87 a (1929)

35.

Meres peavad elutsema, pool inimest peab olema ja pool kala. Ma olen pildi peal näind neidsesi. Kui vaarao rahvas ära uppusid merde, siis ehk jäid mälestuseks merde.

ERA II 62, 585 (19) < Kullamaa khk, Piirsalu v, Kuie k, Rätsepa t < Kullamaa khk, Piirsalu v, Mike k – Rudolf Põldmäe < Kustas Mikk, 73 a (1933)

36.

Need on, mis uputasid Punase meres ära kõik, need peavad meres olema praegu, naisterahva keha kõik, aga siis kala saba. Mereinimesed. Nad peavad vahel väljas käima.

ERA II 70, 69 (3) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Väike-Kalju k, Raba s < Varbla khk, Varbla v, Saulepi k – Alfred Samet < Mart Kopelmann, 68 a (1934)

37.

Vaarao kaladest ei tea. – Seda olen ma küll kuulnud, need läksid kõrkjate ehk Punasest merest läbi – siis see Aaron lõi kepiga vee lõhki, et läbi võis minna, ja teine sõjavägi läks järele ja vesi läks kokku, – see mis pärast läbi ei saan, olid vaarao rahvas, need uppusid merde ära, üiti siis, et vaarao rahvas elab meres. Ma olen isi näind muuseumis või näitusel seda vaarao naist, pealt on inimene, alt kala, kala saba. Neid saab vähe näha, mis nad teevad seda ei tea. Need elavad änamasti sealsamas meres, harva kui rändamisega mõni meie merde tuleb. – Ja nendest sai rahvas, vaarao rahvas.

ERA II 70, 673 (2) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Kalju k – Alfred Samet < Hans Sikevits, 67 a (1934)

38.

V a a r a u r a h v a s

Haapsalus oli näidatud, oln veenõu sees. Takkapoolt kala, eestpoolt inimene. See teind niskest häält: “Vaaruu, vaaruu.”

Tal oli sant seal vee sees.

ERA II 62, 170/1 (21) < Lääne-Nigula khk, Taebla v, Liidiküla k, Madise s < Lääne-Nigula khk, Taebla v, Kirimäe k – Rudolf Põldmäe < Eeva Rutu, 80 a (1933)

39.

Vaarau sugu pidi Punases meres olema, pidid karima: vaarau, vaarau. See on vaarau vägi, kui need Punasesse meresse jäid. See on Väikse-Aasia maal.

ERA II 62, 223 (33) < Lääne-Nigula khk, Palivere v, Palivere vaestemaja – Rudolf Põldmäe < Mart Pikkpoom, 73 a (1933)

40.

Punasesse merre upunud sõjamehed olla kõik kaladeks muutunud, neil olla inimese pea ja pealmine keha, alumine keha on kala. Mõnikord pistavad nad pea veest välja ja kisendavad: “Vaarao, vaarao, millal tuleb viimnepäev!”

ERA II 129, 348 (10) < Märjamaa khk, Märjamaa v, Kõrvetaguse k – Emilie Poom < Mari Tamm, snd 1845 (1936)

41.

Rootslasilt kogutud

Mõrrast saadud kätte mereinimene. Karjunud ikka: “Farao, farao,” sest mereinimesed peavad olema vaarao sugu, vaarao, kes ära uppus.

E 60174/5 (16) < Noarootsi khk, Paslepa k – Paul Ariste < Johan Timmerman, 68 a (1927)

42.

Rootslasilt kogutud.

Kui vaarao sai hukka, uppus ühes mehi ja naisi. Nii on mõnel mereinimesel päris naise rinnad. Mereinimesed karjuvad: “Faraao, faraao.”

E 60220 (33) < Noarootsi khk, Hosby k – Paul Ariste < Kristine Kiisk, 66 a (1927)

43.

Pea poolt pidi inimese moodi olema ja altpoolt kala olema, vaarao kala. Sedasi ma olen kuulnud. Kaugel suurte merede sees peab olema.

ERA II 55, 712/3 (9) < Martna khk, Martna v, Rannamõisa-Oonga k, Matsi s < Martna khk, Martna v, Rõude k – Rudolf Põldmäe < Mari Põlten, 69 a (1932)

44.

Vaarau inimesed pidada meres olema: iist inimene, aga kala saba taga. Kalamehed saand kätte. Karivad: “Vaaráo, vaaráo.” Kui inimesed kinni püünd, siis karind: “Vaaráo.”

ERA II 34, 387 (20) < Vigala khk, Vigala v, Vigala vanadekodu – Oskar Loorits (1932)

45.

Siit üks mees keis soldatiks ja sõitis laevaga ringi. Ta rääkis, et Punases meres pidada olema nisuksed asjad, mis ütakse “vaarao vägi”. Tulevad vahel vee peale ja karjuvad: “Varao, varao!” Pealt olla inimese keha ja alt kala.

ERA II 254, 385 (32) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Kõpu k – Enda Ennist < Ann Rimmel, snd 1867 (1939)

46.

Vaarou inimene – eest inimene, tagant kala (= Vaarao sõjavägi Punases meres uppund; tikuvad kalurite paati, küsivad viimast päeva).

ERA II 34, 381 (2) < Anseküla khk – Oskar Loorits < Ait, köster, 63 a (1924)

47.

V a a r a o s õ j a v ä g i

Vaaru inimesi peaje veel meres olema. Kui vaaru vägi ää uppus, ennemuiste, siis nad jähid merese. Üks oli siit meres olnd. Meie [st Haapsu] küla kuhas. Väga ilus olnd. On nähtud. See inimene niid surnd, kes siis õnge oli püidmas. Väga kena ilus ilm oli olnd mere peal. Tõusnd korra poolest saadik vee peale. Kartnd, aab poadi ümber – pole midagid, läind tagasi jälle, kadund ää. Üks naisterahvas, väga ilusa näoga, aga rinnad olnd ees. Väga kenad kaharad juused olnd. Kala händ pidand taga olema. Ikka kala änd, muud pole midagid. Mere kaladega nad elavad.

(Näkk-sõna ei tunne.)

Aga ma kuuli, üks oli kinni võettud. See aand ikka: “Vaaru, vaaru!” Tahtnd jälle merese minna, vaaru juurde. Siis nad ikka näind, et see kala händ taga. Rinnast ja peast ikka inimene. Söövad meres kalu ja elavad. Kui mõnda nähtud, siis olle ikka “vaaru, vaaru!” karjund.

ERA II 289, 494/5 (7) < Jaani khk, Maasi v, Haapsu k – Aarne Vinkel < Liisa Välis, snd 1850 (1940)

48.

Vaarau sõjavääst saand vaarau kala. See karjuda ikka meres: “Vaarau, vaarau!”

ERA II 201, 296 (19) < Karja khk, Leisi v, Purtsa k, Orga t < Karja khk, Pärsama v, Luulupe k, Tooma t – Kaljo Lepp < Aleksei Lants, snd 1857 (1938)

49.

Vaarao sõjavägi, see pidavat praegu Punases meres olema; seal olla seuksed kalad meres, mis pidavat karjuma varau! varau!

ERA II 158, 409/10 (23) < Mustjala khk, Järise k < Mustjala khk, Panga k, Kooli t – Aino Ahurand < Triina Tänav, snd 1856 (1937)

50.

Varao sõaväe saatusest teatakse rääkida, et neist olevat saanud kalad, mis oma kujult olevat pea poolt inimese moodi, altpoolt kalasaba moodi. Kui need elukad aimavat halba ilma, siis kisendavad, varaoo varaoo, ja enne nad säält valla ei saavat kui viimisel päeval.

ERA II 57, 45 (1) < Karksi khk, Karksi m – Mari Sarv < Liisu Eevert, 77 a (1932)

51.

Kihnus elab ka üks väljasaadetud juut Moses Schafran, s. 1881. a Pärnus, elanud Tartus ja Valgas. Tema olla Tartus juutidelt poisikesena kuulnud, et varao sõjavägi muudetud Punases meres pool kalaks, pool inimeseks.

ERA II 133, 9 (1) < Kihnu khk < Tartu l – Thoodor Saar < Moses Schafran, snd 1881 (1935)

52.

Kui vaarao Punasesse merre uppus, siis ta olla muutunud kalaks. Ta olnud ülevalt poolt naine, kuna altpoolt olnud ta täiesti kala. Ainult korra olla teda nähtud, nimelt kalamehed, kes kalal olnud, näinud, kuidas ta võrgust viimasel silmapilgul välja hüpanud. Kui ta poleks välja hüpanud, siis oleks kalamehed ta kätte saanud. Praegu ta elutsevat Läänemeres, kuid vahest käivat ka kaugemates meredes.

ERA II 58, 23 (1) < Pärnu-Jaagupi khk, Kaisma v < Vändra khk, Viluvere v – E. Nõmmik, Vändra Majandusgümnaasiumi õpilane < Anna Andresson, 83 a (1933)

53.

Vanarahvas teadsid rääki, et vanal aial on kalapüügi riistu väega vähä tuntud: nendeks on ahing olnud, sellega on nemad paadi pealt tulega öö ajal raiund kuninga vaarao ajal, nõnda on nemad esimesed kalapüüdjad olnud Eekibduse maavete peal. Seal on ka kalapüüdjad üht esi sorti kala näinud, ilma sabata ja eestpoolt on pea inimese pea sarnane ja ise on õige lihav välja näinud. Kalamehed on teda kinni tahtnud püüda, aga ei lase enda ligi ühte ainust.

Ükskord on üks kalamees taga ajanud, on natukene eemale läinud ja tõstnud pea vee peale ja hakanud karima: “Oh varao, oh varao, oh varao!” ja läind teiste paika ja karib jälle: “Oh varao, oh varao, oh varao!” Ja läind jälle natukene edasi ja karib kolma puhku: “Oh varao, oh varao, oh varao!” Nii karivat tema ega ajas ta selle tunni aja sees, kui meri neid on kinni katan, kui nemad iisraeli lapsi taga on ajanud kuni merde senna olema kuningas. Senna merde olema kuningas vaarao ühes oma sõiaväe ja rüütlitega jäenud. Jehova jumal on kuninga varao kalaks muutan, nüüd kuningas varao ootab viimist päeva, siis Jehoova Jumal pidada teda jälle inimeseks muutma.

E 47597/8 (3) < Pärnu khk – A. Karu (1910)

54.

Vaarau peab üks loom olema meres, pool inimest pool kala, pidada vees elama. Kaua aja eest olli Pärnus kätte saadud üks, karjub vaarauh. Nigu koera moodi karjub, ahvi moodi nägu.

ERA II 34, 381 (3) < Saarde khk, Pati-Ristiküla k, Peetriõue t – Oskar Loorits < Lorents Leesment, s 1858 (1929)

55.

Kord elanud vägev kuningas vaarao. Sõjaväega olnud tal hää vahekord ja sellepärast püsinud ta troonil, ehkki rahvas polnud tema valitsemisega sugugi rahul. Kord pidanud ta minema vaenlase vastu võitlema Punase mere tagusele maale. Tollal, kui vaarao tahtnud merest sõduritega üle sõuda, tõusnud torm. Vaarao tahtnud vaenlasele kohe vastu minna ja käskinud mehi kiiresti sõudma hakata. Ise jäänud aga kaldale ühe sõduriga, kes pidanud teda pärast üle viima. Merel sõudnud küll mehed kiiresti, kuid torm olnud veel kiirem ja lükanud paadid ümber. Sõdurid püüdnud veel ujudes elu päästa, kuid väsinud siiski kõik ja uppunud kaunis kalda lähedal. Surnud sõduritest on vetevaim moondanud inimese, kes olnud kalasabaga varustatud.

Varsti pärast seda läinud kalurid võrkudega merele. Mehed pannud võrgud vette ja tundnud kohe, et võrku on läinud mingisugune suur kala. Nad võtnud võrgud välja ja näinud sääli isemoodi kala, kes karjunud: “Vaarauch! Vaarauch!” Kalurid ehmunud kala karjumisest ja lasknud ta kohe vette tagasi.

ERA II 58, 11/2 (1) < Vändra khk, Vändra v – Aino Vechterstein < M. Reier, 59 a (1933)

56.

Need piäväd ike olema Punases meres – vaarao vägi. Puul inimest, puul kala. Karjude ike: varau, varau!

ERA II 39, 241 (5) < Tõstamaa khk, Tõstamaa v, Tõstamaa al – Herbert Tampere < Juhan Sutt, 81 a (1931)

57.

Karjuvad meres: “Varau, varau.” Jõgi, kust nad on läbi tahtnud minna, on ära uppund – praegugi karjuvad sial. On kala moodi. (Tütred sosistasid, et eest inimese moodi, aga ema seda ei teadnud.)

ERA II 34, 382/3 (6) < Kolga-Jaani khk – Oskar Loorits < Kai Värk, 72 a (1931)

58.

Kalad – eest ots inime ja tagalt ots kalad = need vaarao rahvad, vaarao sõavägi. Ühekorra võrguga kätte saand. Kui välla võtnd, karind “vaaroo, vaaroo.” Ilusad punased palged, aga tagalt kala. (Viimispäeva motiivi ei teata.)

ERA II 34, 383 (8) < Kolga-Jaani khk – Oskar Loorits < Jaak Unt, snd 1869 (1931)

59.

Kui vaarao isreali rahvast taga ajas, siis läksid need Punasest merest läbi ja vaarao vägi jäi sisse ja sai kaladeks ja neil kaladel on inimese pea ja kala saba ja karjuvad ise: “Vaaraoo! Vaaraoo! Vaaraoo!”

E 22837 (1) < Pilstivere khk, Kõo m – Hans Keller (1896)

60.

Näkid olema vaarao sõaväest tekkind, puul inimest, puul kala, püiavad inimesi. Kui on keegi nukker, meelitab surma. (Nuttu, viimispäeva ei tea. Lugend Eiseni “Näkiraamatut”, mis nähtavasti segavalt mõjund. Kuid lapsepõlve mälestus Torist kindlasti rahvapärane.)

ERA II 34, 382 (5) < Viljandi khk, Viljandi v < Tori khk – Oskar Loorits < keegi vanaeit (1931)

61.

Punasesse merre tullid niid kalad, mis on pool inimese nägu, pool kala nägu ja karjub: “Vaa-rao! Vaa-rao!” (Vaarao sõjaväest tekkinud.)

ERA II 164, 18 (28) < Viljandi khk, Uue-Võidu v, Pupsi t < Suure-Jaani khk – Linda Kõögardal < Mari Jäärats, 60 a, Ann Letner, 60 a (1937)

62.

Näkid on vaarao sõjaväest Punases meres tekkinud. Uppusid ise, püüavad muidki inimesi uputada.

E 54851 (2) < Kodavere khk, Alatskivi k – Matthias Johann Eisen < F. Kärner (?)

63.

Vaarau rahvas Tartus õli näha jäämarki aal. Siis näideti neid. Purgide sides vee sees. Naesterahva nägu ja juuksed pias. Kõhe nigu kahe- või kolmeoastane laps. Kutsuti, jah, vaarau inimene.

ERA II 14, 589 (26) < Kodavere khk, Ranna v, Omedo k, Liiva t – Paul Ariste < Otto Mägi, 73 a (1929)

64.

On ka juhuseid leitud, kus on laeva külge hakanud, pool kala, pool inimest, ja on häält tehnud vara-u, vara-u, vara-u. See on vaaraoaegne inime.

KKI 9, 178/9 (121) < Kodavere khk – Udo Mägi < Sohvi Sepp, u 75 a (1948)

65.

Kae, kui vaarao sinna jõkke lätsi... Jõge kepiga löönu ja läts lahki – kos sa sellega! Et siis oleva inimese kalas muutunuva. Kui viimnepäiv tule, sis saava na inimeses tagasi.

Vanast koolmeister selet, kui ma koolin käisi.

“Vaaro! Vaaro!” ütelnuva jõõn. Mõni olla nännu.

ERA II 78, 240 (12) < Puhja khk, Kavilda v, Vihavu k, Põntsaka t – Richard Viidebaum < Miina Lillep, 77 a (1934)

66.

Punamerre hukkunud vaarao ja selle sõjaväe saatusest on teada ainult järgmist:

Vaarao ja tema sõjavägi õlevat muutnud ennast Punases meres kaladest, kes pool inimene ja pool kala (siin tarvitab rahvas rohkem ainsust selles lauses), kellel esimehe õts – pia, käed ja keha – piavad õlema inimese moodi, tagumene õts aga – jalgade jagu – piab õlema kala saba. Nied piavad karjuma ikke sial: “Vaaru” ja “vaaru”.

(Teade Rudolf Olevilt, vana 28 a, Avinurmest Jõemetsa külast, novembrikuul 1932, kes tulnud elama Peipsi kaldalt Kodavere kihelkonnast umbes 20 a eest. Teate kuulnud vanematelt inimestelt sünnikohast – Kodavere kihelkonnast.)

ERA II 57, 739/40 (1a) < Torma khk, Avinurme v, Jõemetsa k < Kodavere khk – Mihkel Sild < Rudolf Olev, 28 a (1932)

67.

Mustas meres (mere nimi ei ole väga kindel, kas Mustas või Punases meres; rohkem teatakse ikka, et Mustas meres olevat) piavad õlema neskesed kalad, kes pool inimene ja pool kala.

Vanad soldatid, kes Türgi (mitte Türgi) sõjas käinud, need õlid nähnud neid (laevaga üle Musta mere sõites). Tahnud laeva kerest kinni võtta ja karjun(u)d: “Vaaru” ja “vaaru”!

Teate kuulsin poisikesepõlves, umbes 35 a tagasi, oma isalt Toomas Sillalt Avinurmes, kes aga selle kuulnud omakord Türgi sõjas käinud invaliidilt Toomas Kaselt (Avinurmest). Toomas Sild ja Toomas Kask mõlemad surnud juba. Toomas Sild (minu isa, kirjutaja) kuulnud seda ka Mart Soolt Avinurmest, kes vanem sõjainvaliid, võtnud osa Poola mässust ja Balkani sõjast. Viimase tõenduse sain ka Mart Soo pojalt (Mart Soo ise juba ammu surnud) Aleksander Soolt Avinurmest Piilsi külast (vana 58 a novembrikuul 1932. a.). Aleksander Soo teadmise järele Mart Soo andmetel, olevat kalad Punases meres elamas.

ERA II 57, 740 (1b) < Torma khk, Avinurme v, Jõemetsa k – Mihkel Sild < Toomas Sild jt (1932)

68.

Kui vaarao läinud Punasele merele iisreali lapsi taga ajama, tõusnud kohe, kui iisreali lapsed kaldale jõudnud, suur tuul, vesi voolanud vaarao sõjaväe peale ja uputanud kõik ära.

Vaarao sõjaväest tekkinud merde vaarao rahvas. See vaarao rahvas elab praegu veel meres edasi, pea on inimese moodi, aga kala saba tuletab hülgeid meelde. Laevameestele kuulutavad nad tormi ette, pistavad pead veest välja ja karjuvad.

E 8° XII, 85 (279) < Võnnu khk – Matthias Johann Eisen < J. Suits (1932–1933)

69.

Teie palvele ma palju vastata ei tea, sain ainult niipalju teada, et vaarao sõjavägi olevad poolkaladeks muutunud, pääpool olevad inimene ja tagapool kalasaba. Kui ilmad muudavad, siis karjuvad ikka: “Vaarao-vaarao.”

ERA II 60, 313 (1) < Võnnu khk, Rasina v – Hugo Vardja < Hugo Vardja (1933)

70.

No kae, sis ku Iisrali latse Punatses merest läbi lätsiva. Ja vaarao läts oma sõaväega säält läbi. Aga vesi tuli katsipodi kokku ja jäi sinna kõige oma sõaväega. Sis nee ommaki säändse kala – vast, või kuis na omma. Pool inemist ja pool kala. Esi tänitava iks: “Vaarao!” ja “Vaarao!”

Ta saab ikka alumine pool kala olema, või – ega mina ka nännu ei ole.

ERA II 78, 41 (1) < Võnnu khk, Kastre-Võnnu v, Aarike t – Richard Viidebaum < Kusta Aarike, 82 a (1933)

71.

V a a r a o l a t s e

Üteldäs vaarao latse olema, mis Punatside merde uppunuva. Na ütleva, et iks pääpool olevet inimese pää ja olevet kala saba. Karjuva: “Vaarao! Vaarao!”

Eks na iks uutva, kunas neid ära pästetäs. Vast siis, kui ilmale ots tule, nagu kõigile asjule.

ERA II 298, 263/4 (2) < Võnnu khk, Võnnu vstm – Richard Viidalepp (1934)

72.

Vaarao lapsed on meres, nad on inimese moodi elukad. Need on vaarao sõjaväest tekkinud, kui sõjavägi Punases meres ära uppus. Punasest merest on nad maailma mööda laiali läinud.

E 8° X, 28 (125) < Tartumaa – Matthias Johann Eisen (1932)

73.

Virmalise' = vaaroni latsõ'. Alt poolt kalahand, pää nagu inimesel. Teevad häält: "Vrau', vrau'!"

ERA II 34, 385 (14) < Hargla khk, Vastse-Roosa v – Oskar Loorits < Paulopriit Voolaine < ? (1927)

74.

Vanasti Riias käies on nähtud, kui võrguga kalu püüti, et võrku tulnud poolinimesed, poolkalad ja karjunud ise: "Varao, varao!" Need on need vaarao lapsed, kes merde jäid, vaarao sõjavägi.

ERA II 115, 21 (49) < Hargla khk, Taheva v < Hargla khk, Mõniste v – Selma Kutti < Liis Peltser, 77 a (1935)

75.

Kui vanastõ Mooses israelli latsi läbi mere veenü ja varao uma väega tagan ajanu, nii et kui na kesed merd saanu, sõs vesi kogo joosnu ja neid vii alla matanu, kohe na küll mitte ärä ei uppunu, kui õnnõgi kalas muudnuva, nii et pääpool vana kombä pääle inemises jäänü, kui tagomanõ pool kalas saanu ja kes nüdki olõmas olõvad. Päälegi säääl kotal, kost tol kõrral läbi mintü.

Kui halv ilm tulõmas olõvad sõs pidäväd nad pääd viist vällä ajavad ja hõikavad: "Varao, varao!"

See tähendäda, et kas om jo viimnepäiv. Et nad ilma süütä varao taga sundmise peräst sedä vangistamist piäväd kandma seeni kui viimsepäiväni, kui sõs jälle Jumal tulle neid ärä päästma inemise saisusõ sisse ja varaolõ omma nuhklust kätte andma, midä ootmiseva nad sõs tänitävätki:

"Varao, kas om jo viimnepäiv."

H II 33, 256/7 (4) < Oudova mk, Sträkova as < Põlva khk – Joosep Tamm (1889)

76.

V a a r a o s õ j a v ä e s t

Vaarao sõjaväest, kes ajas taga iisraeli rahvast, uppusid kõik ära ning nad said kaladeks. Igal õhtul, kui päike loojunud, hüüavad nad veel praegugi: "Varuu! varuu!" Ja sest ajast peale hüütakse neid varuu kaladeks, ja mida keegi ei püüa, sest nad olid ennem inimesed.

Vanarahva jutt 200 a eest.

ERA II 268, 62/3 (26) < Narva l < Põlva khk, Vana-Koiola v – Erich Luht < Mari Tolk, snd 1862 (1939)

77.

Lapsepõlves olen kuulnud israeli rahva Punasest merest läbimineku legendi sarnasena:

Tagaajavad vaarao väed olla kõik Punasesse merre uppunud ja muutunud kaladeks, kellel inimise nägu või pea, ja kes pidavat häälitsema “Vaara’o!” Minu kasvukoht oli Urvaste vallas, kuid ka siin Kärgula vallas on see müüt samane. Olla seda jutustanud koolis kooliõpetaja vanasti.

ERA II 79, 625 (1) < Urvaste khk, Kärgula v – G. Villemson (1934)

78.

Vaaroni rahvas

Meres elavad inimesed, pool-inimene, pool-kala. Jäid tost saadik merre, kui Moosus tõi rahvast Vaaronimaalt. Moosus lei 3 kõrd kepiga ja vesi läts’ pääle. Vaaroni inimesed tulevad laivamehile mano ja küsüse’: “Kunas viimne päiv saa.”

Kui vastatakse: “Hummõn!” saa hüä miil, naarva’ ku tagasi läävä.

Aga kui öeldakse: “Ei saa’ pia,” sis ikva’.

ERA II 21, 114 (20) < Setu khk, Värskä k < Setu khk, Lobotka k – Paulopriit Voolaine < Luuskari pere, Savva, u 45 a, ema u 70 a, naine, 45 a (1929)

79.

Vaaruli rahvas

Vanast aost omm sunid merde pallo inemisi, üts üte, tõõnõ tõõsõ süüteo peräst. Siss ku kijä johus sinnä mere viirde koh vaaruli omma, siss tulõva poolõst kihäst saani vii pääle ja tänitase, kunas tulõ ilmaots, kunas tulõ ilmaots. Kõigil omma näil verevä rõiva. Vaaruli omma kõik olnu rikka inemisõ. Ilmaotsa aigu lastasõ nää ka merest vällä.

ERA II 296, 315 (13) < Setu khk, Vilo v, Ojavere k – Maria Linna < oma mälestuste järgi (1940)

80.

Miksperast näkkisid enam näha ei ole

Mõni kord tuleb inimeste keskes mitmesugu juttusid ette ja rahvas räägib mõni-kord ka vanaaegsid tegusid ja vanaaegsid nägemisi, nenda kui jutt näkkidest. Siis küsib ka miks keegi, miksperast siis nüüd meie päävil keski näkki ei ole näinud. Vastuseks tean mina niisuguste küsimiste peale vastata ja jutustada, miksperast näkid ennast meie päävil kellegile ei näita.

Kord kõndisivad kaks juuti mere randa mööda ja kaebasivad teineteisele oma häda, et maailmas seekord juutidel ei olla mingisugust pidu elada, keik on maailmas targaste tehtud ja keik rahvas on niisama kavalaks läinud, kui meiegi ükski kauba juures ennast petta ei lase ja teiseks iga rahvasugu hulgast on omad kaupmehed ja meid ei võta ükski nähagi, pealegi siis meie käest veel kaupa ostma keegi tuleb. Korraga kuulevad mõlemad juudid, et üks ilus lauluhelin nende ligidal kostab. Mõlemad jäävad seisma ja vaatavad ümber, kus lauljad kuskil pool näha on, mitte kedagi. Üks nendest, nimega Iivitska, ütleb:

“Vaata vinnas, vaata, ise näitab sõrmega meie poole, ilus laulma tigia mere vii sees,” Teine vaatab, jääb ka sedasama vaatama, mis teinegi.

“Ja jah, sii tema olemas, aga jelus tidrik.”

Korraga seisab see ilus tüdruk nende ees ja ütleb: “Tere sõbrad, ärge rääkige nii kurval meelel ilmaski niisugust juttu. Kui teil pealilmas on nii raske ja vaene elada, siis tulge meie juure, meie juures saab teil hea olema. Kulda ja hõbedat ja muid kallid asju saate teie nii palju, kui süda soovib ja tööd ei ole mingisugust.”

Oi, see pakkumine oli juutidel meele järel, otsegu ühest suust hüüdsivad nad:

“Lähme, meie tuleme, lahme ruttu, silmapilk oleme meie valmis tulema, kas kohe jooksuga. Kas, kulla preili, teie elukoht kaugel siit?” – “Ei ole, siinsamas.”

“Kus siin samas? Minu ei teada ja ei nägema, kus pool,” küsib teine juut. “Vee all,” vastab tüdruk.

“Aa, mina mõistma, Iiurtska, see olema varau rahvas.”

“Kasib mine,” põrutab teine juut.

“Varau ära uppuma rahvaga ja nüüd elame mere põhjas.”

“Anna temale ruskikat,” aga enne, kui juut selle peale mõteldagi sai, oli näkineiu kadunud.

Juudid sõimasivad mitu päeva selles kohas ja ütlesivad:

“Kuri varau, ära uppuma merde, ju nüüd veel üles tulema ja juutisid petma???”

Seda sõimu oli näkkide kuningas keik kuulnud ja ütelnud:

“Tänasest päävast ja siitsaadik ei taha mina pialtilma rahvaga sugugi tegemist teha, veel vähem neile head.” Ja sinna saadik, ei ole ka ühtki näkki kuskil näha olnud. Juudid kardavad aga kõik mere peal sõitu ja nende hulgas ei ole ka suuremalt mitte meremeest leida. Selleperast ei ole enam näkkisid näha, sest nemad ei tea, kes on juudid ehk kes ei ole, vaid arvavad, et keik pealtilma rahvas niisugune on ja ei tohi enam ennast neile näita.

E 15218/20 (7) < Kroonlinna – D. F. Roosipuu (1895)

81.

Teen juttu, et meres olevat olevusi, kes on nagu inimesed ja nagu kalad. Sellele lisab Pikaljova (venelane, staroverka):

Поют песни красивые, плчут очень. До половины женщины и сиски имеют. А от пояса как рыбаю Выйдут из воды, когда солнышко естью А когда дурная погода, так пищат.

Они были фараоны. Когда они хотели переидти море, так бог закрыл море и они остались в море жить.

Laulavad ilusaid laule, nutavad väga. Poolest saadik nagu naised, ka tissid on olemas. Aga vööst saadik nagu kala. Tulevad veest välja, kui on päike. Aga kui on halb ilm, kiunuvad.

Nad olid vaaraod. Kui nad tahtsid merest läbi minna, siis jumal sulges mere ja nad jäid merre elama.

ERA II 79, 636/7 < Lutsi, Ludza l – Paulopriit Voolaine < Ivanovna Pikaljova, 88 a (1934)

82.

М. Т. eraldab faraooni Masseur'st (~Масьяш). От еврейаи родился Масьяш. Царь цыган был фараон. Фараон плыл 12 дней через море Египта. Массей перевел свой народ через море; платочек кинул, махнул, сделался мост. Цыгане, которые гнались за ними, утонули.

В Двинске показывали живого фараона. Была женщина: груди, сиски и все, как у женщины была. Половина рыбина; от пояса, как рыба. Сидела в бочке и спрашивала: “Когда будет кончина свету?”

Juutidest sündis Masjaš. Mustlaste kuningas oli vaarao. Vaarao ujus 12 päeva üle Egiptuse mere. Massei viis oma rahva üle mere; viskas rätiku, tegi silla. Mustlased, kes neid taga ajasid, uppusid. Dvinskis näidati elusad vaaraod. Oli naine: rinnad, tissid nagu naisel. Poolest saadik kala: vööst saadik nagu kala. Istus tünnis ja küsis: “Millal tuleb maailma lõpp?”

ERA II 109, 135/6 (1) < Lutsi – Paulopriit Voolaine < Magdalena Tumaševitš, 80 a mustlane (1935)

83.

Мойсей вел фараонов через море. Царь начал мучить фараонов. Они стали молиться богу. Бог и послал им своего посланника Мойсея. Тот государь (täh. vaarao) был волшебник и сильный царь, вел своих людей тоже через озеро. Он некоторых перевел, а некоторые дошли в озеро до груди и сказали: “Не так идем! Нужно назад вернуться!”

Но как Мойсей ударил жеслом, так они (т.е. которые хотели назад вернуться) остались до груди в море. У них сделался рыбий хвост, а верхняя половина осталась как у человека. Они кричат в море: “Скоро ли второе происшествие?”

Когда будет второе происшествие, тогда выходят они на суд.

Moissei viis vaaraod läbi mere. Tsaar hakkas vaaraosid kiusama. Nad hakkasid jumalat paluma. Jumal saatis neile oma saadiku Moisei. Too valitseja (tähendab vaaraod) oli võlur ja tugev tsaar, viis oma inimesed ka järvest läbi. Ta viis mõned üle, aga mõned läksid rinnust saati järve ja ütlesid: "Valesti läheme. Tuleb tagasi minna!"

Ага kui Moisei lõi sauaga, nad (st need, kes tahtsid tagasi minna) jäid rinnust saadik merre. Neile tekkis kalasaba, ага ülemine pool jäi nagu inimesel. Nad kisedavad meres: "Kas varsti on viimnepäev?"

Kui tuleb viimnepäev, siis nad lähuvad kohtusse.

ERA II 109, 137/8 (3) < Lutsi, Zvirgzdeni v, Gorka k – Paulopriit Voolaine < Egorov, 75 a venelane (1935)

84.

Параоны – половина рыба, половина человек. С головы как человека, а хвост как у рыбы. Параон гнался за евреями из Египта. Мойсейш вычитал из книги, когда море расходится. Он и перевел своих, а параон утонул со своими. Спрашивают: "Скоро ли конец свету?" Когда отвечают: "Скоро!" тогда радуются. Будут педать в море до судного дня.

Vaaraod – pooleldi kala, pooleldi inimene. Pea poolt nagu inimene, ага saba nagu kalal. Vaarao аjas juute taga Egiptusest. Moisei luges raamatust välja, millal meri lahku läheb. Та viis omad läbi, ага vaarao enda omadega uppus. Küsivad: "Kas varsti on maailma lõpp?" Kui vastatakse: "Varsti," siis rõõmustavad. Jäävad merre kuni kohtupäevani.

ERA II 109, 138/9 (4) < Lutsi, Nirza v – Paulopriit Voolaine < Kazakevitš, 70 a naine (1935)

85.

Парамоны – голова у них как у человека, хвост рыбы. Спрашивают от людей: "Скоро будет конец свету?"

Кагда отвечают: "Завтра!" тогда хлопают в ладоши и – в море.

Vaaraod – pea on neil nagu inimestel, saba nagu kalal. Küsivad inimeste käest: "Kas varsti tuleb maailma lõpp?"

Kui vastatakse: "Homme!" siis löövad käsi kokku ja – merre.

ERA II 109, 139 (5) < Lutsi, Nirza v, Rundanki k – Paulopriit Voolaine < Andrei, 65 a (1935)

86.

Парамоны – были ангелы, они согрешили. Бог спухнул с неба в море. Кричат с моря до бога: "Когда будет конец свету?"

От неба говорит ангел: "Один бог знает, когда будет конец свету. Ни ангелы, ни горубоны не знают."

Когда будет судебный день, парамоны будут как люди. Теперь у них рыбий хвост.

Paramoonid – olid inglid, nad tegid pattu. Jumal viskas nad taevast merre. Kisendavad merest jumala poole: “Millal tuleb maailma lõpp?”

Taevast ütleb ingel: “Jumal üksi teab, millal tuleb maailma lõpp. Ei tea inglid ega gorubonid.”

Kui tuleb kohtupäev, siis muutuvad paramoonid inimesteks. Praegu on neilõ kala saba.

ERA II 109, 140/1 (7) < Lutsi, Põlda v – Paulopriit Voolaine < Mutjanka, 45 a naine (1935)

87.

Параоны жили до пана Исуса рождения. Жидам было плохо жить под ними. Мойсей дошел с жидами до Красного моря. Махнул палкой и перешел море. Государю, параону, стало жалко, что жида ушли, которые работали ему, и погнался за ними. Когда параон дошел до половины моря, Мойсей махнул палкой, вода сошлась и параоны утонули. Но бог не велел, чтобы они гибли и превратил их на половину рыбу, на половину человека. И теперь они по островам песни поют. В Петрограде стоит ихний памятник.

Vaaraod elasid enne pan Jeese süüdi. Juutidel oli nende all halb elada. Moissei läks juutidega Punase mereni. Viipas kepiga ja läks läbi mere. Isandal, vaaraol, oli kahju, et juudid ära läksid, nad töötasid tema heaks, ja ta ajas neid taga. Kui vaarao jõudis poolde merre, viipas Moissei kepiga, vesi läks kokku ja vaaraod uppusid. Kuid jumal ei lasknud neil hukkuda, vaid muutis poolest saadik kalaks, poolest saadik inimeseks. Ka praegu laulavad nad saarte juures. Petrogradis on nende mälestusmärk.

ERA II 109, 142 (9) < Lutsi, Põlda v, Paideri k – Paulopriit Voolaine < Eduard Amelka, 60 a (1935)

88.

Kui Mooses (Moissei) viis oma rahvast üle mere, ajasid teda vaaraod (faraonõ) taga. Mooses lehvitas kepiga ja ta läks kuival oma rahvaga üle mere, vaaraod uppusid ja neist said pool inimest, pool kala. Pää on nagu inimesel, aga tagapool on kala saba. Issand vandus neid ära (Gospod zakljal). Pištšat [vinguvad]. Ma nägin nendest elavat naisterahvast Daugavpilis 1912. a loomaaias klaasi all.

ERA II 109, 646 (2) < Lutsi, Ludza l – Paulopriit Voolaine < Malin, 40 a (1936)

89.

Võõral maal olla kalad päris inimese moodi. Need kalad tekkinud Punasesse merde upunud vaarao sõjaväest.

E 8° XI, 34 (98) < ? – Matthias Johann Eisen (1932)

90.

V a a r a o l a p s e d

Mõni ütleb, et meres elada vaarao lapsed. Need on pool kala, pool inimest. Nende sugu on tekkinud vaarao upunud sõjaväest. Vahel pista nad pead veest välja ja karjuda. Inimestest hoida nad end eemale.

E 8° XII, 70 (232) < ? – Matthias Johann Eisen < pesunaine (1932–1933)

3.2. PUNASESSE MERRE JÄI VAARAO

91.

Punamerre uppunud vaarao teab jutustaja ainult kuulu järele. Kui vaarao Punamerest üle sõitnud, kukkunud ta laevalt vette ja uppunud. Vees muutunud ta kalaks. Ülemine kehapool olnud ilus naisterahvas, kuna alumine olnud kala-sarnane.

ERA II 58, 35 (1) < Vändra khk, Vana-Vändra v, Kõrevere k – A. Lilienthal, Vändra Majandusgümnaasiumi õpilane < Mai Ansberg, 80 a (1933)

92.

Vaarao läts läbi Punatse mere.

ERA II 60, 350 (1) < Setu, Vilo v, Vruda k – Menda Erenberg < Juuli Lepikov, 54 a (1933)

3.3. PUNASESSE MERRE JÄI VAARAO NAINE

93.

Kui vaarao Punase merre läind oma sõjaväega, siis olnud ka vaarao proua nendega ja see muutnud kalaks, tal olla naisterahva pea ja kala keha ja kisendada ikka meres: “Vaarao, vaarao, vaarao.”

ERA II 57, 15 (13) < Märjamaa khk, Märjamaa v, Kõrvetaguse k – Emilie Poom < Mari Möldermann < vanaemalt (1932)

3.4. PUNASESSE MERRE JÄI VAARAO TÜTAR/LAP- SED

94.

Vaaroo lapsed pidid meres õlema, need pidid rääkima. Hülged need ei ole, hülged ei räägi ju. Sellest ajast need on ju, kui oli see veeuputus. Punasest merest läbimineki oli hoopis pärast.

ERA II 37, 331/2 (11) < Jõhvi khk, Voka v, Voka as < Väike-Maarja khk – Rudolf Põldmäe < Rein Mustassaar, 86 a (1931)

95.

Vaaroo tütar (elab meres, kui halb ilm tulemas, ilmub nähtavale ja karjub: “Varoo! Varoo!”). Vaaroo tütrest om tekkind, vööst saanik inemine, all kala hand. Ennem ei saa inemiseks kui viimselpäaval.

Kes mere veeren eläse, nee’ omma nännüvä.

ERA II 63, 519 (2) < Röpina khk, Meeksi v, Meeksi as – Richard Viidebaum < Anna Valk, snd 1890 (1933)

3.5. VAARAO SÖDALASTEST SAAVAD NÄKID, VETE- HALDJAD

96.

Näkk/Näkist

Näkid olla varaou sõeaväest sündinud ja seepärast saab neid ka varau inimesteks hütud. Nad aida endid sagedaste rinnust saadik veest välja ja karjuda: “Varau!” Juhtunud aga nad inimest nägema, siis kaduda kohe jälle vette ära.

E 32521/2 (1) < Jämaja khk – Andrei Kuldsaar (1897)

97.

Näkkide kohta üteldi, et pidada pool inimest, pool kala olema ja see olla vaaroo sõaväe uppumise tagajärg.

ERA II 34, 174 (27) < Karja khk, Leisi v, Oitme k – Oskar Loorits < Mihkel Männik, snd 1874 (1931)

98.

Peavad karima vaaroo, vaaroo, vaaroo, need vaaraod isi, mis sinna merde uppused. Tahavad pääseda välla. Neitsi moodi on veenäkid.

ERA II 34, 388 (23) < Märjamaa khk, Märjamaa al – Oskar Loorits < Triinu Angerjas, snd 1858 (1932)

99.

Meres peavad olema merenäkid, soldatid ütlevad, et peavad pesema päeval vahel, kui vihm sajab ja päike paistab. Ta peab estuma vee peal kohe. Tal peab olema kalasaba, aga inimese nidad. Mereneitsid ja näkid peavad olema. Vaarao rahvas on ka ikka seesama.

ERA II 55, 351/2 (16) < Ridala khk, Asuküla v, Mägari k, Madise t – Rudolf Põldmäe < Mihkel Tomson, 61 a (1932)

100.

Näkk, merenäkk – oleva mereinimene, kis lapsi ära viiva, ku lapsed mere ääre lähva, meid keeldi ikki. Need oleva need vaaru-aegsed inimesed merre jäänu, nagu piiblest kuulda, et vaaru oma sõjamestega merre jäänu, ja neid pidava nüid igas meres olema.

ERA II 202, 133 (41) < Häädemeeste khk, Kabli k – Marta Mäesalu < Liisa Rääk, snd 1856 (1938)

101.

Vaarao sõjaväest oleva saand merehaldjad ehk vetevaemud, seoksed kalasabaga inimesed, nagu vahest on piltide peal.

ERA II 60, 183 (8) < Kolga-Jaani khk, Soosaare v, Taganurga k – Otto Ibius < Aleksander Ingel, 66 a (1932)

3.6. MEREKARI – VAARAO VASIKAS

102.

Varaod pidid olema meres. Vaarao hobused peavad tulema välja kaldale sööma.

ERA II 38, 191 (57) < Väike-Maarja khk, Vao v, Väike-Maarja al < Väike-Maarja khk, Vao v, Vao k – Rudolf Põldmäe < Anna Martens, 76 a (1931)

103.

Ta jään magama, ärkas üles, nägi et loomakari sõi seal, karjane juures koa, kõik oln allid loomad puha, ta tõus üles, korruga summ! – kõik merese, – need pidid olema vaarao loomad, inimeste loomad kõik meres. – Ei pea kallale tungima.

ERA II 70, 69/71 (4) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Väike-Kalju k, Raba saun < Varbla khk, Varbla v, Saulepi k – Alfred Samet < Mart Kopelmann, 68 a (1934)

104.

Vanal aal olnd siin Neemi karjamaa ääres üks juhtumine. Mere äärest leitud vasikas, lehmikvasikas olnd. Otsind omanikku, pole leind. Akand vasikast kasvatama. Viimaks, kui sellest vasikast olnd juba suur kari siginend ja see esimene lehm juba vanaks jäänd, öeldud kord mihkclipäeva hommikul, et tarvis ää tappa see. Aga omiku, kui läind vaatama, tall olnd tühi, pole ühteainustki enam oln. Lehm oli ära läind kõigi oma vasikatega. – Et vaarao vasikas oli olnd. – Ühelt vanamehelt oli kuulnud.

ERA II 298, 438/9 (27) < Põide khk, Laimjala v, Pahavalla k, Matsi-Mihkli t – Richard Viidalepp < Ivan Rüütel, 67 a (1937)

3.7. VAARAOSÕDALASED – KOERAKOONUD, VT KA 4.12.

105.

Koerakroonumehed old vee-elajad, kippund laevade kallale. Üks silm old otsa ees nagu silgukarp. Suured pikad küüned old, löönd laeva sisse, raudlaevade sees old suured küünejäljed. Ise ikka karjund need koerakroonumehed: varao, varao!

Need old vanad varao sõjamehed, neist see sugu jäänd vee sisse, pidand praegu ikka seal olema. Vanad madrused reakisid seda asja.

ERA II 27, 486 (34) < Nissi khk, Riisipere v, Odolemma k, Lepiku t – Rudolf Põldmäe < Juhan Petoffer, 71 a (1930)

106.

Paraon on pool kala, pool inimest, kel on koera pea.

ERA II 33, 72 (14) < Lutsi, Põlda v, Kukujevo k – Paulopriit Voolaine < Aleksander Kulakov (1930/31)

3.8. VAARAOSÕDALASTEST SAAVAD HÜLGED

107.

Hülgeid arvatakse, et need on vaarao lapsed. Hülge jüstkuu teeb: “Vaarup, vaarup.” Nad kuulutavad paha ilma ette.

Peab olema inimese sugu, mõni loriseb.

ERA II 37, 156/7 (32) < Jõhvi khk, Järve v, Valaste k, Männi t – Rudolf Põldmäe < Taavet Mänd, 82 a (1931)

108.

Vaaroo lapsed on hülged. Nelja käppaga on. Vaaroo läks Punasest merest läbi, rahvas uppusid ära, neist said hülged.

ERA II 37, 171 (28) < Jõhvi khk, Järve v, Valaste k, Suttovi t < Jõhvi khk, Järve v, Ontika m – Rudolf Põldmäe < Mari Suttov, 72 a (1931)

109.

Hülgedest räägiti, et nad on vaaroo seltsi. Ta on kaval loom, pool inimest – et ta aga ei räägi. Pool niisugust segu pidi olema. Neil on tark vaim küll.

ERA II 37, 216 (2) < Jõhvi khk, Voka v, Toila k, Männiku t – Rudolf Põldmäe < Amalie Sivadi, 55 a (1931)

110.

Hülged on meres, need pidid vaaroo rahvas õlema, need, mis uppusivad Punase merde. Ülged pidivad nende järeltulijad õlema.

ERA II 37, 280 (6) < Jõhvi khk, Voka v, Pühajõe k, Kuusemäe t – Rudolf Põldmäe < Anton Sillendach, 86 a (1931)

111.

Hülged on vaaroo rahvas. Need uppond ja jäänd hülgest, need pidid olema vaaroo sugu.

ERA II 37, 313 (15) < Jõhvi khk, Voka v, Pühajõe k, Männelohu t – Rudolf Põldmäe < Gustav Sillendach, 82 a (1931)

112.

Hülged peavad olema: inimese keha ja inimese käed ja inimese jalad, aga looma moodi nägu. Seda ütlevad, et inimene enne õli ja arvavad, et need vaaroo rahvas onvad.

ERA II 37, 367 (41) < Jõhvi khk, Voka v, Voka as < Jõhvi khk, Järve v, Kukruse k – Rudolf Põldmäe < Kadri Salust, 79 a (1931)

123.

Hülged on meres, see oli see vanarahva haldijas.

ERA II 37, 403 (2) < Jõhvi khk, Voka v, Konju k, Eestsoppe t < Jõhvi khk, Mäetaguse v, Pagari k – Rudolf Põldmäe < Joosep Karukäpp, 83 a (1931)

124.

Vaaroo lapsed on need, kui iisraeli rahvas Punasest merest läbi läksid ja ära uppusid. Neist siginesid need, mida hülged on meres. Need onvadki vaaroo rahvas.

ERA II 28, 156 (17) < Lügänuše khk, Püssi v, Kestla k, Tõnismaa t – Rudolf Põldmäe < Maarja Tamm, 74 a (1930)

125.

Hülged on vaaraod, vanal ajal öeldi seda. Vanal ajal hülged on inimesed olnud. Kui Mooses Israli rahvaga Punasest merest läbi läksid, siis uppusid vaaraod, siis neist oli tuld hülged. Sellepärast hülge praegust karjub kive peal: “Vaaroo, vaaroo!”

Siis kui tormi on tulemas, siis nad kisendavad kive otsas.

ERA II 28, 231 (8) < Lügänuše khk, Püssi v, Varja k, Olli t – Rudolf Põldmäe < Otto Olli, 80 a (1930)

126.

V a a r a o v ä g i

See on see kui see Mooses läks ees ja kepiga lei vett, siis vaaroo vägi läks taga. Vesi kukkus umbe, jäi kadund. Hülgeid hüütakse vaaroo väe seltsist.

ERA II 28, 244 (3) < Lügänuše khk, Püssi v, Moldavi k, Soppe t < Lügänuše khk, Püssi v, Soppe k – Rudolf Põldmäe < Jüri Soppe, 74 a (1930)

127.

Vaaroo lapsed on hülged. Vaaroo läks läbi mere, uppusid mere. Nüüd hülged pidid olema vaaroo seltsi. Hülge ongi nagu inimene.

ERA II 28, 312 (8) < Lügänuše khk, Püssi v, Matka k, Uusküla t < Lügänuše khk, Purtse k – Rudolf Põldmäe < Toomas Uusküla, 89 a (1930)

128.

Vaaroo lapsed, need on hülged, kisendasid: varauu, varauu! Kui vaaroo merest läbi läks, siis vesi langes kokku. Vaaroo vägi jäi mere põhja, said hülgetest. Elavadki meres, käivad kuival ka ja karjuvad: varauu!

ERA II 28, 394 (23) < Lügänuše khk, Maidla v, Aidu k, Tammiku t < Lügänuše khk, Maidla v, Uniküla k – Rudolf Põldmäe < Mihkel Rekkor, 75 a (1930)

129.

Hülged pidada vaarua sugu olema. Vaarua vägi sai hülgedest, kui nad Punases meres hukka said.

ERA II 38, 628 (26) < Vaivara khk, Peetri v, Udria vaestemaja < Jõhvi khk, Järve v, Ontika k – Rudolf Põldmäe < Jaagop Vilks, 71 a (1931)

130.

Hülge on vaarao seltsist. Moni räägib, on see oige. Hülge küll nuttab inimese moodi.

ERA II 28, 426 (57) < Viru-Vigula khk, Kalvi v, Atriku k, Aarike t < Viru-Nigula khk, Kalvi v, Võrkla k – Rudolf Põldmäe < Anu Aarik, 80 a (1930)

131.

Vaarao lapsed pidid meres olema. Inimese seltsi olid. Trehvati nägema meres. Hülged pidid olema, karjusid kivi peal.

ERA II 28, 435/6 (3) < Viru-Nigula khk, Kalvi v, Lahe k, Ojani t – Rudolf Põldmäe < Nigulas Norkmann, 86 a (1930)

132.

Hülged peavad olema vaarao lapsed.

ERA II 28, 537 (43) < Viru-Nigula khk, Kunda-Malla v, Letipää k, Uulmanni t – Rudolf Põldmäe < Leena Hauakallas, 70 a (1930)

133.

Vaarao inimesed on hülged, emal on nagu naesterahva rinnad.

ERA II 38, 230 (4) < Väike-Maarja khk, Vao v, Mõisamaa k, Männimäe t – Rudolf Põldmäe < Eeva Klepper, 79 a (1931)

134.

Kuidas tekkisid hülged?

Kui vanal ajal egiptlased üle Punase mere mõõna ajal olid jõudnud, läinud neid taga ajama vaarau oma sõjaväega. Kui vaarau oli jõudnud sõjaväega kesk Punast merd, tõusnud vesi ja lainetus, mis uputanud kõik seesolijad. Nendest, see on sõjaväest ja varaust saanudki hülged. Nii peavadki hülged hüüdma: “Vaarau, vaarau!”

ERA II 131, 109/10 (126) < Ambla khk, Tapa l < Kadrina khk, Undla v – Leida Böckler < Marie Böckler, snd 1873 (1936)

135.

Vastuseks Teie kirjale teatan, et Juuru kooliringkonnas võrdlemisi vähe teateid leidub vaarao sõjaväe saatuse kohta:

Vaarao sõjaväelased on muutunud hüljesteks.

Olgugi, et 60 õpilase kaudu teateid korjasin, lisa neile kahele ei saanud.

ERA II 60, 311 (2) < Juuru khk – Ed. Aus < Juuru kooliringkonna õpilastelt (1933)

136.

Hülged olla merdes inimestest saadud, kes vaarau sõjaväest Punases meres ära uputud. Mõni kord karjuda hülged: “Vaarao! Vaarao!”

E 46382 (4) < Jõelähtme khk, Ihasalu k – G. Kaasik (1909)

137.

Püüdsin ju ennemaltki Teie ringkirjale vastavalt koguda andmeid vaarao hukkamise ja muude punktide kohta, kuid eduta. Mina isiklikult ei teadnud nende kohta ka midagi ütelda. Üldse: vastamata punktide kohta polnud mul seni andmeid.

Põhjalikumalt, korduvalt töötades läks korda leida midagi siiski: Triinu Nairismägi (84 a, elukoht Räbala küla Tõnusauna talu) teadis:

Hülged olla vaarao sõjaväe järeltulijad. Sellepärast häälitsevad nad praegugi: “Vaaro, vaarao!”

Muid andmeid seni pole – mis oli, on saadetud.

ERA II 58, 697 (1) < Jõelähtme khk, Jõelähtme v, Rebala k – Joosep Eplik < Triinu Nairismägi, 84 a (1932)

138.

Veel andmeid varao hukkunud sõjaväe kohta Jõelähtmest. 24–26 II, mil seisis töö koolides, saadi veel andmeid Teid huvitavate küsimuste kohta:

Leena Roosimägi, 72 a, Kostivere mõisast, rääkis:

“Hülged karjuvad: “Varao, varao!” Nad ootavad, et varao tuleks neid päästma; kui varao ei tule, siis nad jäävadki merre. Hülged on nimelt varao Punamerre upund sõjavägi!”

ERA II 58, 699 (2) < Jõelähtme khk, Jõelähtme v, Kostivere m – Joosep Eplik < Leena Roosimägi, 72 a (1932)

139.

Hülged on varao sõjaväe järeltulejad.

ERA II 58, 699 (3) < Jõelähtme khk, Jõelähtme v, Maniva k, Pärtli t – Joosep Eplik < Ants Maisa (1932)

140.

V a r a o s t

Täid ja konnad tulid kõik varao külge. Varao rahvas on hülged, kes kisendavad varoo, varoo.

ERA II 58, 705 (2) < Jõelähtme khk, Jõelähtme v, Rebala k – Robert Nairismägi < Leena Nairismägi, 84 a (1933)

141.

Punases meres peavad olema hülged inimeste seltsi. Vaaraud uppund meresse ära, muutund hülgeteks. Need oli vaarau sõjamehed.

Hülged lähevad Siimu saare kivile ja Hülge paele, karjuvad seal. Öeldi: üstkuu hülge ronib kivile.

ERA II 192, 312 (91) < Jõelähtme khk, Kostiranna k, Lepiku saun – Rudolf Põldmäe < Liisa Sepp, 67 a (1938)

142.

Hülged on vaarao sõjaväest tekkinud. Tormi puhul karjuvad nad mõnikord: “Vaarau! Vaarau!”

E 8° XI, 84 (184) < Kuusalu khk – Matthias Johann Eisen < G. Vilberg (1932), vrd ERA II 60, 373 < Kuusalu khk, Kodasuu v, Kaberla k – Gustav Vilberg < emalt (1933)

143.

Hülged on vaarau sõavägi (ei ole nähtavasti neist midagi muud kuulnud).

ERA II 34, 108 (32) < Kuusalu khk, Kõnnu v, Loksa k < Kadrina khk, Vohnja v – Oskar Loorits < Marie Laurentsius, snd 1899 (1931)

144.

Hülged on vaarao hukkunud sõjamehed. Hülged hüüavad ikka: “Varaao, varaao!” ja kaebavad tema peale.

ERA II 57, 258 (17) < Kuusalu khk, Kolga v, Virve k < Kuusalu khk, Kolga v, Juminda k – Karl Biider < Eva Velström (Elisberg), snd 1860 (1932)

145.

Hülgete tekkimise kohta ei teata muud midagi, kui see Teile saadetud Eva Velströmi seletus, et hülged olla vaarao hukkunud sõjamehed, sest neil olla inimese nägu ja kaks tissi nagu inimeselgi ja hüüavad: “Varaao, varaao!”

ERA II 57, 267 (3) < Kuusalu khk, Kolga v, Virve k < Kuusalu khk, Kolga v, Juminda k – Karl Biider < Eva Velström, snd 1860 (1932)

146.

Hülged on vaarau sõjavägi.

Lapsena kuulsin oma emalt (kasvanud üles ranna läheduses ja elanud ligi kümme aastat Kaberneeme rannas), et hülged on vaarau sõjavägi, mis siis Punases meres otsa sai, kui Iisraeli rahvas Egiptusest põgenes. Sellepärast kisendavadki praegu hülged talvel: “Varauu, varauu!”

ERA II 60, 373 < Kuusalu khk, Kodasuu v, Kaberla k – Gustav Vilberg < emalt (1933); E 8° XI, 84 (184) < Kuusalu khk – Matthias Johann Eisen < G. Vilberg (1932)

147.

Vana vaarau sõjavägi on hülged. Vesi jooksis kokku, Mooses läks eel, vaarau hakkas ka minema, vesi tousis, jäi sinna oma sõjaväega. Nüüd hülged laulavad: “Vaarau, vaarau.”

Mõni arvab, et vanast vaarau sõjaväest on hülged tulnud. Need laulavad küll sedamoodi. Tal ongi viis sorme nagu inimesel, ahvi moodi.

ERA II 114, 292 (41) < Tallinna l < Kuusalu khk, Kolga v, Leesi k – Rudolf Põldmäe < Anna Matvei, 74 a (1935)

148.

Nad ütlesid – ma ise panen küll seda tühjaks, see ei voi sündida, aga see võib olla ka, et hülgedeks muudeti nad, need pidid olema vaarau rahvas. Aga ei ole, seda ma ei usu. Nad surid sinna ära, kus nad siia Balti mere said? Need ei ole mitte inimesed. Minkaks need siis said, kes Soodomas ja Koomoras olid?

ERA II 114, 382/3 (47) < Kuusalu khk, Kolga v, Leesi k, Ranna t – Rudolf Põldmäe < Jüri Sandmann (Ranna-Jürg), 84 a (1935)

149.

Nemad ütlevad, et hülge, kis varoo-varoo oma häälega teeb. Piibel ütleb ka, et varoo sugu jäi meresse. Ta pidi olema nagu inimene, kõik sormed ja künned, kõik isased ja emased on inimeste moodi.

ERA II 114, 546 (54) < Kuusalu khk, Kolga v, Juminda k, Venesepa t – Rudolf Põldmäe < Anna Elisperk, 79 a (1935)

150.

Mis on saanud Punasesse merre uppunud vaarau sõjaväest?

Punasesse merre uppunud vaarau sõjamestest on saanud hülged, kes laulavad praegultki: “Vaarau vaku, vaarau vaku.”

ERA II 132, 354 (2) < Kuusalu khk, Kolga v, Sigula k – Joh. Tomingas < Abram Tiismus, snd 1856 (1937)

151.

Hülgeid hüüta vaarau rahvaks, vaarau sojameesteks.

ERA II 161, 110 (29) < Kuusalu khk, Kõnnu v, Pärisea k – Rudolf Põldmäe < Joosep Sandström, 87 a (1937)

152.

Hülged pidid üks selts inimesi olema. Tema näppad on nii kui inimese sõrmed. Ühekorra räägiti seda, et on inime, siis ma peale seda enam hülge liha ei söönd.

ERA II 192, 129 (57) < Kuusalu khk, Hara k, Kõrvemetsa t – Rudolf Põldmäe < Kadri Kvellstein, 85 a (1938)

153.

Mitmed ütlevad praega, et hülge on inimese seltsi. Vanad kirjad pidid tunnistama, et need on varau väed. Ta näitab küll välja nii kui inimene.

ERA II 192, 177/8 (40) < Kuusalu khk, Hara k, Lauri t – Rudolf Põldmäe < Hindrek Johanson, üle 80 a (1938)

154.

Hülged olla sellest tulnud, kui varao Punasesse merde läks israeli lapsi taga ajama ja seal ää uppusid, siis viimased varao sõjamehed jäid mere kaldale ja läksid hülgeteks.

ERA II 148, 192 (29) < Rapla khk, Kabala v, Pühatu k, Kangrumäe t – Emilie Poom < Mihkel Uustalu, snd 1870 (1937)

155.

Nemad rääkivad, et hülged on vaarau vägi, mis Punasesse meresse uppusid, kui Egiptusest välja tulid. Tema on ikka inimese moodi küll, käppad on ja vuntsid. Nemad lauritsapäeva ajal kildavad, kisuvad ja riidlevad, nad on hunnikus kivide otsas.

ERA II 192, 237/8 (58) < Kuusalu khk, Virve k, Kadapiku t – Rudolf Põldmäe < Jaan Rantmann, 77 a (1938)

156.

Punasesse merre upund vaarao sõjamehed olla hülgeteks läind, kui nad meres olnd ja vesi tõusnud neile üle pea siis mehed olla nutnd nagu väiksed lapsed ja hülged pidada nüüd ikka veel lapse moodi nutma.

ERA II 148, 244 (9) < Rapla khk, Kabala v, Pühatu k < Märjamaa khk, Tolli k – Emilie Poom < Rosalie Arjakse, snd 1900 < Hans Veimann (1937)

157.

Vanarahvas rääkis, et vaarao sõjavägi oli muutund hüljesteks. Tema peab üksikult karjuma: “Varaoo, varaoo!”

ERA II 159, 293 (29) < Risti khk, Variku k, Sookna t – Enda Ennist < Juhan Prantstiibel, snd 1874 (1937)

158.

Vaarao vägi, mis Moosese järele tuli Punasesse merre, muutus hülgedeks. Saare rahvas sööb neid, siis öötakse: sööd vaarao väge.

ERA II 188, 477 (110) < Emmaste khk, Emmaste v, Külamaa k, Kura t – Enda Ennist < Siim Vanaselja, snd 1859 (1938)

159.

Hülged on vaarao sõjavägi.

ERA II 189, 35 (102) < Emmaste khk, Emmaste v, Tärkma k, Nigu t < Emmaste khk, Emmaste v, Viiri k – Enda Ennist < Aet Niit, snd 1858 (1938)

160.

Vaarao kalad olla hülged. Kui Vaarao ära uppus, muutus hülgeks.

ERA II 70, 29 (1) < Tallinna l < Hanila khk, Massu v – Alfred Samet < Mari Siivelt, 68 a (1934)

161.

Hülged öelasse vaarao kalad olavad.

ERA II 70, 59 (1) < Hanila khk, Massu v, Saastna k, Sillamäe t < Muhu khk – Alfred Samet < Kadri Kirves, 76 a (1934)

163.

Hülge peab olema üks vaarao poiss. Mu ema, kiitlane, rääkis, et enne uppumisi merest käind väljas tütarlapse pesemas, – pidid elama vee all, – siis ikka mõni ära upub.

ERA II 70, 43 (10) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Laukna k, Allima t < Kirbla khk, Kirbla v – Alfred Samet < Kustas Virtal, 71 a (1934)

163.

Igas meres on hülge, see karjub öösi: “Varuu, varuu!” Ta pidi vaaru inime olema. Ülgastes (Jõelähtme khk) oln, mo onu oli metsavaht, seal oln.

ERA II 62, 136 (47) < Lääne-Nigula khk, Oru v, Jalukse k, Pärdi t – Rudolf Põldmäe < Aadu Iling, 82 a (1933)

164.

Ma keisin kahekümne aasta eest Puires kalarandas ja nägin seal hülget. Ta on nii inimese nägu. Puires ma kuulsin, et nad on Vaarao sõavägi. Kui vaarao iisraeli lapsi taga aeras läbi Punase mere ja nad sinna ära uppusid, siis nad muutund hülgeks. Kui tormi ja tuult tuleb, siis nad pidid praegugi veel karjuma: “Varoo, varao,” sellepärast et vaarao neid sundis meresse minema. Enni põle hülgeid olnd. Siis, kui viimnepää tuleb, siis pidid jälle inimesteks saama.

ERA II 189, 394 (1) < Lääne-Nigula khk, Palivere v, Allikma k, Räägu t < Martna khk – Enda Ennist < Liisa Alliksoo, snd 1886 (1938)

165.

Kui vaarao oli meresse jäänud, kui Iisraeli rahvast taga ajanud, need, kes ära uppusid, said hüljesteks.

E 60144 (23) < Noarootsi khk, Österby k – Paul Ariste < Joosup Simonson, 68 a, Lyckholmist pärit (1927)

166.

Hülged on tekkinud vaarao sõjaväest (*farao folke*).

E 60155 (13) < Noarootsi khk, Einby k – Paul Ariste < Juhan Stenkelman, 75 a (1927)

167.

Hülged on “faarao rahvas”. Piiblist on lugeda, et vaarao jäi meresse.

E 60187 (14) < Noarootsi khk, Paslepa – Paul Ariste < Matts Schönberg, 74 a (1927)

168.

Rootslasilt kogutud.

Själfisk (hüljes) on “farao inimene”. Teised ütlevad, et hülged tulnud neist sigadest, mis Jeesus jõkke ajanud.

E 60198 (10) < Noarootsi khk, Paslepa – Paul Ariste < Kristjan Freiman, 72 a (1927)

169.

Hülged on sündinud siis, kui iisraeli rahvas läks läbi Punasest merest. Vaarao rahvas (*faraos folke*) jäi vette. Neist said hülged. Hülged karjuvad praegugi.

E 60266/7 (89) < Noarootsi khk, Kudani k – Paul Ariste < Mathias Vestersten, 63 a, Miina Vestersten, 53 a (1927)

170.

Mereinimesed ikka karjunud. Kirjutatud ka on, et kui vaarao läks hukku, siis ta rahvas, need inimesed said hüljesteks. Hülged karjuvad ikka: “Varahu, varahu.” Mereinimesed elavad sügavas.

E 60439(17) < Noarootsi khk, Hosby k < Ridala khk – Paul Ariste < Juhan Kiisk, 66 a (1927)

171.

Hülged on vaarao sõavääst tekkin. Ööldaks ikki: vana vaarao vägi. Tuk, raip, on hülge. Kui pillihäält kuuleb, siis kohe juure.

E 60452 (38) < Noarootsi khk, Vööla k – Paul Ariste < Madis Adaman, 75 a (1927)

172.

Hülge on nagu naesterahvas: rinnad teine teisel pool. Hülged on vaarao rahvast tekkin. Hülge karjub nüidki: “Varaao, varaao”“ Vaarao vägi vatt see uppus merde ju ära.

E 60465 (10) < Noarootsi khk, Vööla k – Paul Ariste < Liisa Tseisig, 76 a (1927)

173.

Hülged olla vaarao sõavägi ja suured hallid on need ohvitserid. Nad karjuvad ikka: “Varau, varau!”

ERA II 189, 506 (88) < Noarootsi khk, Pastlepa (Paslepa) v, Vööla k, Matsi t < Ridala khk – Enda Ennist < Jaan Meister, snd 1870 (1938)

174.

Hülged on tuln vaaru väest, kui see sai hukka meres. Präägugit kutsutakse hülgeid vaaru vägi.

ERA II 1, 527 (5) < Pühalepa khk, Kuri k – Paul Ariste < Liisu Poola, 70 a (1928)

175.

Hülged kutsutakse ikka vaaru vääks.

ERA II 1, 553 (14) < Pühalepa khk, Kuri k – Paul Ariste < Aet Telk, 78 a (1928)

176.

Üks mereinimene veet kinni. Oln suured kloovad, aga inimese pia oln. See oln mereineitsit. Harimees (< Harilaid) vetn kinni. Hülged piavad vaarau sõaveest sündin olema. Sõavägi muutn hülgeks.

ERA II 33, 180 (6) < Pühalepa khk, Suuremõisa v, Sääre k, Nuudi-Jürna t – Paul Ariste < Ann Oobak, 88 a (1931)

177.

Põhjameres on niisugused hülge moodi loomad, mis vee peal pladistavad ja sünnitavad niisuguse riidekloppimise taolise plagina, kuna ise kõige aeg häälitsevad varao ja varao. Neid arvatakse uppunud varao sõjaväeks ja kutsutakse meriinimes- teks. Süüa ja püüda ei tohi neid.

ERA II 40, 162 (21) < Pühalepa khk – Ellen Espenberg < Anna Välja, snd 1866 (1927)

178.

Hülged oo ju vaaru vägi. Kui vaaru Punasest merest oma vääga läbi läks, siis vesi laskis ühte ja nad jähid mere hülgeks.

ERA II 189, 385 (45) < Pühalepa khk, Pühalepa v, Soonlepa mõisa as < Pühalepa khk, Pühalepa v, Aruküla k – Enda Ennist < Kreet Liiva, snd 1855 (1938)

179.

Hülged on inimeste pooledvennad. Olen ikka kuulnud. Nad on siis sündind, kui Egiptuse söavägi sai hukka. (Kalasavalisi inimesi ei ole kuulnud ega tunne.)

ERA II 1, 584 (10) < Reigi khk, Malvaste k – Paul Ariste < Villem Kapel, 65 a (1928)

180.

Merest on mehed kord kinni võtnud looma, mis pole olnud hüljes ega pole ka olnud inimene. Mehed viind maale. Pole säääl rahul olnud. Mehed viind tagasi mere ääre. Mere ääre pääl kummardand, et tagasi lastud. Olnud ikka enam inimese moodi.

ERA II 1, 593/4 (4) < Reigi khk, Kauste k – Paul Ariste < Anna Nigul, 84 a (1928)

181.

Hülged on vaaru vägi, mis Punases meres hukka sai.

ERA II 1, 594 (5) < Reigi khk, Kauste k – Paul Ariste < Anna Nigul, 84 a (1928)

182.

Hülged on vaarao sõjaväest tekkind. Nad on vaarao rahvas – faro folk.

ERA II 1, 691 (9) < Reigi khk, Rootsi k – Paul Ariste < Juhan Beekmann, 62 a (1928)

183.

Hülgede kohta üteldakse, et nad on inimeste, vaaru sugu. Nad karjuvad ikka: “Varuu, varuu!”

ERA II 189, 155 (106) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Kõpu k, Mihkli t < Reigi khk, Kõrgessaare v, Kiduspää k – Enda Ennist < Ann Vähi, snd 1851 (1938)

184.

K a p l i m ä g i

[---]

Kord juhtunud, et mees läinud männi otsa hülgejään vaatama. Kuulnud, keegi karjub lõunapool mäge: “Vaarao! Vaarao!” (Muistendi järgi olevat vaarao sõjavägi Punases meres iisraeli rahva tagaajamisel veega kattudes hülgeiks muutunud, sellepärast karjuvat hülged praegugi veel “Vaarao!”) Mees tulnud männi otsast maha ja leidnud peagi lumes jäljed, nagu keegi oleks kotti taga lohistanud. Jäljed tulnud põigiti üle mäe ja lõunapoolsel mäejalal leidnudki mees hülge, kes põhja poolt mererannast umbes kolm kilomeetrit maad mööda roninud. Hüljes olnud pime ja nähtavasti sellepärast ära eksinud. Mees nottis hülge maha ja sai liha, rasva ja naha.

[---]

ERA II 229, 520/3 (4) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Kõpu k, Lauri t < Reigi khk, Suureranna k, Antsu t – Hilja Lauri, Kõpu algkooli õpilane < Gustav Lauri, 59 a (1939) [Peaegu sama tekst vt ERA II 229, 572/4 (4) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Kõpu k, Sepa t – Nelli Rõmmel, Kõpu algkooli õpilane < Ann Rõmmel, 71 a (1939)]

185.

Hülged pidada vaarao vägi olema. Nad pidada karjuma: “Varaoo!” ja “Varaoo!”

ERA II 254, 399 (7) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Hirmuste k – Enda Ennist < Kersti Rand, 78 a (1939)

186.

Hüljes põle vaaru mette, vaarud on ise. Vaaru on pool inimest, pool kala, kalasaba taga. Kui torm tuleb, siis karjuvad: vaaru, vaaru!

ERA II 254, 403 (11) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Hirmuste k, Karmu t – Enda Ennist < Mihkel Jalaja, snd 1860 (1939)

187.

Hülged ja haid pidada olema vaaraovägi. Ootavad viimast päeva ja pääsmist. Haid karjuvad: “Varaoo, varaoo!”

ERA II 254, 513/4 (58) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Jõesuu k – Enda Ennist < Konstantin Laid, snd 1870 ja Leena Laid, snd 1890 (1939)

188.

Vaarao rahvas olla hülged. Ilusad sõrmed kõik ja karb peal ja ilus loom küll.

ERA II 55, 34 (8) < Ridala khk, Sinalepa v, Mäevalla k, Uueumba t – Rudolf Põldmäe < Juula Valgemäe, 83 a (1932)

189.

Mis praegu hülged oo, et need peavad vaarao inimesed olema.

ERA II 55, 85/6 (6) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Liiva t – Rudolf Põldmäe < Jaagup Antsmann, 89 a (1932)

190.

Arvatakse, et vaarao vägi hülgeks jäänd oo. Peavad üüdma: “Vaaruu, vaaruu,” kui nad kivi otsa peavad tulema. Kui nad endid näitavad, siis näitavad vahest tormi.

ERA II 55, 94/5 (6) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Päärna t – Rudolf Põldmäe < Jaan Laurmann, 84 a (1932)

191.

Hülged peavad vaarao suguselts olema.

ERA II 55, 132 (8) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Sauna t – Rudolf Põldmäe < Jüri Antsmann, 72 a (1932)

192.

Hülged olla vaarao sugu.

ERA II 55, 250 (56) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Oti t – Rudolf Põldmäe < Mari Saarbi, 74 a (1932)

193.

Vaarao rahvas peavad hülged olema, vaarao sõjavägi peab olema.

ERA II 55, 293 (8) < Ridala khk, Asuküla v, Rannaküla k, Ranna t – Rudolf Põldmäe < Juhan Rannus, 81 a (1932)

194.

Vaarao rahvas peavad praegu olema. Varastavad võrkude seest kala, siis ütlevad: vaarao sugu rahvas varastasid.

ERA II 55, 432 (81) < Ridala khk, Võnnu v, Üsse k, Nurga t – Rudolf Põldmäe < Peeter Ansi, 91 a (1932)

195.

Väga vähe ma olen sest kuulnud, et hülged olla vaarao surnd sõavägi. See rahva tühi jutt puhas.

ERA II 159, 493/4 (3) < Ridala khk, Kiideva k, Liiva t – Enda Ennist < Anu Antsmann, snd 1854 (1937)

196.

Punasesse meresse uppund vaarao sõjaväest olid tekkind ülged. Nad otsivad ikka oma peremeest ning üüdvad: “Varao! Varao!”

RKM II 2, 507 (93) < Kihelkonna khk, Lümanda v, Kipi k < Hiiu – Laine Tarkin < Olev Talur, 50 a (1947)

197.

Hüljes öetse ju ühte seltsi inimesega olavad.

Mooses lõi kepiga Punast jõge, jõgi läks vett täis. Vaaro suguselts rahvast ja sõjavankrid jäid sisse ja nüüd oo sellest vaaro selts inimesi meres.

ERA II 130, 377 (122) < Muhu khk, Hellamaa v, Lalli k, Põllu t – Richard Viidalepp < Mihail Kõvamees, 80 a (1937)

198.

Hülged. Vaarao uppunud sõjavägi.

ERA II 34, 202 (18) < Mustjala khk, Mustjala v – Oskar Loorits < Mihail Kolter, Mustjala algkooli õpilane, snd 1919 (1931)

199.

Vanarahvas seletab, et hülged olla vaarao uppund sõjamehed, sellepärast kui hüljes rasu päält ära võetakse, ja nahk, siis on ta nagu inimene.

ERA II 157, 405 (8) < Mustjala khk, Mustjala v, Kugalepa k, Laratsi t – Amanda Raadla < Aadu Väärt, snd 1865 (1937)

200.

Hülged on vaarau sõavägi; need on sest ajast elamas, kui nad merde uppusid.

ERA II 158, 446 (20) < Mustjala khk, Panga k, Niidi t – Aino Ahurand < Laas Mikk, snd 1849 (1937)

201.

Puõlõd vaarao inimesed lüedüd mere, puõlõd jäen mua piäle. Suurõd allid (hülge-liik) ollõ.

Puõlõd vaarao inimesed lüedüd mere, puõlõd jäen mua piäle. Suurõd hallid (hülge-liik) ollõ saksõmad, mustud (hülge-liik) ollõ talurahvas.

ERA II 58, 655 (9) < Kihnu khk, Kihnu v, Mõisa k – Theodor Saar < Liis Arget, snd 1857 (1932)

202.

Hülged oo varao uppun sõjavägi. Nendel oo nidad esimeste jalge juures nagu inimestel. Sellepärast arvatakse inimesed oln.

ERA II 185, 18 (15) < Tõstamaa khk, Seliste v, Lao k, Torilao t – Theodor Saar < Aleksander Laidla, 33 a (1938)

203.

Hülged olle varao sõdurid.

ERA II 303, 175 (71) < Tõstamaa khk, Seli v, Kopli k, Konksi t – Theodor Saar < Mart Baum, snd 1881 (1942)

204.

Hülged oo varao sõjavägi. “Varao” ja “Varao!” karivad.

ERA II 306, 219 (30) < Tõstamaa khk, Seli v, Marksa k, Manguse t – Theodor Saar < Maria Paalberg, 80 a ja Andres Lõhe, 66 a (1943)

205.

Mõni ütleb, et hülge olle varao inime. Aga netu! Varao inime oo isi ja hülge oo isi. Triiton on tä nimi! See oo varao inime. Meremehed, kes teda nägavad, siis tulle suur torm. Kui nad olle ära uppun, siis muudetud kaladese.

ERA II 306, 413 (14) < Tõstamaa khk, Seli v, Seli vndk – Theodor Saar < Mari Johanson, u 65 a (1943)

206.

Vanast ku Iisraeli rahvas Punatsest merest läbi saanu ja varao sõavägi ärä upunu, sis neist sõameestest saanu hülge. Selleperast na vahel kisendevet: “Varao, varao!”

ERA II 142, 224 (20) < Karksi khk, Karksi v, Karksi k, Liiva t – Marie Sarv < Ann Tomson, 61 a (1937)

207.

U s k u m u s i l o o m a d e s t j a j u h t u m e i d

Hülged merest tulles hüüavad: “Vaarao, vaarao!” – sellest ongi nimetus hülgedel “Vaarao sõjavägi”.

ERA II 135, 266 (31) < Torma khk, Lohusuu v, Kalma k, Mutska t – Meinhard Särg < Johan Särg, snd 1849 (1936)

208.

Vaarao latse'

Hülge taolised loomad meres, inimese pääle sarnase pääga. Hüüavad ikka: “Varuuh, varuuh!” Vannuvad sellega vaaraot, kes neid hukatusse viind. Nimelt on need egipt-lased, kes Punasmeres Moosese rahvast taga ajades hukkusid.

ERA II 2, 833 < Hargla khk, Mõniste v, Peebu t – Herbert Tampere < Mihkel Eichenbaum, 77 a (1928)

209.

Olime Udrinas laevaga ja need reaksid. Lapsed läin mere äärde ja leind vee ääres suure eluka. Must ja hirmus olnd. Hakan laste poole kargama. Lapsed joosn mäele. Kihnus kua vahel niisiukest nähtud.

RKM II 17, 415 (12) < Tõstamaa khk, Seliste v, Manija k, Kirsi t < Kihnu khk – Juta Sulengo < Daniel Leas, 62 a (1948)

210.

Ent nee, kes merde uppusiva, jäiva niisugutsis elukis, kellel pooleni kehäni inemise pää ja pale nink ka kõik muu inemislik olemine, ent tõine pool kogoni kalasugune, kellel lapik lahki handki perän kui kunagi kalal. Neid kutsutavat vaaraokallus.

H I 8, 209 (1) < Vastseliina khk, Misso v, Zäpsi k < Rõuge khk – Jaan Sandra < Aleksander Heisler, 21 a (1895)

211.

Vaarao ajanud sõjaväega Iisraeli lapsi taga, kuid vesi tulnud peale ja uputanud taga-ajajad ära. Neist upunud tagaajajatest saand hülged. [---]

E 86476 (30) < ? – Matthias Johann Eisen (1934)

3.9. VAARAO SÕDALASTEST SAAVAD VAALAD**212.**

Punamerre hukkunud vaarao ja selle sõjavägi on moondunud valaskaladeks – õigem ebavaalid elavad Punases meres, – näitavad endid aina juutidele, nende välimus on täielik nagu põhjas elavil valaskaladel. – Minu vanaisa Jakob Piirbergi jutustus, kes elas umbes kuusteist aastat tagasi ja sel aastal suri seitsemekümne kuue aastaselt. Ta on Valgesoos (Ahja vallas) seda juttu kuulnud.

ERA II 57, 388 (1) < Võnnu khk, Ahja v, Valgesoo k – Gustav Piirberg < Jakob Piirberg (1932)

213.

Valaskala jäänd muiste vaaraost, teised kalad peavad olema Eekiptuse rahvast jäänd.

H II 11, 128 (4) < Rakvere khk, Kohala k – Villem Pender (1889)

3.10. VAARAO SÕDALASTEST SAAVAD KALAD

214.

Madrused räägivad, et vaarao sõjaväest on nüüd nähtud kalad kennel pool inimese nagu on ja tiivad selgas, lendavad aiute vee peal ja karjuvad “Vaarao, vaarao” Punase meres.

ERA II 149, 81 (30) < Hageri khk, Adila k, Kloostri t < Kose khk – Hans Mesikäpp (1937)

215.

Rahvas usub, et sellest sõjaväest, mis Punase merde ära uppus Moosese tagaajamise aeg, on ühed kalad saanud, mida varaokaladeks nimetakse. Nende pealmine keha on päris inimese moodu, naesterahva nägu, väga ilusad, pitka juukstega, aga aluline keha on kui kalasaba. Need kalad peavad tänapäevani Punases meres ümber ujuma, ka rahvas teab rääki, et mõned neid ka olla kinni püütud, kuid kaua ei võinad mitte ilma veeta elada, ega ka rääkida ei pea nad oskama, peale sõnade: “Varao, varao!”

Neid sõnu peab nende suust üksi enne tormi ehk õnnetust kuulma, sest tormi ehk mereõnnetuse eel peavad nad sagedaste vee pinda ehk ka kalda lähedale tulema, rahutumalt ujuma ja hüidma: “Varao, varao!”

H I 10, 61/2 (11) < Risti khk – Johan Reimann (1896)

216.

Seda räägitakse, et vaarao sõjaväest oo saand kalad. Need oo isi häält ka teind isikeskis: “Liki-liki-liki.” See oo ammo, kas üks tuhande ühessaea (1900) aastal. Inimeste moodi ond, aga minagi nii selgesti tea, kas tal saba võis ka olla.

ERA II 291, 176 (26) < Kullamaa khk, Väike-Kalju k, Kopleotsa t – Vello Eenveer < Mart Birkfeldt, snd 1865 (1940)

217.

Punasesse merre uppunud vaarao sõjaväest sai inimkala.

ERA II 147, 641 (40) < Kirbla khk, Kirbla v – Aga Kiindok (1937)

218.

Mis on saanud uppund vaarao sõeväest?

Neist olla saanud ühed kalad.

(Need kalad karjuda: “Vaarau, Vaarau.”)

ERA II 187, 502 (27) < Kaarma khk, Loona v, Hakjala k – Tiina Õunpuu (1938)

219.

Vaarao kalad olema meres, aga ega ma näind ei ole.

ERA II 34, 62 (8) < Kõpu khk, Mulgi t – Oskar Loorits < Liisu Riisenberg, 72 a, Mari Aaman, 78 a (1931)

220.

Vaarao sõjavägi jäi kalas ja pidada kisama mere pääl: “Vaara, Vaara!”

ERA II 295, 401 (10) < Tartu-Maarja khk, Luunja v, Uue-Heido t – Silver Solon < Jaan Solon, snd 1858 (1941)

221.

Vaarao sõjavägi muutus kaladeks ja kalad kisendavad alati: “Vaarao! Vaarao!”

ERA II 257, 375 (66) < Urvaste khk, Urvaste v – A. Jaanimägi < R. Jaanimägi, 50 a (1939)

3.11. VAARAO SÕDALASTEST SAAVAD LINNUD

222.

Suured elukad pidid olema, need olid patusest inimesest loodud. Linnu moodi pidid olema ja karjuma: “Vaarua, vaarua!”

Istuvad kivi otsas meres. Pidid süüd tegema, siis pidi inimesed looma selle järele. Mitu pidid olema.

ERA II 28, 180 (13) < Lüganuse khk, Püssi v, Kestla k, Pärtli t – Rudolf Põldmäe < Juhan Mägi, 71 a (1930)

223.

Mu vennad olid madruksed, siis saju eel tuld, suured parved old, lindude moodi elukad, suured tiivad seljas.

Karjund: “Vaarau, vaarau!” Vanad inimesed, kes teadsid, et vaaraust, uppusivad ära, vahel pidid merest välja tulema.

ERA II 38, 151 (8) < Kose khk, Tuhala v, Nõrava k, Tiiuvälja t – Rudolf Põldmäe < Jüri Lehtmets, 82 a (1931)

224.

Punasõs meres ollõ varao lõnnud. Karjudõ ikka: “Varao!” ning “Varao!”

ERA II 79, 461 (3) < Kihnu khk, Kihnu v, Lemsi k – Theodor Saar < Jüri Pull, snd 1905 (1934)

225.

Punases meres peavad olema linnud, pidid karjuma: “Vaarao, vaarao!”

Pidid lendama ja karjuma. Vaarao linnud pidid olema.

ERA II 62, 614 (34) < Kullamaa khk, Piirsalu v, Kuie k, Kruusimäe t – Rudolf Põldmäe < Kustas Sipelgen, 82 a (1933)

3.12. VAAROSÕDALASTEST SAAVAD HAID

226.

Hülged ja haid pidada olema vaaraovägi.

ERA II 254, 513/4 (58) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Jõesuu k – Enda Ennist < Konstantin Laid, snd 1870 ja Leena Laid, snd 1890 (1939)

3.13. VAARAO SÕDALASTEST SAAVAD MUSTLASED

227.

V a a r a o - a e g s e d i n i m e s e d

Vaaro peab olema pool kala, pool inimest ja ütleb: “Vaaro, vaaro!” Nende keel peab olema mustlase keelega segatud. Üks toodud Tallinna, old naisterahvas ja kala saba taga, pool kala, pool inimest. Merest on kätte saadud.

Kutsutud kuulama, et mis ta räägib, kuid keegi pole saand aru – küll ta rääkind ja kisendand. Viimaks toodud üks mustlane, see saand aru – vaata, mustlase keel on mitme keelega segatud – mustlane üteld, et tal on kaksikud lapsed ja viidagu ta sõnna tagasi, kust on võetud.

Ja siis viidud ta sõnna tagasi. See old naisterahvas. Aga eks neid ole meesterahvaid ka – elavad seal ja teevad sugu ka. See Tallinnas old kolme aasta eest.

Need on vaaro-aegsed inimesed, mine tea, kas Punases või Mustas meres, või kus nad on.

ERA II 14, 137/9 (13) < Peetri khk, Mäo v, Nurmsi k – Richard Viidebaum < Mari Herbst, snd 1850 (1929)

228.

Mõni ütleb, et mustlased on vaarau seltsi.

ERA II 62, 396 (29) < Keila khk, Keila vaestemaja < Tallinna l < Märjamaa khk – Rudolf Põldmäe < Mai Köölen, 70 a (1933)

229.

Kui israelli rahvas Egiptusest ära põgenesid, siis ajas vaarao rahvas neid taga. Aga Punases meres uputas Joosep vaarao rahva ära. Mitte kõik ei läind Punasesse merde, muist jäid kaldale hobusid vahetama – hobused olid tagaajamisest väsind. Neist, kes kaldale hobusid vahetama jäid, said mustlased. Sellepärast, et nad israelli rahvast taga ajasid, peavad nad nüüd igavesti hobusid vahetama ja mööda ilma hulkuma.

Aga need, kes ära uppusid, ei uppund mitte ära, nad elavad praegu veel kalade hulgas – pool inimest, pool kala.

Ükskord Riia Tüünas kalamehed püüdnud ühe kinni. Pealt-ots olnud ilus noor naine, alt-ots kala. Ise nutnud kangesti ja rääkind, hüüdnud ikka: “Vaarao” ja “Vaarao!”

Keegi põle mõistnud, mis ta räägib. Siis üks preili tulnd sinna. See mõistnud vaarao keelt. See rääkind siis, et ta olevat kolme päine tite-ema ja palub, et teda lahti lastaks. Kalamehed lasnud siis ta lahti. Küll tal olnd siis hea meel. Läind ikka tagurpidi vette, õnnistnud ja tänanud rahvast, et ta lahti lasnud.

(Kuulnud emalt.)

ERA II 86, 171 (2) < Kullamaa khk, Kolovere-Kalju v < Häädemeeste khk, Orajõe v – Johann Nurme < Elisabeth Grenzstein (Kallas), 61 a (1934) + lastakse merre tagasi

230.

Minu isa ütleb, poisiksepõlves näind Tallinnas uulitsanurkel pilte, kalad mehe peaga, suud lahti, öeldud vaarao kalad olevad, et ta ei teadnud rohkem küsida vanematelt, siis pole ka seletust saand nende kohta. Mustlased olla vaarao viimased vankrid, kes mere kaldale jäänd, kui esimene sõjavägi vette uppus. Mustlased mõista veelgi vanu Egiptuse nõiakunstisi.

ERA II 57, 16 (14) < Märjamaa khk, Märjamaa v, Kõrvetaguse k – Emilie Poom < Hans Poom, snd 1842 (1932)

231.

Mustlased olla vaarao viimased vankrid. Kui vaarao oma sõjavägedega Punasesse merre uppus, siis viimsed vankrid olid mere kaldale järele jäänud ja nad hakanud mööda ilma rändama ja rändavad veel tänapäeval ja teevad vanu Egiptuse kunsti-tükka.

ERA II 129, 345 (7) < Märjamaa khk, Märjamaa v, Kõrvetaguse k – Emilie Poom < Anna Poom, snd 1844 (1936)

232.

Mustlased olevat tekkinud ülejäänud vaarao sõduritest, kes ei olevat uppunud punasesse merre.

ERA II 142, 555 (70) < Helme khk – Heino Kirt < Elsa Jakobson, Kusta Kirt, Kadri Kirt, Anna Kirt, Anna Ormesson (1937)

233.

Astun tuhmunud seintega tuttavasse talumajja, aetuna uudishimust kuulda “enne-muistseid” jutte. Köögis kohtungi soovitud isikuga, vanaemaga. Peagi areneb jutt soovitud suunas.

“Kas sa’s määleta änam?” küsis vanaema, “kui sa alles meil ollid, siis rääkisin sulle ikke õhtuti lugusid tontidest.” Mõtlesin järele, kuid kõik oli mu mälust läinud.

Mäletasin vaid, et ta mu nurumistele midagi jutustanud oli ja too midagi nii õudne oli, et hirmujudinad üle keha ajas ning voodiski veel teki üle pää sundis tõmbama.

“Ega mina määleta ka änam kedagi ühti,” jätkas vanaema. “Eks minu ema teadis ja rääkis küll ikke, mis tema kuulnd ja muist oma silmagagi näind, aga eks mul ju ka meelest läind.

Punamerre hukkunud vaaraost ja tema sõjaväest ei tia ma muud kedagi, kui et nende olemist olli kangesti ustud, et nad suuremasti Punasesse merre ära ollid uppunud ja need üksikud, kis eluga ollid pääsnd, praegu mustlaste näol ilmes ringi rändavad. Rohkem ei tia ma nendest ühti, aga eks piibles ole ju pikalt ja laialt.”

Mind aga piiblist saadud andmed ei huvitanud ning seepärast palusin jutustada seda midagi muud.

Mind aga piiblist saadud andmed ei huvitanud ning seepärast palusin jutustada teda midagi muud.

ERA II 58, 61/3 (1) < Vändra khk, Vana-Vändra v, Kobra k – Linda Tomson, Vändra Majandusgümnaasiumi õpilane < J. Vain, 68 a (1933)

234.

Vaaroo kala' omma' nii' merde jäänü', kes Moosõst takah aiva'. Tänitävä', et vaaroo ja vaaroo. Mustlasõ om jälle ülejäänü', kes es upu'.

ERA II 56, 68 (51) < Urvaste khk, Urvaste v – Herbert Tampere < Elisabet Teos, 63 a, pime vallavaene (1932)

235.

Ennemuiste, kui kuningas vaaroo iisraeli latsi takan aie nink selle reisi pääl oma suure sõaväega ärä uppu, jäiva mõne mere kaldale perrä, sest et naa mitte kõik ütekõrraga imelikust mereteest pagejile järgi minema es mahu. Nee naksiva sääl ajaviites hobesit vahetama, ja kui meri neide eestmineja veehauda maaha matt, sis jäivaki nema hobesevahetajis, kes selle ametiga ilmamaad pite rännäten omma pääd toitma nakasiva nink perastpoole henda mustlasis nimitivä, kelle sugu parhillaki mustitside vanembide ametist eläp – hobeste parsendamisest, käe pääle kaemisest.

Ent nee, kes merde uppusiva, jäiva niisugutsis elukis, kellel pooleni kehäni inemise pää ja pale nink ka kõik muu inemislik olemine, ent tõine pool kogoni kalasugune, kellel lapik lahki handki perän kui kunagi kalal. Neid kutsutavat vaaraokallus.

H I 8, 209 (1) < Vastseliina khk, Misso v, Zäpsi k < Rõuge khk – Jaan Sandra < Aleksander Heisler, 21 a (1895) + 6.1.

236.

Keegi setu rääkis. Mustlased tekkinud vaaroo sõjaväest. Kõik sõjamehed ei pääsnud kitsast teed mööda meres edasi, muist jäänud kaldal hobuseid vahetama. Nähes, et seltsilised ühes vaaraoga Punases meres upunud, läinud kaldale jääjad mujal hobuseid vahetanud. Neist olla mustlased tekkinud.

E 57357 (4) < ? – Matthias Johann Eisen < setu (?)

237.

Vaaroo ajanud sõjaväega Iisraeli lapsi taga, kuid vesi tulnud peale ja uputanud tagaajajad ära. Neist upunud tagaajajatest saand hülged.

Muist vaaroo sõjaväge jäänud Punase mere kaldale. Need hakanud ajaviiteks hobuseid müüma ja vahetama. Neist saanud mustlased.

E 86476 (30) < ? – Matthias Johann Eisen (1934)

238.

Paraoonõ

“Paraoonõ” sõidavad laevadel, nad mõtlevadki kõiksugu laule välja.

Paraon on pool kala, pool inimest.

Selle juures nimetab Aleksander “tülen’i”, kel on koera pää.

ERA II 33, 72 (14) < Lutsi, Põlda v, Kukujevo k – Paulopriit Voolaine < Aleksander Kulakov (1930/31)

239.

Keegi vana juudi naine, keda kohtan Ludzas Krosu tänaval 13. III 1934 tähendab vaarao rahva kohta, kes jäid merre: “Tsõgane v rode gnalis za jevrejami.” *Mustlased ajasid juute taga.*

ERA II 79, 644 < Lutsi, Ludza l – Paulopriit Voolaine < vana naine, juut (1934)

240.

Цыганская порода – фараонская.

Mustlaste tõug – vaaraotõug.

ERA II 109, 144 (13) < Lutsi, Ludza l – Paulopriit Voolaine < Akulina Ossipovna, 64 a (1935)

3.14. PUNASES MERES ON VAARAO TÕLD/TÕLLA-RATAS

241.

Üks poiss tuln laevast ning riäkn, et tämä sõitn Punasõst merest läbi. Näin vaarao tõlla ratta vee piäl. Siis ette vanaeit kuulan.

ERA II 133, 515 (1) < Kihnu khk, Kihnu v, Turu k – Theodor Saar < Jaan Entsik, snd 1894 (1936)

242.

Kihnu majakiülem Vulf sõitnud iga päev punase tõllaga. See olnud nagu vaarao tõld.

ERA II 133, 515 (1a) < Kihnu khk, Mõisa k < Tõstamaa khk – Theodor Saar < Ann Kurul, snd 1865 (1936)

243.

“Ja kui ma Punasest merest läbi läksin, siis mina nägin merepõhjas vaarao tõlla rattaid, mis olid puhtast kullast.”

ERA II 265, 217 (3) < Reigi khk, Kõrgesaare v, Kõpu k – Elli Lauri < Mari Salin, u 60 a (1940)

244.

Üks laevamees rääkin, et vaarao rattad hakkasid ankrustada, ankur tuon üles.

RKM II 1, 408 (5) < Kihnu khk, Sääre k, Ansu t – Selma Lätt < Gustav Uad, 73 a (1948)

245.

Seljametsa Peeter

Seljametsa Peeter oli Nikolai I aegne soldat, kes 25 a kroonut teeninud. Teatavasti olid vanad “Nikolaiskid” enamasti tublid jutumehed, nad lõbustasid oma juttudega kuulajaid kirikute juures, kõrtsides ja perekondlistel pidudel. Sarnane mees olnud ka Seljametsa Peeter, liig-nimega Käär. Tema jutte toon mõne näiteks:

“Ja kui mina olin kroonut teenimas, siis me käisime kolmes Soome linnas Aabos, Oobos ja Helsingis vorstis. Ja säääl olid tehtut rauast massin ja lehma moodi sarved oli pääs. Ja nemad käisid nendega lehma lüpsmas ja kõiksugu tegusid tegemas. Ja siis me käisime Noovoga kliisis ja säääl ei olnud meil leiba ja siis meie püüdsime metsloomi; nahk ja soolikas maa sisse, liha katla ja nii toitsime endid.

Ja kui mina olin Poolamaal, siis mind saadeti teise polku kirja viima. Ja kui mina läksin, siis hakkas tee peal vihma sadama. Ja säääl tee ääres oli üks suur tamm, seest õõnes, külge lõhki! Ja mina läksin sinna sisse vihmavarju. Ja kui mina säääl sees olin, siis tuli üks hunt ja toppis oma tagumiku ka sinna vihmavarju, just otse minu jalge vahele. Ja mina kargasin nüüd hundi sabast kinni. Viimaks kargas hunt nahast välja ja mina sain naha omale.

Ja kui mina Punasest merest läbi käisin, siis nägin mina vaarao tõlla rattaid, mis olid puhtast kullast.

Ja kui mina ekvaatori alt laevaga läbi sõitsin, siis meie laeva mastid jäid ekvaatori alla kinni, sest oli kuiv aeg ja ekvaator oli lahti kuivanud. Ja meie ei saanud sääält muidu läbi, kui lasksime laevamastid maha!”

ERA II 229, 533/5 (17) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Kõpu k, Lauri t < Reigi khk, Kõrgessaare v, Suureranna k, Antsu t – Hilja Lauri, Kõpu algkooli õpilane < Gustav Lauri, 59 a (1939)

246.

Vaarao kuldsed tõllad Punases meres

Üks meremees tulnud koju. Ema öelnud, et no poja, üks räägi siis meile ka, mis sa Punases meres nägid. Meremees jutustanud siis emale, et ta olevat näinud lendavaid kalu. Ema pole seda uskunud. Siis jutustanud meremees, et Punases meres olevat vesi täitsa selge ja kui nad üle Punase mere olid sõitnud, siis näinud nad vaarao sõjaväe kuldsete tõldade rattaid meres.

Seepeale öelnud ema: “Nii, see on juba õige jutt, piibliski on sellest räägitud ja mis juba piiblis, see on ikka tõsi. Räägi alati nii, et su vana emake ikka su juttu usub.”

ERA II 269, 174 (2) < Vändra khk, Vändra v, Aluste k, Mukre t – Tarmo Tammsoo < Mihkel Tammsoo, snd 1880 (1940)

247.

V.a hr O. Loorits

Sain mõne aja eest Teie lahke saadetise “Pharaon Heer in der Volksüberlieferung”, kuid haiguse tõttu saan alles nüüd Teid tänada: olge terve! Lugesin huviga läbi.

Sel puhul lisan juurde lookese vaarao tõllarattast, millise lapsena kuulsin oma emalt.

Üks noormees, kes pikemal mereteekonnal olnud (sõjaväelasena?), jutustanud pärast kodurahvale, mis ta näinud ja kuulnud. Muu seas ütelnud ta, et ta näinud, kuidas “vaarao kullast tõllaratas” Punasest merest välja toodud. Selle peale ema ärevuses: “Küll on ilus – kõnele veel, pojakene, kõnele veel!” Edasi rääkinud poeg, et näinud kalu lendavat. Nüüd saanud ema kurjaks, annud pojale kõrvakiilu, üteldes: “Sina häbemata poiss! Või sina tuled mind, vanainimest, pilkama!” Selle peale lausunud poeg kurvalt: “Kui ma valetasin, siis sa kiitsid mind, aga nüüd, kus ma tõtt kõnelen, lööd sa mind!”

Nii kõneles ema. Kas ta seda oli teistelt kuulnud või kuskilt lugenud (ta oli nimelt oma aja kohta õige rohkesti lugenud, sest oli koolis käinud), seda ma muidugi ei tea.

Arvatavasti on lugu Teilegi tuttav ja tema väärtuse üle teiste hulgas otsustate muidugi Teie. Arvasin igaks juhuks siiski õigeks Teile seda teatavaks teha.

ERA II 115, 603/4 < Nõo khk, Elva l – Joh. Kõpp < emalt (1935)

248.

Üts soldat seletanu: nema pannu ankru sisse ja homuku tõmmanu väl’la, ollu vaarao tõllaratas ankru otsan; ja ma ei tea, mis asi see teine oli.

Kolmas asi oli, et kala lendase. Ja sai lopsi kõrva pihta. Ja ütelnu:

“Kats kord valetasi ja sai kitta ja kolmas kord kõnelesi õiget ja sai lopsi kõrva pääle.”

ERA II 78, 42 (2) < Võnnu khk, Kastre-Võnnu v, Aarike t – Richard Viidebaum < Kusta Aarike, 82 a (1933)

3.15. VAARAO RAHVAS – VIRMALISED, VRD HÜL- GED

249.

Virmalise' oma' vaaroni latsõ', kel inemise pää, kala hand. Tegevä: vrau', vrau'!
(Riias olla nähtud. Jutust paistab, nagu oleks hüljest näind.)

ERA II 34, 385 (13) < Hargla khk, Vastse-Roosa v – Oskar Loorits < Paulopriit Voolaine < ? (1927)

3.15. VAARAO RAHVAS TEKKIS VEEUPUTUSE AJAL

250.

Sellest ajast need on ju, kui oli see veeuputus. Punasest merest läbimineki oli hoopis pärast.

ERA II 37, 331/2 (11) < Jõhvi khk, Voka v, Voka as < Väike-Maarja khk – Rudolf Põldmäe < Rein Mustassaar, 86 a (1931)

IV. MUISTENDID VAARAO RAHVAST

4.1. VAARAO RAHVAST NÄIDATAKSE AVALIKULT

251.

Vaaru inimesed peavad elama Punases meres. Nad peavad olema pool inimest, pool kala. Siin Narvas oli ükskord näha, pidi vaaru inimene olema.

ERA II 38, 718 (19) < Vaivara khk, Peetri v, Kudruküla vaestemaja < Narva l < Jõhvi khk – Rudolf Põldmäe < Miina Roosen, 65 a (1931)

252.

Nad kiidivad, et Rakveres old näidata, et pool old inimene, pool old kala, old see vaarao rahvas. Merest vist püütud. Old veevannis, on pärast ära surd. Muuga mõisas on neid kujusi mitmel pool, puust tehtud.

ERA II 38, 397 (28) < Viru-Jaagupi khk, Roela v, Roela vaestemaja < Viru-Jaagupi khk, Küti v, Küti m – Rudolf Põldmäe < Jüri Tikerberi, 75 a (1931)

253.

Peterburi linna on viidud, tõrre sees on old näidata üks naisterahvas, vee sees old – varao inimene. Inimese moodi peab olema.

Kaarma mõisas oli härra, tal oli raamat, seal olid pildid, kus varao inimesed, suured nagu seateo karbid, harulised, inimesed olid sees, pikad juuksed peas. Rinnust saatik inimesed, alt nagu haugikalad. Ma arvasin, et on varao inimesed. Need pidid ka olema alt kala ja ülevalt-poolt inimene.

Nad on tuld kaldale ja küsind, kas viimnepäev on ligi. Kui nad on öeld, et ei ole veel, siis nad on läind nutuga tagasi. Aga kui nad öeld, et varsti, siis nad on läind naeruga tagasi. Nad on oodand viimist-päeva.

ERA II 38, 191/3 (58) < Väike-Maarja khk, Vao v, Väike-Maarja al < Väike-Maarja khk, Vao v, Vao k – Rudolf Põldmäe < Anna Martens, 76 a (1931)

254.

Kui juudid Egiptuse vangipõlvest põgenend, jõudes Punase mere äärde, lehvitanud Mooses mere poole kuuehõlmadega, meri läind kohe kaheks ja tee tulnud sisse. Juudid läinud puhta kuivalt merest läbi. Vaarao tulnud oma sõjaväega neid taga ajama. Kui saanud keset merd, siis meri läinud jälle kinni ning terve sõjavägi jäänud vette.

Vana vaarao ise läinud kohe põrgu, aga tema sõjamehed muutunud kõik kaladeks. Sõjamehed ei tea, et vaarao ise põrgus on, muudkui otsida endi vaaraod. Sellepärast ei tohtivat ükski laev Punasse merde minna, kohe kalad karjas kallal, karjuvad: “Varau, varau.”

Keltu Ann olevat olnud siis alles väike plika, kui isa ta Tallinna kaasa võtnud. Seal näidatud vannis sees üht vaarao sõjameest. Olnud nagu kala, kala pea, seljaomud ja saba, aga inimese rind, punnis kõht ja naba.

Kui see sõjamees tõusnud vannis püsti saba peale ja karjund: “Varau, varau”

RKM II 58, 622/3 (99) < Anna khk – Asta Kagovere < Hilda Reinoja, 52 a (1956)

255.

Pidid karjuma enne vihma: “Varauu” ja “Varauu”. Neid peab olema praegugi veel kaugemates maades, Punases meres. Takka otsast peab olema kala, eest otsast inimene, naesterahvad veel, naesterahva rinnad veel.

Neid oli siin Tallinnaski, aga soojal ajal, sirkuses ja niisuguste kohtade peal.

ERA II 77, 83/4 (4) < Jüri khk, Rae v, Rae vaestemaja < Kose khk, Uuemõisa (Kuivajõe) v – Rudolf Põldmäe < Ants Sile, 60 a (1934)

256.

Vaaurahvas pidi olema merdes. Tallinnas on näidatud. Ma olen näind, pikad juuksed olid, meesterahvas ja naisterahvas olid. Karjusid: “Vaarao, vaarao.” Kui iisraeli rahvas läbi mere läks, siis jäid sinna meresse. Need on vee sees.

ERA II 62, 394/5 (27) < Keila khk, Keila vaestemaja < Tallinna l < Märjamaa khk – Rudolf Põldmäe < Mai Köölen, 70 a (1933)

257.

On nähtud: pealtpoolt peab olema inime, altpoolt peab olema kala. Vaarao sõjavägi on kaladeks läind – on loodus jälle sedaviisi teind, et need kaladeks...

Seda oli kuulda, kui ma noormees olin. Üks oli kinni olnd, olnd näitusel käind – kus riikis see oli – oli ütelnud – kes ta keelt mõistis, laske teda lahti, tal kaks last on meresse jäänd.

Aga norespõlves räägiti, et vaarao sõjavägi on kaladeks jäänd, jäid kõik merde.

ERA II 83, 67 (17) < Kullamaa khk, Jõgisoo v, Ubasalu k – Alfred Samet < Jüri Maritov, 75 a (1934), vrd Lastakse merre tagasi

258.

Vaarao kala peab elama meres – ilusa naise näoga ja kalasabaga... Naeravad. – Kui vaarao oma väega läks läbi mere, jäänd rahvas merre, seal muutund vaarao kaladeks. – Jaan Jetrei Vaikna vallast Pärilt, olla näind neid kuskil kalakasvatuse tiigis... olla kinni püütud.

ERA II 70, 11 (1) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Kalju k, Viira t < Tori khk, Suigu v – Alfred Samet < August Treilop, 48 a (1934)

259.

Üks Paslepa mees on mereinimest näitusel näinud. Inimese pää ikka olnud, aga käsi ei ole. Olnud klaaskasti sees, kus liikunud.

E 60338 (6) < Noarootsi khk, Einby k < Ridala khk – Paul Ariste < Jüri Valgemäe, 73 a (1927)

260.

Pärnus näituse peal oli kala – pool inimest, naisterahva näoga.

ERA II 39, 279 (19) < Varbla khk, Saulepi v, Kilgi k – Herbert Tampere < Juhan Eerman, 78 a (1931)

261.

Mereinimesi. Me Ants olla mereinimesi näin Riia linnas. See oln ülaltpoolt päris inime ja kala saba oln. Ilus nägu ja kõik Ike varao ja varao üteln.

Teine eit: varao rahvas konnas loodu. Kond teeb varao ja varao.

ERA II 195, 150/1 (6) < Varbla khk, Saulepi v, Varbla vanadekodu – Richard Viidalepp < Varbla vanadekodu eitedelt (1936)

262.

Pärnus näidati vannis vaarao inimesi.

ERA II 306, 156 (59) < Tõstamaa khk, Tõstamaa v, Täoste k, Roni t – Theodor Saar < Liina Mäekask, 63 a ja Maria Laanemaa, 54 a (1943)

263.

Kui mu ema ükskord Pärnu laadal käis, siis Siimu kõrts kubisen inimesi täis. Tä oln seal öösi. Üks naesterahvas, Reiu naane, kõnelen, et oln seoke juhus, et nääd oln noodal. Nii paelu kalu oln. Seoke isemoodi kala tuln välla – esimene pool oln inimene, tagumine ots poolest saadik kala, aga emast sugu. Antud kohtule täada, et mis sellega teha. Ühe kala võtn ära ja teesed lastud lahti. Pandud suure tõrresse veesse. Ja piim oln nisas – imetaja kala! Levapuru pandud vee peale. Seda limpsin keelega. Nõksutan peaga ja karin: “Vaarao, vaarao!” Siis üteldud, et: “Hoome tuleb viimnepäe!” Siis tõmman pea vee alla – seda ei ole kuulda tahtn.

Siis mõteldud, et mis me taaga teeme. Süia ei taha tänd ja tääl oo pojad meres. Kolm päeva peetud tünnis ja siis lastud lahti. Aga hea meel oln!

ERA II 306, 413/4 (15) < Tõstamaa khk, Seli v, Seli vndk – Theodor Saar < Mari Johanson, u 65 a (1943)

264.

On kätte saadud, Riias on näidatud.

ERA II 34, 184/5 (27) < Karja khk, Pärnamaa v, Linnaka k – Oskar Loorits < Miina Tuts, 60 a, Mart Tuts, 60 a (1931)

265.

Talnas vanal ajal oli oln üks vene noot, oli üles tõmmand ühe (vaaru sugu inimese) ja maale toon, ja suur tõrssi oli oln, oli sinna sisse pann. Ja ei ole teine söön missugust toitu, aga oli elan.

Kui hüitud: “Vaaru, viimnepää oo käe!” siis tuln vee peale, üteln: “Uhui!” ja laksutan käsi. Siis tal oln rõõm, viimselpäeval peab veest välja saama.

Nädalapäevad seal oln. Siis viin tagasi merese.

Nisad oln rindas nagu naistel. Pärin inime pole oln mette – kala saba – sõrmede vahed oln kinni.

(Kalameestelt kuuln noormehepõlves, u 30-aastasena.)

ERA II 130, 378 (123) < Muhu khk, Hellamaa v, Lalli k, Põllu t – Richard Viidalepp < Mihail Kõvamees, 80 a (1937)

266.

Kui meite vana Riidu alles elas, siis ühekorra üks vana mees rääkis sii, et kui ta alles roonud teenind oli, siis ühekorra Peeterburis ta näind söuksi kalu, vaaraokalad olla olnd.

Nee olnd suure tõrre sihes vee sihes. Ülemine ots olnd inimese moodi, äga jalgade latsis olnd kala händ. Kolm tükki olnd neid. Üks naine olnd, sellel olnd pisike laps süles ning üks olnd halli habemega vanamees. Nee pistand vahest pea vee sihest välja ning karjund: “Vaarao! Vaarao!”

Nee kalad olla sündind Punases meres ää uppund vaarao sõjameistest.

RKM II 24, 447/8 (32) < Püha khk, Pihtla v, Loona k – Ester Liiv < Mari Liiv, snd 1868 (1947/8)

267.

Mereinimesi on. Alt on kala saba. Päält on inimene. Üks naisterahvas võet võrkudega kinni. Olnud ilusad rinnad, olnud vannis vees ja siis viidud mööda linna. Kolmandal päeval last merre tagasi. Olnud nii hää meel. Kolm korda tulnud veest välja ja nokutand pääd. Rääkida pole osand.

Näkk on paljalt nägemine, aga see olnud päris elav loom.

ERA II 1, 709/10 (59) < Reigi khk, Rootsi k, Mikaste-Kristi t – Paul Ariste < Juhan Beekmann, 62 a (1928)

268.

Uibu Enn olli nännu, ollu ku puul kala ja puul inimest, pikä kõllase juuse pähän. Teeve inimese häält: “Varau, varau!”

Nii oleved vaarao aig Punase merre jäänu vaarao sõavägi.

RKM II 94, 104 (28) < Karksi khk, Karksi k/n (Karksi v) < Paistu khk, Holstre v – Selma Lätt < Liisa Nurk, 61 a (1960)

269.

Mio eede emä näin Pärnüs siokõst inimest, mis vannis vees oln ning raha iest näütet. Tagant oln nagu tomp, jalgu põlõ ühti oln, iest oln inime. Ette halõdast nutn ise.

ERA II 58, 471 (143) < Kihnu khk, Kihnu v, Turu k – Theodor Saar < Tiiu Kiigajaan, snd 1863 (1932)

270.

Suarul tõmmatud nuõdaga mereinime vällä. Päräst pandud vannisõ veesse. Piä oln inimese muõdi, tagant oln ülge. Ette alõdast nutn ise. Päräst lastud ta lahti jälle.

ERA II 59, 503 (5) < Kihnu khk, Kihnu v, Mõisa k – Theodor Saar < Peeter Leas, snd 1873 (1933)

271.

Jutustaja teadmise järele on vaarao peale uppumist Punasesse merre muutunud kalaks. Jutustaja tundnud varem üht naist, kes oli oma silmaga näinud “vaenaskala”. Ülevalt polt olnud see ilus naine, kuna alt poolt harilik kala. Ta sattunud Pärnu kalameeste võrku ja hoitud alal veetünnis. Hiljem lastud ta jällegi merde ja nüüd pole tast enam midagi kuulnud.

E 82532 (8) < Vändra khk, Vana-Vändra v, Kirevere k – H. Jaanson < Mai Hausberg, 80 a (1932)

272.

Jutustaja seletuse järele on vaarao peale uppumist Punasesse merre kalaks muutunud. Jutustaja tundnud naist, kes praegu küll surnud (nime enam ei mäletata), kuid kes oma silmaga näinud “vaaraokala”. See olnud ülevalt poolt naine, alt kala. Ta olla Pärnu kalameeste võrku sattunud, ja teda olla veega täidetud tünnis rahvale näidatud. Hiljem olla ta tagasi vette lastud ja nüüd elada ta kusagil meres. Sest ajast – sellest olla üle 40 aasta tagasi – pole temast enam midagi teada.

ERA II 58, 27 (1) < Vändra khk, Vändra v < Saarde khk, Voltveti v – H. Leesment, Vändra Majandusgümnaasiumi õpilane < Mari Karu, 67 a (1933)

273.

V a a r a o n e r a h v a s

Noist ju prõlla üteldas, et vaaraone rahvas, mis meren omma. Päält inimene, alt kala. Ütskõrd ollu Tartun ka nätä, toodu sinna. Verevân meren peava olema.

(Nende häälightsusest ja muust lähemalt ei tea.)

ERA II 63, 229 (21) < Kambja khk, Vana-Kuuste v, Kärevere k, Kampsu t < Võnnu khk, Kastre-Võnnu v, Korista k – Richard Viidebaum < Ann Orak (snd Suits), 76 a (1933)

274.

Sirkuses üks aasta oli old – inimese pää ja kala savaga. Kui tuleb veest vällä, karjub: “Var’ao!” ja “Var’ao!” Et need on vaarao sõjavägi, mis on jäänd Punasesse merde. (Pole kuulnud, et kalasavalisi oleks nähtud-kuuldud Peipsis või mõnes teises Eesti

veekogus.)

ERA II 54, 78 (67) < Tartu-Maarja khk, Kavastu v, Kavastu vanadekodu < Kodavere khk, Alatskivi m – Richard Viidebaum < Kaarel Jürjenson, snd 1868 (1932)

275.

Aastat 50–55 tagasi kuulnud:

Kadunud vanaema rääkis, et olevad ennemi kord Tartus näidatud kalasabaga vee poolvaadis lamavat inimest pikkade juustega, see olevat Punasest merest püütud “vaarokala”, kes kuival maal elada ei saavat. Rindest saadik – inimene. Häälitsevat tumedalt: “Vaa, vaa.”

Terve vaarao sõjavägi olevat Punases meres uppudes sarnasteks muutunud. Olevat neid kuuvalgeil õil praegugi veel Punases meres enamasti salgakaupa näha. Neil olla igav.

ERA II 121, 615 (1) < Rannu khk, Rannu v, Sangla k – Eduard Kärp < vanaemalt (1936)

276.

Küsisin, kas objekt on midagi kuulnud vaarao sõjaväe saatuses.

Neist on ju need vaaraod, need kalad; üleväst inimene ja alt on kala. Neid peab tänapäevani olema meren. Seal Punasen meren või kos see olli.

Hilddaaegu veel – no kesse mulle kõneles? Mitte ei mäleta.

Kolm tükki istnuva mere veeren liiva pääl. Nigu see inimene ligi saanu, nii lännuva merde.

Vot kuidas na peava kisendama: “Varoo! Varoo!”

Vat kadonu maadam Tooming olli neid ka nännu oma ihosilmaga. Tema sakstega käis. Ma ei tea, kos liinan see olli. Raudkasti seen olluva, päält inimene ja alt kala.

ERA II 78, 64 (4) < Tartu l < Võnnu khk, Ahja v – Richard Viidebaum < Juuli Suits, snd 1861 (1933)

277.

Minu isa ja ema rääkisid, et selle sama Mustvee Jõgeva tee ääres, Vaiatu kõrtsis näidati vaarokala. Oli ees kõrtsis. Reie all ei võidud viida külma pärast. Siis kui see, kes teda näitas, temale külge puudutas, siis tõstis pea vee seest välja ja ütles: “Varauu!”

Ja siis pani pea jälle vee alla. Pea oli inimese moodi pea – väikesed lühikesed kaharad mustad juuksed olid teisel, aga alumine pool oli kala saba.

Ja inimesed räägivad, et siis kui iisraeli lapsed Punasest merest läbi läksid, siis vaarao ajas oma väega neile järele. Ja siis iisraeli lapsed said teisepoole merd kaldale ja vaarao kõige oma väega uppusid kõik Moosese käsu peale Punasesse merrde. Siis on arvata, et vaarao ja tema naine jäid kalaks.

ERA II 305, 417 (46) < Torma khk, Torma v, Torma vndk – Priidu Tammepuu < Gotlib Leoke, 84 a (1942)

278.

Jutustaja ise näind Tartu linnas vaarao tütart – olnud inimese pea ja kala saba.

ERA II 29, 419 (3) < Äksi khk, Saadjärve v, Kõdu k, Jüritoa (Noore-Jaani) t – Oskar Loorits < Mari Koppel, 85 a (1930)

279.

Vaarao tütar. Tartu linnas nägin: inimese pea, kala saba.

ERA II 34, 384 (9) < Äksi khk – Oskar Loorits < ? (1930)

280.

Virmalise' oma' vaaroni latsõ', kel inemise pää, kala hand. Tegevä: vrau', vrau'!
Riias olla nähtud. Jutust paistab, nagu oleks hüljest näind.

ERA II 34, 385 (13) < Hargla khk, Vastse-Roosa v – Oskar Loorits < Paulopriit Voolaine < ? (1927)

281.

V a a r a o l a t s e

Vanast, kui mihe voorin kävveva, oli neile Riia liinan näidetu veevannin imelikke loomi: edepool nigu inimisel, tagupool nigu kalal. Pää nigu inimese pää, pika vuntsi ja pää pääl ka veidu juuseid. Ematsil ollu nisagi. Na rüüknu: “Varaoo, vaaraoo,” vahel ka huiknu.

Na ootvat viimast päiva, sest sis saavat na jälle tagasi inimesis. Kui neile üteldavat, et viimast päiva niipea ei tule, sis nakavat ikma.

ERA II 57, 733 (1) < Hargla khk, Taheva v, Kõõdre t – J. Tamm < Eduard Kasak, snd 1869 (1932)

282.

Nee' oleva nuu' vaarao kala'. Et pool inemist ja pool kalla. Et vaarao sõavägi, mis hukkusi merre.

Vanasti om näütätü. Rinna' niku inemesel ja pää. Tartun suure tõrdu seen ollu. Tagapool kala moodi. Nii kõneldi. Mina küll omi silmega nännü es ole'. Rüükeva meren: “Vaaro! Vaaro! Vaaro!”

ERA II 63, 433 (1) < Urvaste khk, Vana-Antsla v, Vana-Antsla vanadekodu – Richard Viidebaum < Mari Arde, 73 a (1933)

283.

Vaarao tütar ollu poolest saanik kala, päälpool inimene ja allpool kala. Karjunu iks: “Vaaraoo! Vaaraoo!” Pärnun olev ollu, ütten suuren vannin. Üts oll meil kartult võtman, tuu selet.

ERA II 63, 454 (56) < Urvaste khk, Urvaste v, Verioja t – Richard Viidebaum < Pauliine Jeret (snd Kõdar), 73 a (1933)

284.

S. Bull oli Kiievi kubermangus Umõni linnas (gorod Umõn). Säääl läks ta kahe teise soldatiga tsirkusse. (“50 tingä massim.”) Säääl nägi ta olevust: “nabani kui tütrek, niza’ suurõ’, toori (siis’) jo lät’s handa.” Kiil’ ol’l ohripši, olõ-s puhas. Olli’ küünärpäie pääl, vii siän. Mi küssem: “Gde nahodites?” – “V Umõne,” üttel vasta.

ERA II 79, 649 < Lutsi, Nirza v, Greki k – Paulopriit Voolaine < Salimon Bull, 60 a, eestlane (1934)

285.

Puul’ inimest, puul’ kalla, – nuu’ oma vaarao latsõ’.

Üts ol’l pandnu suurtõ vannin, ne ol’l pandnu’ poiskõsõ manu hoitma. Tuu (vaaraolats) ol’l rüüknü: “Varaoo” ja “varaoo!”

Es tahtnu ellä’, är paenu vai...

Ei ole meelen.

ERA II 79, 650 (1) < Ape khk, Vana-Laitsna v – Paulopriit Voolaine < Karlina Brulis, 60 a, eestlane (1934)

4.2. LASTAKSE MERRE TAGASI – LAPSED MERES**286.**

Varao inimesed elavad meres. Need jäivad Punase merde, nüüd elavadki vees. Eks mõned näe neid ka. Ühekorra on tulnud noodaga siia jõesuhu üks naisterahvas. Ei ole oskand miski keel, toodud inimesi sinna. Pärast on toodud üks juut, see on saand aru. Suured rinnad olid, juut öeld, et laske ta tagasi merde, tal on pisike laps. Tõised lasivad merde tagasi, kui ta jo tellis.

ERA II 37, 272/3 (45) < Jõhvi khk, Voka v, Toila-Männiku k, Aruvalla t – Rudolf Põldmäe < Mari Aruvald, 78 a (1931)

287.

Tallinnas tõmmati noodaga maale mereinimene. Muud ei muistand tema keelt kui juut. Juut öeld: Tema tahab mere tagasi menna. Siis lastudki tagasi.

Kui juba mere sai, siis niias peaga kolm-neli kõrda, et pääses.

Juuksed õld peas, inimese moodi. Karvad seljas, mustakas ihu, kui ka inimese käed ja sõrmed. Rääkis inimese moodi.

ERA II 28, 243/4 (2) < Lügänuše khk, Püssi v, Moldavi k, Soppe t < Lügänuše khk, Püssi v, Soppe k – Rudolf Põldmäe < Jüri Soppe, 74 a (1930)

288.

Üks naene tulnd välja merest, nutnd kibedasti, et tal on pisike laps vee sees, lastagu teda lahti. Vaarau keeles on rääkind. Oli vee seest tulnd, pistnd pea vulksti vee alla. Erk valge nägu olnd, pikad mustad juuksed.

ERA II 62, 395 (28) < Keila khk, Keila vaestemaja < Tallinna l < Märjamaa khk – Rudolf Põldmäe < Mai Köölen, 70 a (1933)

289.

Kalamees võtt teda kinni, Tallina all old. Ta on üteld seda, et tal on kolmepäine laps merde jäänd. Kalamees last ta jälle merde tagasi, siis ta läind minema jälle.

ERA II 69, 625 (16) < Nissi khk, Varbola v, Pajaka koolimaja < Hageri khk, Varbola v, Käbiküla k – Rudolf Põldmäe < Mari Volbrik, 82 a (1934)

290.

Vaaroo lapsed. Ükskord oli Tallinna sadamas üks vaaroo laps noodaga välja tõmmatud. Tema olnud hariliku inimese nägu, aga kala sabaga. Välja tõmmatult hüüdnud tema valju häälega:

“Vaaroo, Vaaroo!”

E, StK 42, 217 (43) < Muhu khk, Suurem k – Vassel Noot < Andrei Metsniit (1927)

291.

Nädal vaatamiseks vaaroo inimene, siis lastakse tagasimerre.

ERA II 130, 378 (123) < Muhu khk, Hellamaa v, Lalli k, Põllu t – Richard Viidalepp < Mihhail Kõvamees, 80 a (1937)

292.

Seda vanarahvas rääksid. Et vaaroo, et ükskord püüestesse jäänd. Tagumine ots kala ja esimene ots inimene. Naisterahvas. Tahtnud ära tappa teda. – Aga viimaks ütelnud, et ta on inime, mis me tast tapame. Lasknud merre tagasi. – Ronind kivi otsa,

kummardand kolm korda ja ütelnud: “Vaarau! Vaarau! Vaarau!” Siis üppan vette sulps! ja kadun. Seda mu vanemad rääksid ja vanemate vanemad.

ERA II 195, 129/30 (49) < Pärnu l vanadekodu < Karuse khk, Paadremaa v – Richard Viidalepp < Tõnis Pärnpuu, 73 a (1936)

293.

Räägivad, et need olla vaaraost saadik – pool kala, pool inimest. Üks oli kinni püütud noodaga. Toodud välja. Ei põle keegi keelt teadnud. Üks heebreamees toodud, see saand aru. Ütend, et kästud lahti lasta, et tal olla kaksikud lapsed meres.

Meres ikka häält ka teind, ikka: “Vaarao, Vaarao!”

ERA II 16, 454 (26) < Kullamaa khk, Kalju v, Suure-Kalju k – Herbert Tampere < Mihkel Järlep, 77 a (1929)

294.

Varáo sõavägi varaóga tükkis, peab paergu karima varáo, varáo. Üks olla ükskord kinni võtnd – pool old inime, pool old kala, inimese rinnad. Olla karind, et mul väike laps meres. Seda rääkvad jah, et olla just varáo karind. (Viimispäeva, tormiennustuse ja hülge motiivid tundmatud).

ERA II 34, 388 (22) < Kullamaa khk, Kullamaa m – Oskar Loorits < Tiina Leohv, 76 a (1932)

295.

Merre jäänuid nimetatakse uppunuteks... Korra püütud merest kinni poolinimest-poolkala, üks vana juut leitud, kes mõistnud ta keele, ütelnud, et kaksikud lapsed on meres, laske lahti. Lastud siis merre tagasi.

ERA II 70, 9 (4) < Kullamaa khk, Koluvère-Kalju v, Kalju k, Virve t < Märjamaa khk, Haimre v – Alfred Samet < Mihkel Järlep, snd 1852 (1934)

296.

Vaarao kaladest olen kuulnud, vanematelt, et nisuksed kalasabaga inimesed on meres... olla vaarao kalad. – Karjuvad “varaa, varaa”... Ikka õnnetus, kui neid nähakse – surm või laevaõnnetus. Üks mees püüdnud ta poja kinni, ema tuld kalda ääre ja karjund ikka: “Varaa, varaa”... Mehel läind meel haledaks, lasnud poja merre tagasi, ema siis imetand poega.

ERA II 70, 17 (1) < Kullamaa khk, Koluvère-Kalju v, Kalju k, Sepa t < Kullamaa khk, Vaikna v – Alfred Samet < Hans Leof, 53 a (1934)

297.

Vaaroo kalad pidid olema pool inimest ja pool kalad, pidid karjuma: “Varao, varao.” Üks vaaroo naine tulnd merest välja, püitud kinni, üks osand rääkida, ta ütend: “Laske mind lahti, meil oli sõnikuvedu ja kahenädaline laps jäi koju.”

ERA II 70, 669 (5) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v – Alfred Samet < Elise Tamm, 29 a (1934)

298.

Üks oli kinni olnd, olnd näitusel käind – kus riikis see oli – oli üteld – kes ta keelt mõistis, laske teda lahti, tal kaks last on meresse jäänd.

ERA II 83, 67 (17) < Kullamaa khk, Jõgisoo v, Ubasalu k – Alfred Samet < Jüri Maritov, 75 a.(1934), vrd Lastakse merre tagasi

299.

Vaaroo kala – Saasna all oli üks välja tulnd. Siis otsitud inimest, kes vaaroo keelt mõistab, rääkind, et kolmepäine laps jäänd Riia linna alla.

ERA II 137, 29 (28) < Kullamaa khk, Vaikna v, Kastja k, Matsu t < Hanila khk, Paatsalu v – Alfred Samet < Edu Katkuots, 78 a (1936)

300.

Meremehed püind Naissaare takka kinni ühe vaaroo kala.

Vaaroo sõeaväest oli jo Punases meres, kui need ää uppusid, kalad saand. See kala ond eest otsast inimene, takkaotsast ond kala; oimed ja kõik ond ja vaaroo keelt oli rääkind.

Siis ei ole ond niisugust, kes oleks seda vaaroo keelt mõistnd. Aga üks vanaeit ond, see rääkind temaga, see mõistnd vaaroo keelt.

Nutnd niisammuti nagu inimene, pannud kaks kätt silme ette ja nutnd. See vana naisterahvas rääkind tääga. Ütend eidele, et:

“Mool jäi väike kolmepäevane laps Naissaare taha halli kibi ääre.”

Siis oli ta lastud lahti. Länd kange ujumisega Naissaare poole peale.

Ma siis tööl ei ond, aga mo isa oli linnas siis tööl ond. See oli laevapeal ond ühe asta või toobre sees. Laevapeal oli näind. Katsuda ei ole saand, läind kohe vee alla. Sellest on üle nellakümne aasta kas 42 või -kolm.

ERA II 171, 334/5 (36) < Kullamaa khk, Kalju k, Mägiste t – Vello Eenveer < Jüri Varblane, snd 1866 (1937)

301.

Mereinimene – pealt ots peab inimene olema, alt ots peab kala olema. Ükskord oli võetud üks kinni, üks naesterahva moodi oli olnd. Ise nutnd kangesti. Siis arvatud, et ta laps oli meresse jäänd.

ERA II 62, 223 (32) < Lääne-Nigula khk, Palivere v, Palivere vaestemaja – Rudolf Põldmäe < Mart Pikkpoom, 73 a (1933)

302.

Üks sada aastad tagasi, kui Talina kalamehed vaarao naese noodaga kinni püünd. Oli teda lenna näha toodud.

Tal pidi kolme-nelja-päene laps järele jääma. Siis ta oli meresse lastud. Siis oli kummardand peaga ja tänand ja läks. Rinnust saadik oli naesterahvas, aga tagumine ots oli kala moodi old.

Vaarao rahvas jäänd meresse elama.

ERA II 55, 600/1 (46) < Martna khk, Lähtru v, Kirna k, Madise t < Vigala khk, Vana-Vigala v – Rudolf Põldmäe < Madis Alev, 81 a (1932)

303.

Siin on Neitsiliiv. Altpoolt olnd kala, pealtpool inimene, trehvand noota jääma. Selle koha nimi on Neitsiliiv. See asub siin küla (Kiideva) all mere sees. Kui ta lahti lasnd, siis on vee alla läind ja näidand ennast jälle varsti, laps olnd süles. Haleda loomuga olnd, nutnd, kui ta oli üles võetud paati. Kui lahti lasknd, siis kummardand peaga. Ta oli eksind suurest merest. Mereinimeseks nad teda nimetasid. Nisad olid tal rõndus old. See oli arvamine, et majalt, kaugemalt ta on eksind, siin on kitsad vahed sisse tulla. Siinsamas väinas ta küll ei elutse.

ERA II 55, 130/2 (7) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Sauna t – Rudolf Põldmäe < Jüri Antsmann, 72 a (1932)

304.

Meriinimene olnu ja laev, kes käivad traalri päält kalu püüdmas, heeringipüügil käivad, ja olid näind, et meriinimene on seal vee pääl ja ta vaatas. Ja nendel olid maamehed ka seal kuskilpool ja päeva kaks olnd nende käes. Siis naine, see merinaine oli nii kurb, nii kurb oli, ja lasnud ta uuesti üle parda jälle mere pääle küll, ja pärast ta läks vee alla ja siis tuli uuesti vee pääle ja kaks-kolm korda lei pääga nende poole tänu, et nad ta lahti tegid. Hea meel oli, et nad ta uuesti merre tagasi lasksid. Et saba olli, kala saba olli taga ja ülevalt sai ka täitsa inimene, puulest saati täitsa inimese – inimese sõrmed olid ja inimese pää keik, äi old rääkind.

H.S.: Kas see oli naine või mees?

A.K.: Naine.

H.S.: Ahah.

A.K.: Naine oll olnd, aga äi old rääkind mitte medägi..

H.S.: See oli nagu näkk?

A.K.: Näki moodi jah.

H.S.: Ahah.

A.K.: Üsna hiljaku oli veel, möni aasta tagasi.

RKM, Mgn II 3178 (2) < Pühalepa khk, Sarve k – Heiki Silvet < August Kuli, snd 1904 (1979)

305.

Vanasti olla noodaga püitud siin üks naisterahvas kinni, tagumine ots olnd taal aga kala moodi. Mehed mõtelnd, et mis hulluga ikka teha ja lasknd ta lahti. Siis kui pääsnd, teind meestele tänuks kummarduse vee peal ja läind minema. Rinnad joosnd tal piima. Seda liiva, kus ta püiti, hüitakse veel praegu Neitsi liivaks. Mehed ütlesid, et see olla olnd mereneitsi.

ERA II 159, 625 (9) < Ridala khk, Kiideva k, Kraavi t – Enda Ennist < Ants Uusland, snd 1863 (1937), vrd Merineitsi

306.

Räägitakse, et sest saadik, kui vaarao sõavägi ää uppund, jäänd merde inimesed. Need mereinimesed on samased kui mudu, aga kala saba on neil taga. Ükskord ühes lennas nisuke naine võetud kinni ja pandud tünni vee sisse rahvale näha. Üks prõua mõistnd vaarao keelt veel ja rääkind selle merenaisega, see üteln, et tal on laps meres ja tahab seda imetama minna. Lastud siis merde, noogutand veel tänuks kolm korda peaga ja läind.

ERA II 159, 712/3 (13) < Ridala khk, Ammuta k, Andruse saun – Enda Ennist < Jaan Kollikivi, snd 1866 (1937)

307.

Korra tulnud Pärnu rannas kalu püüdes üks imelik elukas merest välja. Pealmine pool keha olnd tal inimese moodi, aga alumine pool jälle kala sarnane. Elukas rääkinud ka üht keelt, mida ükski ei olla mõistnud. Kui keik keeled olnd kõneldud, kutsutud mustlane, et ehk vahest see oskab. Mustlane katsunud omakorda – saanudki aru ja ütelnud teistele, et elukas paluda, et teda merde tagasi lastaks, sest tal olla kolmepäevane laps kodus (meres). Lastudki elukas selle seletuse järele merde.

E 31027/8 < Halliste khk – Hans Reissar (1897)

308.

Vaaraost saand pool kala, pool inimest, ta oli kinni püütud, ei olle midagi rääkinud, olle veesse lastud, olle nende poole kummardand, kis ta veesse lassid.

ERA II 79, 312 (6) < Mihkli khk, Veltsa v – Mari Piile < Jaan Rõõm, 69 a (1934)

309.

Ühe kala võtn ära ja teesed lastud lahti. Pandud suure tõrresse veesse. Ja piim oln nisas – imetaja kala! Levapuru pandud vee peale. Seda limpsin keelega. Nõksutan peaga ja karin: “Vaarao, vaarao!”--Siis mõteldud, et mis me taaga teeme. Süia ei taha tänd ja tääl oo pojad meres. Kolm pääva peetud tunniss ja siis lastud lahti. Aga hea meel oln!

ERA II 306, 413/4 (15) < Tõstamaa khk, Seli v, Seli vndk – Theodor Saar < Mari Johanson, u 65 a (1943)

310.

Ta sattunud Pärnu kalameeste võrku ja hoitud alal veetunniss. Hiljem lastud ta jällegi merde ja nüüd pole tast enam midagi kuulnud.

E 82532 (8) < Vändra khk, Vana-Vändra v, Kirevere k – H. Jaanson < Mai Hausberg, 80 a (1932)

311.

Ta olla Pärnu kalameeste võrku sattunud, ja teda olla veega täidetud tunniss rahvale näidatud. Hiljem olla ta tagasi vette lastud ja nüüd elada ta kusagil meres.

ERA II 58, 27 (1) < Vändra khk, Vändra v < Saarde khk, Voltveti v – H. Leesment, Vändra Majandusgümnaasiumi õpilane < Mari Karu, 67 a (1933)

312.

M e r e t ü t r i k

Innevanast ku vaarao virat Moosust sõaväega takah, sis Moosus läts uma sõaväega läbi mere ar, a vaarao jäi merde ja uppu ar. Kõnõldas nii, et nuu jäi mereinemisist. Päälmäne osa om inemisõ muudu alominõ kala. Ol sis üts johtuminõ, õt üts laiv sõit mere pääl, sääil rohkõp olõ-õs inemisi seeh ku kol miist. Kats miist magasi, üts ol üleväh. Oll väiga tasanõ õdak.

Jaanipäävä üü, ni tuu kes üleväh ol, kuuld laiva takah vii sulinat ja läts parda pääle kaema, kaes üts väiga illos tütrik poolõni viist väläh ojos.

Mehel tul himo vällä tõmmada, võt ruttu kabla, tek silmusõ ja hiit kaala. Kisk tütrigu laiva pääle ja kai õt tütrigul olõ-õs jalgu, mudo väiga illos tütrik. Tütrik muud kõnõlaas ku lõõ mahat kässiga ja ütël:

“Vaarao, vaarao!”

Nätä kuts tōisi appi ku liki laiva oidu viil viis-kuus tükki. Ku tuu tütrigu laiva võti, sis jäi tuul maalõ ja laiv lääts paigastki, sais üte paiga pääl. Nimä panni vanni vett ja panni tütrigu vanni. Sääl tütrik kõõ ik ja pallõl nigu ar lasõsi vallalõ. Sis kai laivamehe õt vaja ar laska merde tagasi muido vōi viil määne õnnõtus johtuda. Panni kabla mano ja lasi merde tagasi. Sis tütrik mereh kumard kol kõrd pääga laiva poolõ, läts tuu tütrik ka tõistõ mano ja tänt viil: “Vaarao, vaarao” ja kattõ ar vii ala. No naas laiv jal edesi minemä.

ERA II 190, 642/4 (31) < Setumaa, Vaslamäe k < Setumaa, Vilo v – Anna Tammeorg < Anastasia Gusev (snd Muru), 47 a (1938)

4.3. IMETAVAD LAPSI

313.

Karjund meres: “*Vaarau, vaarau.*” Kalasaba olnd taga, käind last imetamas, ta enese poeg olnd, vee peal imetand oma last. Seda on laevamehed näind.

ERA II 62, 190 (38) < Lääne-Nigula khk, Taebla v, Kirimäe k, Soone s – Rudolf Põldmäe < Anna Vii, 65 a (1933)

4.4. PÄRIVAD MAAILMALÕPU KOHTA

314.

Mu isa rääkis, et Emajões elavad niisugused kalad, millel on niisugused ilusad lokkis juuksed ja naine nägu. Naise rinnad on ka, aga alt läheb nagu kala keha ja lõpeb kala sabaga. Kui seisad kalda ääres siis vahest tuleb ja küsib:

“Kas homme on viimnepäe?”

Kui ütled, et jah on, siis on neil hästi hea meel. Ujuvad kohe ludinal mööda vett edasi.

Kui aga ütled: “Ei!” siis on nad kurvad. Need on muidu inimesed aga nüüd on nad kaladeks neetud ja kui nad viimselpäeval saavad needimise alt vabaks. Neid kutsutakse vaarao kalad.

ERA II 258, 302 (310) < Väike-Maarja khk, Väike-Maarja al < Ambla khk – Marsell Ross < Juuli Laks, 70 a (1939)

315.

Punases ja Vahemeres pidada üks selts niisuguseid elukaid vōi kalasi elama, kel inimese pea ja pool keha on ja kala saba taga. Need on Egiptuse kuningas varao kõige oma sõjaväega, kes israeli lapsi taga ajas ja Punasesse merde ära uppus – seal

on ka naesterahvas olnud, sest naesterahva pealmise kehaga elukaid on ka nähtud. Nad karjuvad alati: “Varao!” ja “Varao!” Kui nad laevamehi näevad, siis nad küsivad nende käest, kas on paras aig ju käes. See on – nad ootavad viimistpäeva ja endi kohtuotsust.

H II 58, 90 (10) < Jüri khk, Kurna v – Jaan Saalverk (1896)

316.

Mõned laeva mehed teavad jutustada. Kui nemad suurtes välja meredes purjutanud siis tulnud merest ühed iseäralikud elukad merest välja. Pool nimelt esimene pool keha olla inimese aga tagumine pool olla kala kehaga nimelt kala saba pool keha, ja hakanud laeva küllest, mõnede jutustuse järele ujunud nad laeva järele, ja küsinud: Millal viimne päev tuleb? Kui neile üteldud, et varsti tuleb, siis läinud nad ruttu vee alla (mõnede jutustamise järele jäenud ruttu maha aga kui neile üteldud et nemad ei tea, siis käinud ika laeva järele oma küsimist kordades. Ja kui neile veel seda üteldud, et sinna veel palju aega on, siis tulnud nad ulgudes laeva järele.

Rahva arvamise järele olla nad need inimesed kes israeli rahvast taga ajades Punasesse meresse ära upunud. Nimelt Varau sõja vägi ja nad olla vaevast muud kunni viimse päevani, selle pärast nad vahel välja tullagi et kuulda saaks millal viimne päev tuleb siis saks nemad vaevast lahti.

E 46382 (8? 5?) < Jõelähtme khk, Ihasalu k – G. Kaasik (1909)

317.

Varao kalad – üks pool inimesest, teine pool kalasabast – karjuvad:

“Varao, varao, mil tuleb viimane päev?”

ERA II 9, 77 (21) < Emmaste khk, Kuusiku k – Meinhard Meiusi < Aet Kubja, 72 a (1928)

318.

Vaarao kala mu isa oli näind Talinas, – olnud veenõus, – rinnust saadik naise moodi, aga kala sabaga. Ise nutnud, keegi põle osand ta keelt. Siis toodud kaugelt laevaga mees, kes mõistnud vaarao keelt, – küsind, miks ta nutab, – vastand, et laps olla meres. Lastud siis lahti.

Ise olen kuulnud, kui vaarao hüüab, ikka: “Varaao, varaao!” Selle järele, kui vaarao hüüab, tuleb torm. Kurja ta kellegile ei tee.

Uppund vaarao sugu jäi merde.

Pärnus nelikümmend aastat tagasi nägin pilti, oli kollaste kähärjuustega naine, mängis viiuli taolist pilli, Russalka olla nimi, elab meres, nähtud mere kalju peal istuvat.

ERA II 70, 27 (7) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Salutaguse k, Mihkli t < Märjamaa khk, Märjamaa v, Tolli k – Alfred Samet < Liisa Lobja, 61 a (1934)

319.

Ükskord, seda ma kuulsin küll, püütud merel. Said kätte mereinimese. Mereinimene palunud, et nad laseks lahti. Lasid ta lahti. Kui merre sai, siis kummardas ja tänas. Tal oli olnud väike laps. Läks lapse juure.

E 60179 (3) < Noarootsi khk, Paslepa k – Paul Ariste < Andrus Greisman, 63 a (1927)

320.

Üks vana soldat rääkis, et nad näind, et sedasi veest on üles tõusnd ja “varao” hüüdn. Nad on ühe kinni püüdnd, pand vee sisse laeva peal. Madrused hakand ta nisasi näpistama. Siis ta näidand nii häbelik olema, naesterahvas olnd.

ERA II 55, 312 (17) < Ridala khk, Asuküla v, Kolu k, Krabi t < Ridala khk, Sinalepa v, Kolila k – Rudolf Põldmäe < Mihkel Krabi, 79 a (1932)

321.

Vaarau kala kutsutakse.

Seda ma pole mette kuulnd, mis moodi see isane välja näitab, naisterahvas on rinnust saadik inime ja alt kala, nisad rindas (meil öeldakse näkkidja tissid). Ojuvad meres, karjude vaa-rou ja vaa-rou. Ma ole kuuld, et olle kätte saadud, Riias on näind.

Küside, millal viimni päev tuleb. Uotavad viimispäeva (ligemalt seda motiivi ei tea).

ERA II 34, 184/5 (27) < Karja khk, Pärsamaa v, Linnaka k – Oskar Loorits < Miina Tuts, 60 a, Mart Tuts, 60 a (1931)

322.

Punase merde on jäänd niisugused pool kala, pool inimest, vaarao sõaväest või kust see on, aga seda räägivad küll jah. Ja siis on see jutt ka, et kui laev Punasest merest läbi lähab, siis mõned seisma seäl ja küsima, millal see viimne päev tuleb. Laevameeste käest olla küsind mõned. Põle hea või mis see tähendab, et nad ootavad, ma ole unustand – kui sa ütled, et hoome on viimne päev, siis olla rõõmsad; kui ütled, et ei tia mitte, siis olla nii kurval ja.

ERA II 34, 267/8 (76) < Jaani khk, Maasi v, Võhma k, Vässa t – Oskar Loorits < Juhan Meri, snd 1870, Anna Meri, snd 1871 (1931)

323.

Vaarao lapsed

Punases meres uppunud vaarao sõjavägi, kes meres poolest saadik kaladeks muutunud. Meremeestelt küsida nemad, millal tuleb viimnepäev; kui vastata homme, siis olla nad väga rõõmsad, aga kui vastata, ei tea, siis väga kurvad. Viimasel päeval saada nemad jälle inimesteks.

ERA II 40, 66 (3) < Põide khk, Laimjala v – V. Kuusküll < V. Kuusküll (1925)

324.

Punamerre hukkund varao sõjamehed olla tagupoolse kehaga moondund kaladeks; esimene keha pool – pea, käed, rind – olla aga nagu inimesel. Need inimkalad ujuda mõnikord laeva või paadi juure ja pärida innukalt, millal on viimanepäev. Kui vastata, et homme, siis nad ujuda rõõmsalt minema. Kui aga vastata, et ei tea või et see on kaua aja pärast, siis nad olla kurvad ja lahkuda nuttes.

ERA II 57, 137/9 (1) < Põide khk, Laimjala v, Saare k – Aleksei Rand < isalt, snd 1849 (1932)

325.

Sõitvad laevaga. (Kui vaaru läks läbi Punase mere, siis oli meri pooleks. Mooses tegi seda oma kepiga.) Laev sõidab mööda, vaaru kala (ilus naisterahvas, ülemine ots inimene, alumine saba) istub suurte kivide otsas, kõrge ruhnu peal.

Laev läheb mööda, küsivad laevasõitjate käest: “Millal on viimnepäev?” Kui laevamees ütleb, et ei tea, siis uputavad laeva ära.

Ootvad viimist päeva, et saaks Punasest merest päästetud.

Nüüdse aegse inimesed pole pole vaaru inimest meres näind, enne on neid nähtud ja nendega räägitud.

ERA II 302, 217/18 (134) < Tallinna l < Valjala khk, Kogula v, Lööne k – Paul Alvre < Liisa Tampsö, 72 a (1942)

326.

Punamerre hukkunud vaarao ja ta sõjaväe muutnud jumal inimkaladeks. Pääpoolt, kuni poole kehani olevat inimesed, altpoolt (allkeha) jalgadeni kala saba. Elavad Punases ja Vahemeres, kust neid ka olevat nähtud. Nad hüüavad alati: “Vario, vario!” ja nad ootavat igatsusega viimist päeva, millal nad sellest omast vaevast valla saavat.

Loo jutustanud Ekaterina Takkel. Vana-Tänassilmas minu lapsepõlves. Nüüd on ta juba surnud. Kirjutan ainult mälestuse järgi. Siinpool, st Penujas sellist lugu ei tunta.

ERA II 58, 619 (1) < Karksi khk, Vana-Tänassilma v – J. Sarv < Ekaterina Takkel (1933)

327.

Vanast olle ike oln kalahännaga inimese kujulised. Istun kivi otsas ja küsin: “Millal viimnepäev tuleb?” Kui inimene vastab: “Hoome,” siis olle rõõmsad ja pugeda vede tagatsi. Nied saaja jälle siis inimestes. Kui viimnepäev tuleb, siis jah. Nied ond patused ja kurjad inimesed, kes laeva pealt sisse visatud.

ERA II 16, 344 (5) < Kihnu khk, Rootsik, Põlde t – Herbert Tampere < Madli Vesik, 65 a (1929)

328.

Vaarao inimesed ollõ iest inimesed, tagant kalad. Uõtatõ viimist päävä, et siis lahti suajõ.

ERA II 58, 655 (10) < Kihnu khk, Kihnu v, Sääre k – Theodor Saar < Jaan Kott, snd 1865 (1932)

329.

Vaarao inimesed ollõ puõl ülge muõdi. Iest ollõ inimese muõdi ning tagant kala muõdi. Ljõmanõ nahk ollõ piäl.

Ühekorra üks siokõ inime küsün meres kalamieste käest, mjõllas viimnepäev tulõb. Siis ollõ ette iä miel, kui üelde, et uõmõ tulõb. Kui üelde, et ei tiä, siis akatõ nutma.

ERA II 58, 683 (46) < Kihnu khk, Kihnu v, Sääre k – Theodor Saar < Jaan Kiigajaan, snd 1873 (1932)

330.

Punasõs meres ollõ kalahännägä inimesed. Kui vee piäle tullõ, siis karjudõ:

“Varao, varao! Mjõllas viimnepäev tulõb?”

ERA II 79, 503 (3a) < Kihnu khk, Kihnu v, Lemsi k – Theodor Saar < Mihkel Oad, snd 1868 (1934)

331.

Kui üteldud, et: “Hoome tuleb viimnepäev!” Siis tõmman pea vee alla – seda ei ole kuulda tahtn.

ERA II 306, 413/4 (15) < Tõstamaa khk, Seli v, Seli vndk – Theodor Saar < Mari Johanson, u 65 a (1943)

332.

Vagasel õhtul peab (merel) seda häält kuuldama: vara-u, vara-u. See tähendab “vaarao”. Ühe lodja servast on hakanud üks kinni ja küsinud, millal tuleb viimnepäev? Ja see (laeva) ülem ütelnud:

“Hommen.”

Siis lasknud lahti. Keski oli õpetanud, et kui juhtub niiskest asja mere pial, et ärge te ütelge “meie ei tea”, siis tuleb õnnetud. Ta võib laeva alla tõmmata.

KKI 9, 422 (29) < Kodavere khk – Udo Mägi < Sohvi Sepp, u 75 a (1948)

333.

Mis on saanud Punasesse merre uppunud vaarao sõjaväest?

Vaarao sõjaväest on muinasjutt või tõelik jutt, seda mina ei tea. Olen kuulnud, et kui kalanoota peab juhtuma niisugune olevus, kellel peapool ots inimest kujutab ja altpoolt ots kala, olevus peab kisendama: “Vaarao, vaarao, millal tuleb maailma ots?” Need on uppunud vaarao sõja sõjavägi.

Seda ei tea kellelt olen saanud.

ERA II 182, 437 (300) < Laiuse khk, Laius-Tähkvere v, Sadala k, Raja t – Friedrich Eichenbaum < Peeter Käär, 78 a (1936)

334.

Lapsepõlve mälestusi vaarao kaladest

Kuuldud 15–20 a tagasi Rannu khk, Rannu v, Unikülas.

Meren olna üte serätse looma – puul kala ja puul inimest, kirsnavana iki varuu ja varuu. Nee olnava vaarao sõamehe, kes meren hukka saiva, ku iisrali latsi taga aiva. – Kūsinuva iki laevameeste käest, et konas viimnepäiv tuleb, sis nemä saava jälle inimestes.

ERA II 56, 185 (1) < Rannu khk, Rannu v, Uniküla k – Herbert Tampere < Herbert Tampere, snd 1909 (1932)

335.

Vaarao kala – inimese keha, aga kala saba taga. Kui na merde lätsiva, siis saiva. Käiva väl’la, rökva: “Vaaruh! Vaaruh!” Et millas viimnepäiv tule. Kui ütle ära, et hommen on viimnepäiv, siis lähavad ruttu ära. Kui nii ei ütle, siis röögib kui kaua seal. Meil kõnel üts madrus.

Kats vankritäit jäi üle neid (vaarao väest), nee omma tänapäevani mustlase – vankri peal elas oma vamiili ja varaga.

ERA II 78, 251/2 (9) < Puhja khk, Kavilda v, Pori k, Muli t – Richard Viidebaum < nimetu (1934)

336.

Vaaru rahvas elab praegugi Punases meres. Nad pidavad olema inimesed, vööst saadik aga kala kujulised. Vahel kui päeva looja minemise aeg taeva sõrv punane on, siis peavad vaaru rahvas meres silplema ja vii pääle tulema. Meie ütleme sis: hommen tuleb teisi ilmi. Kui mõni laev Punasesse merde juhtub, sis piavad vaaru rahvas talle ümber tulema ja küsima: “Kona tuleb viimne päev?”

Kui vastutama piab “ei tia”, sis häävitavad nad kohe laeva ära ja a’avad mere möllama.

Kui aga vastu antakse: “Hommen!” sis piavad nad rõõmustama ja laeva rahule jätma.

H II 64, 496 (21) < Tartu-Maarja khk, Ropka k < Kursi khk – Johannes Kool (1900)

337.

V a a r a o l a p s e d

Vaarao uppus ühes oma perekonnaga Punasesse merde. Neist said kalamoodi inimesed. Pealmine pool on inimese moodu, alumine aga kala moodu. Pääs on neil kuldkroon.

Kui keegi neist mööda läheb, küsivad nad: “Kuna on viimnepäev?”

Kui vastad: “Homme,” siis ei tee nad midagi viga. Ütled aga: “Ei tea,” võtavad nad su vee alla kaasa.

Viimsepäevad saavad nad jälle inimesteks.

ERA II 58, 629 < Tartu l < Kambja khk – Paul Int < Liisa Int, snd 1851 (1933)

338.

Vooris käivatele meestele näidatakse Riia linnas veevannis imelikke loomi: ülalt inimene, alt kala, inimese pea ja vuntsid, juuksed; naistel rinnad. Ootavad viimsetpäeva, et saaksid uuesti inimesteks. Kui üteldakse, et viimastpäeva niipea ei tule, siis hakkavad nutma.

ERA II 57, 733 (1) < Hargla khk, Taheva v, Kõõdre t – J. Tamm < Eduard Kasak, snd 1869 (1932)

339.

Kui vanastõ Mooses israelli latsi läbi mere veenü ja vaarao uma väega tagan ajanu, nii et kui na kesed merd saanu, sõs vesi kogo joosnu ja neid viia alla mattanu, kohe na küll mitte ärä ei uppunu, kui õnnõgi kalas muutnuva, nii et pääpuul vana kombe pääle inemises jäänü, kui tagomanõ pool kalas saanu, ja kes nüüdki olõmas olõvad, päälegi säääl kottal, kost tol kõrral läbi mintü.

Kui halv ilm tulõmas olõvad, sõs pidäväd nad pääd viist vällä ajavad ja hõikavad: “Varao, varao!”

See tähendäda, et: “Kas om jo viimnepäiv?”

Et nad ilma süütä vaarao tagasundmise pärast sedä vangistamist piäväd kandma, seeni kui viimsepäivänü, kui sõs jälle jumal tule neid ärä päästma inemise saisuus sisse ja vaaraolõ oma nuhklust kätte andma, midä ootmiseva nad sõs tänitävätki: “Vaarao, kas om jo viimnepäiv?”

H II 33, 256/7 (4) < Oudova mk, Sträkova as < Põlva khk – Joosep Tamm (1889)

340.

Sis ku virmalese' vehklese, sis varoni latse' uutva viimsetpäivä.

Vaaroni latse', mis merde lätsivä, nee' pääpool inemine, käe küleh ja tagapool kala. Ku põhja valo om väega verrev, sis vaaroni latse' vehklese Vereväh mereh.

Aga Suureh mereh ka võtnuva laiva kinni. Maasila Piitre, Nikolai-aegne soldat, tema ol'l meil lino rabamah, tema üteli, et "mina näi neid küllänt; neid ol'l suuri ja veikesi. Tuliva ümbre laiva ja võtiva kätega kinni. "Varon'! Varon'! Viimne? Viimne?" (Kordamisel ütles: "Kas viimne? Kas viimne?") Et kunas viimnepäiv tule. Kui ütelda: "Ei tiia," sis ei ole lasknuva laivast vallale, nakanuva rüükmä. Ei ole tohtnu toda ütelda, et ei tea. Aga kui ütelnu, et nüüdsama om viimnepäiv, sis olnuva rõõmsa', hüpanuva ja lännüvä minekit.

ERA II 63, 26/7 (30) < Põlva khk, Karilatsi v, Karilatsi k, Kirisaare t – Richard Viidebaum < Ann Pilberg, snd 1858 (1933)

341.

Vaaroo latse' omma meren. Kui na säält läbi Verevä mere lätsivä, Mooses lask kepi ala ja meri läts kokku ja vaaroo latse jäiva sinna merde. Noo' oliva nuriseva latse, noo jäiva merde. Kui ilma muutuva, sis tsuskase pää välla ja kui inemest näge, sis nõude: Konas viimnepäiv om? Kui ütled: "Ärä ol'l," sis tege ui-ui ja lätt alavett mull-mull-mull, vingutse näoga; kui ütled: "Hummen, hummen," sis om rõõmus ja lätt rõõmsast alavett.

Rohkemb om neid siis nättä, kui meri kangest müllase. Ja karjuva: "Vaaroo, vaaroo, kunas om viimnepäiv?" Nõudva tema käest, et kunas om, et tema om seda tennu (neid uputand). Puul inemist, pääpool inemist ja tagapool kala hand.

Vaaroo sai surma suure mere pääl,

Es ta-s mõtle kurja omas südames.

See om me vanembide vanembist kuuldu, et ta nii om.

ERA II 63, 630/1 (35) < Räpina khk, Meeksi v, Meeksi as – Richard Viidebaum < Mari Rämson, 63 a (1933)

342.

Nuu', kel inemese pää ja kala hand, küsüse: "Kunas viimne päiv saa?" (Objekt kuulis seda sõduris olles Isurimaal Sviklas.)

ERA II 21, 83 (20) < Setu khk, Kuulja v, Väike-Kuuliski k < Setu khk, Määsovitsa k – Paulopriit Voolaine < ema ja poeg (1929)

343.

Vaaroni rahvas täntäse': vaaron, vaaron, kunas saa viimne päiv? hummõl'? – saa rahu. Inemese pää, kala hand. Mereh; jõõh olõi'.

ERA II 34, 386 (16) < Setu, Karamsino k – Oskar Loorits < Paulopriit Voolaine < Anna Jõgi (1927)

344.

(Eelnevalt rääkis jutustaja Moosesest, iisraeli rahva põgenemisest Egiptusest läbi Punase mere ja vaarao sõjaväe uppumisest.)

Umma mere siih, uutva viimist päivä. Jumal tek niimuudi: inemise pää, kala eho. Suuga saava kõnõldõ. Tuleva viirde – Musta mere viireh – ja küsüse: “Agu, kunas tuleb viimnepäiv?” Tuud uutva väega.

RKM II 290, 661 (13) < Setu khk, Polovina k – Kristi Salve < Ir’o Lilleaid, snd 1894 (1972)

345.

Tuu kutsuti vaaro-latse. Meren ollu, tõtse pää üles ja alt oli kala. Ja tõssnu pää üles ja teinu vaarule! Kutsutas vaarao-latse.

Et nema nutva viimset päiva, et sis saava vallale.

KKI 32, 275 (23) < Pihkva obl, Strugokrasnenski raj, Uzmino k – Richard Viidalepp < Elvira Kreis, 67 a (1958)

346.

P a r a o o n õ

(Jutt on piiblist, muu seas Moosese Punasest merest ülemineemisest.)

Kes puutusid tol korral vett, need jäidki vette, merre. Nad ajavad suu veest välja ja küsivad: “Skoro konets svetu?” (*Kas varsti on maailma lõpp?*) – Vastatakse: “Skoro, skoro!” (*Varsti, varsti!*) – Kaovad taas vee alla.

ERA II 33, 73 (17) < Lutsi, Põlda v, Kukujevo k – Paulopriit Voolaine < Aleksander Kulakov (1930/31)

347.

Jutustaja on kuulnud burlakutelt, et meres on nähtud olevusi, kel on kala saba, aga ülemine pool on naine. Nad küsivad inimestelt: “Kas varsti saab lõpp ilmale?” Kui vastatakse, et ei saa veel, siis nutavad nad; kui aga öeldakse neile, et varsti (skoro) saab lõpp, siis nad laulavad ja on rõõmsad.

(Jutustab vene keeli. Üleskirjutaja märkus.)

ERA II 61, 137 (8) < Lutsi – Paulopriit Voolaine < Felicia Beinarovitš, 65 a, mustlane (1933)

348.

F a r a o o n i d

Kui oli sündind Jeesus, siis laskis tsaar ära tappa palju lapsi. Tsaar tahtis Jeesust ära tappa, sest ta (Jeesus) oli kuulutand, et ta hakkab kõikide üle valitsema. Ingel aga ütles Jeesuse vanemaile, et need lapse ära viiksid Egiptusse. Kui nad põgenesid

üle mere, ajasid neid taga faraoonid (faraonõ). Jumal aga pani nende ees mere kinni (Bog zakrõl more) ja nad jäid poolest saadik merre. See osa kehast, mis jäi vette, on nagu kalal. Alates keskpaigast kuni pääni on nad täiesti nagu kõik inimesed. Nad on mustad, kõnelevad tumedasti (tusklo govorjat). Aga laulavad hästi ja paluvad ilusti jumalat.

Kui faraonele kõneldakse, et maailma lõpp ei saa veel nii pea (ne skoro budet konets svetu), siis nad nutavad; kui aga öeldakse, et saab varsti, siis nad naeravad ja on rõõmsad.

Jutustaja ütles muu seas, et ta on Lutsiski näind üht faraooni.

ERA II 61, 145/6 (1) < Lutsi, Ludza l – Paulopriit Voolaine < Helena (Gel'ka) Katkevitš, 70 a, poolatar (1933)

349.

Žurzenil (venelane, pravoslavnoõ) pole meeles, kuidas kutsuti olevusi, kes on pool inimese-, pool kalataoline.

Küsin: faraonõ? – “Tak i zvali,” (*Nõnda kutsutigi*) vastab Klimka Žurzen.

Говорят, как и мы. На море спрашивают: “Скоро будет миру конец?” – “Завтра!” – Так и плескают руками от радости.

Räägitakse, et nad on samasugused nagu meie. Merel küsivad: “Kas varsti tuleb maailma lõpp?” – “Homme!” – Siis plaksutavad rõõmust käsi.

ERA II 79, 632 < Lutsi, Nirza v, Raki k – Paulopriit Voolaine < Klimka Žurzen, 92 a (1934)

350.

Küsimusele, kes on need meres nagu inimesed ja nagu kalad, vastab Tumaševitš (mustlanna, katol.): “Фараоны. Фараонская религия – наша (s.o mustlaste) религия.” (NB: Ludza kreisis tähendatakse rahvuse mõistet tihti sõnadega “religi-ja”, “zakon”.)

Царь фараонов Крул (vt ERA II 638/42 [Muistend mehest nimega Krul ~ Skruls, kes suhtles järvevaimuga]) увидел на море в корфе Мойзея и вытянул его из воды. Мойзей вырос вместе с пан Езусем. Фараоны мучили евреев работами. Мойзей стал собирать евреев, чтобы их вывести из фараонской земли. Но Крул не хотел этого. Мойзей сделал так, что Крул ослеп, а сам убежал с евреями до моря. Когда Крул дошел сзади до половины дороги, стал опять видеть. Но Моизеи перешел море, а фараоны утопились.

С тех пор они ждут исе судного дня. Спрашивают от моряков: “Скоро ли судный день?” Когда отвечают: “Скоро, скоро!” тогда радуются и красиво поют.

Vaaraod. Vaaraorahvas – meie rahvas. Vaaraode tsaar Krul nägi meres Moizeidi ja tõmbas ta veest välja. Moizei kasvas koos pan Jeesusega. Vaaraod piinasid juute

töödega. Moizei hakkas juute kokku koguma, et viia naad vaaraodemaalt välja. Kuid Krul ei tahtnud seda. Moizei tegi nii, et Krul käi pimedaks, aga ise põgenes juutidega mere äärde. Kui Krul jõudis neile poolele teele järele, hakkas ta jälle nägema. Kuid Moizei läks üle mere, aga vaaraod uppusid.

Sellest ajast peale ootavad nad kõik kohtupäeva. Küsivad meremeestelt: “Kas varsti on kohtupäev?” Kui vastatakse: “Varsti, varsti!” siis rõõmustavad ja laulavad ilusasti.

ERA II 79, 643/4 < Lutsi, Põlda v – Paulopriit Voolaine < Anna Tumaševitš, 20 a (1934)

351.

У фараонов, которые утонули, сделался рыбий хвост. Они спрашивают от людей: “Скоро ли конец свету?” Если отвечают: “Не скоро,” тогда они плачут. А если говорят, что скоро, тогда радуются, поют песни.

Küsimusele: “Aga kui saab maailmale ots, mis siis neist saab?” vastab A. T.: “Как будет конец свету, они будут первые свет плодить, как они первые плодили свет. У них не будет рыбьяво хвоста. Будут как люди.”

Uppunud vaaraodel oli kala saba. Na küsivad inimestelt: “Kas varsti saabub maailmalõpp?” Kui vastatakse “mitte nii pea,” siis nad nutavad. Aga kui lausutakse, et varsti, siis nad rõõmustavad ja laulavad laule.

Küsimusele: “Aga kui saab maailmale ots, mis siis neist saab?” vastab A. T.: “Kui saabub maailmalõpp, siis nad hakkavad esimesena valgust looma, nagu nad nad varemgi olid esimesed. Neil ei ole enam kalasaba. Neist saavad inimesed.”

ERA II 109, 130/1 (6-7) < Lutsi – Paulopriit Voolaine < Aleksander Tumaševitš, 75 a (1935)

352.

Цыгане мучили жидов, работали на них. Мойсей перевел жидов через Червоное море (около Йерусалима). Фараон гнался за ними и утонул со своими цыганами. Они сделались половина как человек (и руки есть), половина как рыба (хвост как у рыбы). Спрашивают: “Скоро ли конец свету?” Коли отвечают: “Скоро!” радуются. А коли отвечают: “Не скоро!” Тогда плачут.

Они (фараоны) без воды жить не могут.

Mustlased piinasid juute, kes neile tööd tegid. Moisei viis juudid läbi Musta mere (Jerusalemma lähedal) Vaarao ajas neid taga ja uppus koos oma mustlastega. Nad muutusid pooleldi inimeseks (ka käed on), pooleldi kalaks (saba nagu kalal). Küsivad: “Kas varsti on maailma lõpp?” Kui vastatakse: “Varsti!” rõõmustavad. Aga kui vastatakse “Ei ole varsti!” siis nutavad.

Nad (vaaraod) ei saa ilma veeta elada.

ERA II 109, 139/40 (6) < Lutsi, Põlda v, Degina k – Paulopriit Voolaine < August Mutul, 80 a poolakas (1935)

353.

Faraona' – puul inemist, puul kalla. Hand kui kalal.

Küzüze: “Vai pia saa ilma ots?”

Kui üldäs: “Pia!” tooni om hää miil, raadujutsja. Üldäs: “Ei pia!” tooni ikva.

Фараон – от потомства цыган.

(Faraoon on mustlaste järeltulija.)

ERA II 109, 144 (12) < Lutsi, Ludza l – Paulopriit Voolaine < Anton Bull, 56 a (1935)

4.5. NURUVAD KALA

354.

Enne käisivad peremehed rannas silku toomas. Rannamehed reakisid, et vaarao rahvas elavad meres, pool inimest, pool kala. Eesots inimese nägu ja käed, aga saba taga ja kala. Nemad taht inimeste käest toidust, tormand kalameestele vasta, karjund kui kaarnad.

ERA II 38, 364 (42) < Väike-Maarja khk, Porkuni v, Nurmetu k, Kikerpuu saun – Rudolf Põldmäe < Anu Kikerpuu, 73 a (1931)

4.6. ISTUVAD VEE PEAL, ON VIHMAKA VÄLJAS

355.

Meres peavad olema merenäkid, soldatid ütlevad, et peavad pesema päeval vahel, kui vihm sajab ja päike paistab. Ta peab estuma vee peal kohe. Tal peab olema kalasaba, aga inimese nidad. Mereneitsid ja näkid peavad olema. Vaarao rahvas on ka ikka seesama.

ERA II 55, 351/2 (16) < Ridala khk, Asuküla v, Mägari k, Madise t – Rudolf Põldmäe < Mihkel Tomson, 61 a (1932)

4.7. JÄRGNEVAD SURNULAEVALE

356.

Kui keski laeva peal surma pidand saama, siis selle eel pidand laeva taga hakkama käima.

ERA II 28, 111 (24) < Lügänuše khk, Püssi v, Liimala k, Kullerkupu t – Rudolf Põldmäe < Juuli Kullerkupp, 48 a (1930)

357.

Levonova (venelanna, staroverka) nimetab kalasavadega inimesi sõnaga “rõbinõ”, kes jooksevad laeva järel, kus on surnu (pokoinik).

ERA II 79, 645 < Lutsi, Nirza v, Kalaši k – Paulopriit Voolaine < Maria Levonova, 70 a (1934)

4.8. KUTSUTAKSE KOJU

358.

Mereinimene

Vanal ajal ühed meremehed on ühe mereinimese kinni oma noodaga saand ja on teta paati pannud ja tema jalad paadi kaare külge kinni sidund, et pärast lähäb tagasi. Ja siis on tät merest hüütud:

“Kall tule koju, Kalle kari joba ammu kodo.”

Kall vastab:

“Kall ei saa tulla, tema jalad on paadi kaares kinni.”

Neitsi liival ...see on Saastna ja Kiideva vahel see merekoht.

AES, MT 101, 2 (1) < Ridala khk, Kalaküla k – Osvald Kukkur < Jaan Laurmann, 81 a (1929), vrd ERA II 55, 93/4 (4) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Päärna t – Rudolf Põldmäe < Jaan Laurmann, 84 a (1932)

359.

Siin on üks koht, hüütakse Neitsiliiv. Noodamehed võtnd ühe tüdruku kinni, looma sisse tulnd inimene. Hüütud, et kästud Kalle kodu tulla, et Kalle kari ammu kodu. Kall vastand paadis, et Kall ei saa kodu tulla, Kall on paadis küliti, Kalle jalad on kaares kinni.

Siis mehed on lasnd ta meresse tagasi lahti. See oli mereinime, teda merest hüüti. Meres on samad inimesed nagu maal.

ERA II 55, 93/4 (4) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Päärna t – Rudolf Põldmäe < Jaan Laurmann, 84 a (1932), vrd ka AES, MT 101, 2 (1) < Ridala khk, Kalaküla k – Osvald Kukkur < Jaan Laurmann, 81 a (1929)

360.

Matsalu lahes on üks niisugune merekoht, mida hüütakse Neitsiliivaks, muinasjutt sellest on järgmine: Kiideva mehed läinud noodale ja püüdnud niisuguse inimese merest kinni, kellel oli olnud pool keha inimese ja pool kala. Tõmmanud selle noodaga paati. Siis kuuldud merest häält:

“Kall, tule koju!”

Selle peale vastanud paatis olev olevus:

“Kus Kall saab enam tulla, Kalle jalad kaares, pea paadi piida küljes.”
Siis hakanud kibedasti nutma, kuni mehed ta merre lasksid.

ERA II 228, 361 (9) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Ansujärna t – Endel Murd, Kiideva algkooli õpilane < Johann Jürnaste, 64 a (1939)

4.9. ANKUR LAUDA UKSE EES

361.

V a a r a u k a l a

Rahvajutu järge ei olla vaarau sõjavägi, mis Punasse merre ära uppus, mitte ära surnud, vaid jumal olla nad muutnud kaladeks. Üks Muhu poiss teenin vanasti laeva pääl madrusena. Kord juhtun nad olema laevaga Punase mere pääl, nad lasnud ankrusisse, sest öö hakkab tulema. Õhtu hämarikus ronin laeva vanti mööda üles inimene, sellel olnd kala saba ja inimese pea. See ütlen laevameistele:

“Tõmmake oma ankur üles, see on just meie sigade lauda ukse taga.”

Eemale veepinnale tõusnud ka veel teisi seuksi inimesi. Ja need karjun ikks vahetevahel:

“Vaarau, vaarau!”

Meistel ei jäänd muud üle kui tõmband ankrus välja ja sõitnud säält kohe minema.

ERA II 158, 493/4 (2) < Kaarma khk, Tõrise k, Tõntsu t – Aadu Toomessalu < Jaan Tänav, snd 1874 (1937)

4.10. KAPAGA KALJA TOOJA

362.

Mehed õld ööd merel. Üks naesterahvas tõust veest, toond kapaga kalja paati. Siis läind kohinaga vette tagasi. See pidi vaarao olema. Meres pidid vaarao inimesed olema, see pidi vaarao naesterahvas olema. Need põle uppundki, jäänd mereelukat. Kisendand:

“Vaarao, vaarao!”

Kui keski laeva peal surma pidand saama, siis selle eel pidand laeva taga hakama käima.

ERA II 28, 111 (24) < Lügänuuse khk, Püssi v, Liimala k, Kullerkupu t – Rudolf Põldmäe < Juuli Kullerkupp, 48 a (1930)

4.11. VÕETAKSE NAISEKS

363.

Se vaarao ingel oli ühekorra ühel naiseks olnud, aga naine ütelnud, kui sa lubad mind nädalis üks päev ühes toas üks vannis olla, siis tulen; aga mees mõelnud, ma tahan näha, mis ta teeb omi seal toas üks – ja puurind sinna seina sisse augu salaja. Ja nüüd, kui naine on läind kambrisse ja siis mees salaja vaadand, et mis ta seal teeb, ja näind, et naisterahvas olnd alasti, rinnad on olnd ja altpoolt olnd kõik kala keha ja kala saba, kõik kala soomus – ja siis naine on oma aja seal olnd ja tulnd välja, olnd kõik jälle inimene, aga kohe ütelnud mehele, et miks sa oma vannet oled murnd, nüüd ma pean jälle merde minema, ja oma lapsed vaesekslapseks jätma, siis oli kohe merde läind ja kadund tänapäevani.

Tormiste ilmade eel peab tulema välja mere ääre ja kaljudele – ja karjuma “vaarao, varaa”.

ERA II 70, 619/21 (15) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Maidla k, Rätsepa t – Alfred Samet < Liisa Saller, 43 a (1934)

364.

Nagu oleme juba usuõpetuse tundide ajal kuulnud iisraeli laste põgenemist üle Punase mere ja vaarao laste uppumist. Pääses vaid üks vaarao tütar. Tingimusega, et ta ilma teiste inimeste nägemata peab kuus aastat käima vannis, siis jääb ta inimeseks, muidu aga kalaks.

On ilus suvine õhtu. Tasaselt lainetab meri. Päikese viimased kiired suudlevad konarlist, künkalist maapinda, siis kaob. Taevas jääb veel järele punetama.

Sellisel ilusal suveõhtul jalutab vaarao tütar mere kaldal. Nii jalutades igal õhtul saab vaarao tütar ühe noore poisiga sõbraks. See tahab teda kosida. Vaarao tütar on sellega nõus. Kuid et temale ehitatakse tammepuust maja ning sellises majas lastakse tal iga päev olla üks tund. Poiss olnudki sellega nõus ning nad abiellusid. Mees laskiski tal käia selles majas.

On möödunud juba neli pool aastat, kui vaarao tütar hakkas käima selles majas. Ühel päeval, kui jälle oli ta naine üksinda majas. Tuli naabriperemes ja rääkis, et ta laseb käia omal naisel majas ja ei teagi, mis ta säääl teeb. Teisel päeval puurinudki ta maja sisse auku. Jälle kui ta naine oli majas, vaatas ta läbi augu. Samas kiljatas naine sees. Mees tahtis aga uudishimu pärast vaadata veel ja vaataski. Samas tormas ta naine uksest välja nutuga ja lausus: “Sa ei jõudnud enam oodata seda 11/2 aastat” ning siis kadus ta naine metsa poole. Seal moonduski ta kalaks ja elab vist praegugi.

ERA II 244, 345/7 (20) < Rõuge khk, Viitina v, Ala-Pundi t – Aksel Reiljan, Ristemäe algkooli õpilane < Viitrik Liiva, 50 a (1939)

4.12. VEAVAD VETTE

365.

Vaarao inimesed

Näkid olla vaarao inimesed, kes Punases meres olid ära uppunud. Neil olla inimese pead ja käed, kuid jalgade asemel olla neil kala saba. Neid olla isasid ja emasid. Nad elada meres, kus nad ka edasi sigineda. Vahetevahel ilmutada nad endid ka inimestele ja soovida neile meeldivaid isikuid merde tassida, kas omale seltsiliseks viia või muuks otstarbeks, selleks puuduvad vastavad andmed.

Üht sarnast vaarao inimest oli mõne aja eest ka Sõrves, Lähara rannas nähtud. Kord läinud üks kena noor Sõrve eit rahvariites ranna teed mööda edasi. Korraga näeb ta lähedal meres üht musta peaga ja habemega meesterahvast rinnust saadik vee sees seisvat ja tema poole vaatavat. Ta jäänud seisatama ja hakkanud tunnistama, et kes see meesterahvas õige on, kes siin tapleb, kuid see jäänud tal tundmatuks. Nüüd näeb ta korraga, et see tundmata meesterahvas teda käega oma poole hakkab kutsuma. Tema sammunud mere kalda poole, kuhu ka meesterahvas oli ujunud. Kaldale jõudes, tirinud meesterahvas, kellel jalgade asemel suur kalasaba olnud, sõna lausumata, temal äkiste vööpaelast kinni ja tahtnud teda merde tassida, kuid suure kisa ja rabelemise peale päästetud ta ometi veel vabaks ja hoidnud ennast kaldast eemale, kuna isane vaarao inimene merde oli pannud, mis kui suur kalasaba veel vilkunud veepinnal.

Ka Riia kalurid olla kord lõhesi püüdes noodaga, ühe vaarao inimese – kolmepäise lapse veest välja tõmmanud, kes lõhede seas oli kaldal siplenud. Sellel olnud ka inimese pea ja käed ning jalgade asemel kalasaba. See mõistnud ka rääkida, aga mis keelt nimelt, selleks puuduvad andmed. Ta oli rääkinud, et ta ainult kolmepäine olla ja tikkunud kõvasti vette tagasi, et oma ema juure imema minna. Kuhu see vaarao inimese laps viimati jäi, kas lasksid kalurid ta tagasi vette või andsid ta kuhugile edasi, sellest puuduvad jälle andmed.

E 63429/31 (8) < Jämaja khk – Andrei Kuldsaar (1929)

4.13. RÜNDAVAD LAEVU

366.

Koerakroonumehed old vee-elajad, kippund laevade kallale. Üks silm old otsa ees nagu silgukarp. Suured pikad küüned old, löönd laeva sisse.

ERA II 27, 486 (34) < Nissi khk, Riisipere v, Odolemma k, Lepiku t – Rudolf Põldmäe < Juhan Petoffer, 71 a (1930)

367.

On ka juhuseid leitud, kus on laeva külge hakanud.

KKI 9, 178/9 (121) < Kodavere khk – Udo Mägi < Sohvi Sepp, u 75 a (1948)

368.

Laev läheb mööda, küsivad laevasõitjate käest: “Millal on viimnepäev?” Kui laevamees ütleb, et ei tea, siis uputavad laeva ära.

ERA II 302, 217/18 (134) < Tallinna I < Valjala khk, Kogula v, Lööne k – Paul Alvre < Liisa Tampsö, 72 a (1942)

369.

Kui mõni laev Punasesse merde juhtub, sis piavad vaaru rahvas talle ümber tulema ja küsima: “Kona tuleb viimne päev?” – Kui vastutama piab “ei tia”, sis häävitavad nad kohe laeva ära ja a’avad mere möllama.

H II 64, 496 (21) < Tartu-Maarja khk, Ropka k < Kursi khk – Johannes Kool (1900)

4.14. VAARAORAHVAS – INIMSÖÖJAD

370.

Vaarao sõaväest on saanud, mis on tänapäevani veel meres ja karjuvad säääl: “Vaaru! Vaar-aru!” On puulkuradid. Söövad ärä, kelle kätte saavad. Säääl on alati vahid juures. Ku tuleb vällä ja paneb vana hõbet püssi, sis laseb sellega surnuks.

ERA II 192, 697 (28) < Soome < Viljandi khk < Viljandi khk, Päre v – Leili Takk < Jaan Marks, u 70 a (1938)

4.15. PALUB ROHTU

371.

Urtans (latgallane, katoliiklane) teab vaid, et mingisugused inimesed “perehodili Mertvoje more. Utopilis. Ostalis v more polu rõba, polu tšelovek Nime ei tea. Polagajut, tšto oni zakoldovanõ.

Jehali morem. Ženštšina prosila iz morja tštšo-to, kakoje-to lekarstvo. Morjak ispolnil pros’bu ženštšinõ.

U ženštšinõ istšez hvost rõbõ. Ona polutšila nogi, no poterjala razgovor. Hodila na balah, tantsevala, no jazõka ne bool.”

ERA II 79, 637/8 < Lutsi, Zvirgzdeni v – Paulopriit Voolaine < Urtans, mees, 30 a (1934)

V. VAARAORAHVA ESINEMUS MUUDES RAHVALUULE LIIKIDES

V.1. KÕNEKÄÄNUD, ÜTLUSED

372.

Neliteist aastat tagasi üks vana saarlane Mustjalas ütles:

“Mul üks sugulane sai jälle vaaraoks.” – Küsisin, mis see tähendab, – mees vastas: uppus ära.

ERA II 70, 23 (2) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Maidla as < Emmaste khk, Emmaste v – Alfred Samet < Aksenti Turu, 26 a (1934)

373.

Kui hülgeleha süeässe, siis üeldässe ikka vahel, et süeme vaarao inimesi või lapsi. Ju hülged siis vaarao seltsi sõjamehed ond.

ERA II 58, 471 (142) < Kihnu khk, Kihnu v, Turu k – Theodor Saar < Mari Laarents, snd 1859 (1932)

374.

Kisavatele lastele: “Röögite nigu vaarao latse, kas ti suud ei pea!”

ERA II 57, 737 (4) < Hargla khk, Taheva v – J. Tamm < rahvasuust (1932)

V.2. ENDED

5.2.1. NÄGEMINE ENNUSTAB HALBA

375.

Vastuseks Teie kirjale teatan, et Juuru kooliringkonnas võrdlemisi vähe teateid leidub vaarao sõjaväe saatuse kohta:

1) Vaarao sõjaväelased on muutunud poolinimeseks-poolkalaks; nende nägemine ennustab halba.

ERA II 60, 311 (1) < Juuru khk – Ed. Aus < Juuru kooliringkonna õpilastelt (1933)

5.2.2. SURMA- JA LAEVAÕNNETUSE ENDED

376.

Kui vaarao latse tsuklese, sis taivas veretes – ja tullev sõda.

ERA II 57, 733 (2) < Hargla khk, Taheva v, Kõõdre t – J. Tamm < Eduard Kasak, snd 1869 (1932)

377.

Vaarao kaladest olen kuulnud, vanematelt, et nisuksed kalasabaga inimesed on meres... olla vaarao kalad. – Karjuvad “varaa, varaa”... Ikka õnnetus, kui neid nähakse – surm või laevaõnnetus. [---]

ERA II 70, 17 (1) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Kalju k, Sepa t < Kullamaa khk, Vaikna v – Alfred Samet < Hans Leof, 53 a (1934)

5.2.3. ILMAENDED

5.2.3.1. ILMAMUUTUSE ENDED

378.

Vaarao rahvas. Üks laevamees rääkis, et kui teist ilma tuleb, siis peab vee peal karjuma: “Vaarao!” Tagumine ots peab kala olema, esimene ots peab inimene olema.

ERA II 55, 311/2 (16) < Ridala khk, Asuküla v, Kolu k, Krabi t < Ridala khk, Sinalepa v, Kolila k – Rudolf Põldmäe < Mihkel Krabi, 79 a (1932)

379.

Kui päeva loojaminemise aeg taeva serv punane on, siis peavad vaaru rahvas meres silplema ja vee pääle tulema. Meie ütleme siis: hommen tuleb teisi ilmi.

H II 64, 496 (21) < Tartu-Maarja khk, Ropka k < Kursi khk – Johannes Kool (1900)

5.2.3.2. HALB ILM

380.

Vaarao rahvas. Kui sandid ilmad peavad tulema, siis nad karjuvad: varao, varao.

ERA II 38, 501 (101) < Viru-Jaagupi khk, Roela v, Roela vaestemaja – Rudolf Põldmäe < Mari Nirgi, 75 a (1931)

381.

Need mõned, kes vanast käisivad kroonuteenistuses, teasid rääkida, et meres pidada elama nisikesed imelikud kalad: inimese pea õld, aga kalasaba taga. Need siis, kui paha ilma tuld, siis karjund: vaarau, vaarau, vaarau! Need pidada õlema see vaarau sõjavägi, kes siis merde õlid jäänd, kui vaarau Moosesele järele õli läind.

ERA II 125, 90 (49) < Iisaku khk, Illuka v, Puhatu k, Mädasõrru t – Mart Tarum < Mihkel Kalkmann, snd 1861 (1936)

382.

V a a r o v ä g i .

Seal meres, kus nad uppusid, pidid kisendama: “Vaaro, vaaro!” Siis kui pahu ilmu pidi tulema.

ERA II 28, 682 (9) Viru-Nigula khk, Kunda-Malla v, Kunda k, Seppa t < Viru-Nigula khk, Kunda-Malla v, Ojaküla k – Rudolf Põldmäe < Jaan Ruuvärk, 78 a (1930)

383.

[--] Kui vihmane ilm piab olema, siis piavad karjuma: “Vaarau, vaarau!” [--]

RKM II 197, 78 (87) < Järva-Jaani khk, Järva-Jaani al. < Järva-Jaani khk, Metsla k – Selma Lätt < Rosalie Veinberg, 83 a (1965)

384.

V a a r a o d

Kui vaarao Punasesse meresse ää uppus, siis need jäid senna, pool kala ja pool inimest. Peavad saduse ilmaga karjuma: “Varauu” ja “varauu.” Neid on nähtud koa.

ERA II 77, 468 (108) < Hageri khk, Hageri v, Hageri vaestemaja < Nissi khk, Varbola v, Põlli k – Rudolf Põldmäe < Jaagup Jäämann, 70 a (1934)

385.

Pidid karjuma enne vihma: “Varauu” ja “Varauu.” [--]

ERA II 77, 83/4 (4) < Jüri khk, Rae v, Rae vaestemaja < Kose khk, Uuemõisa (Kuivajõe) v – Rudolf Põldmäe < Ants Sile, 60 a (1934)

386.

Saju eel tuld, suured parved old, karjund.

ERA II 38, 151 (8) < Kose khk, Tuhala v, Nõrava k, Tiiuvälja t – Rudolf Põldmäe < Jüri Lehtmets, 82 a (1931)

387.

Need, mis meres on, need peavad vaarao rahvas olema, peavad karima: vaarao, vaarao, kui peab sajuseid ilmasi tulema. Ega neid vist siin meredes ole, need on kaugel võera riikide sees.

ERA II 62, 520/1 (48) < Kullamaa khk, Piirsalu v, Kabeli k, Maandi s < Kullamaa khk, Piirsalu v, Kuie k – Rudolf Põldmäe < Leena Tõning, 69 a (1933)

388.

Vaarao kala peab olema meres, pealt inimene, aga alt kala sabaga, hüüab: “Vaarao, vaarao!” Sadusid tähendab, kui nähakse.

ERA II 70, 37 (3) < Kullamaa khk, Koluvere-Kalju v, Laukna k, Vahekaasiku t < Vigala khk, Vigala v – Alfred Samet < Jüri Õruste, 76 a (1934)

389.

Vaarao lapsed on meres. Nad on pool-inimesed, pool-kalad. Rinnad olevat neil nagu naisterahvastelgi. Enne halba ilma karjuvat nad: “Varao, varao!” Need olevat israeli rahvas, kes merde jäävad. Neis saivad kalad.

ERA II 115, 59 (34) < Karula khk, Karula v – Selma Kutti < Elisabet Püss, 81 a (1935) = ERA II 115, 59 (37) < Karula khk, Karula v – Selma Kutti < Elisabet Püss, 81 a (1935)

390.

Kui halb ilm tulemas, ilmub nähtavale ja karjub.

ERA II 63, 519 (2) < Räpina khk, Meeksi v, Meeksi as – Richard Viidebaum < Anna Valk, snd 1890 (1933)

391.

Vaarao latsõ' ollõv puul inimest, puul kalla. Ku vihmanõ ilm – tän'täse', ku illos ilm, sis laulva'.

ERA II 79, 664 (2) < Setu, Järvesuu v, Tonja k – Herbert Tampere < Anne Vabarna, 56 a (1934)

5.2.3.3. TORMIENNE

392.

Enne tormi ehk õnnetust kuulma, sest tormi ehk mereõnnetuse eel peavad nad sagedaste vee pinda ehk ka kalda lähedale tulema, rahutumalt ujuma ja hüidma: “Varao, varao!”

HI 10, 61/2 (11) < Risti khk – Johan Reimann (1896)

393.

“Varuuh, Varuuh!”

Punases meres peab tormide eel tõusma veepinnale inimese moodi elukas, kellel käed ja kätel sõrmed. Ta peab kätega lööma vastu veepinda ja ise üidma: “Varuuh, Varuuh!” Peab niisuke ulgumine tagajärel olema. Kuulsin seda lugu oma isalt, kes oli merimees.

ERA II 176, 23 (140) < Haljala khk, Võipere k < Väike-Maarja khk – Julius Aleksander Reepärg < Jaan Muruväli (Mahkvei), snd 1864 (1937)

394.

[---] Kui torm tuleb, siis karjuvad: “Vaaru, vaaru!”

ERA II 254, 403 (11) < Reigi khk, Kõrgessaare v, Hirmuste k, Karmu t – Enda Ennist < Mihkel Jalaja, snd 1860 (1939)

395.

[Hülged] Kui nad endid näitavad, siis näitavad vahest tormi.

ERA II 55, 94/5 (6) < Ridala khk, Sinalepa v, Kiideva k, Päärna t – Rudolf Põldmäe < Jaan Laurmann, 84 a (1932)

396.

Üks ruetslanõ riäkis, et Punasõs meres varao inimesed karjudõ tormaga laenõtõ otsas: “Varao, varao!” – Täma näin neid ise oma silmägä.

ERA II 79, 465 (1) < Kihnu khk, Kihnu v, Lemsi k – Theodor Saar < Mihkel Leas, snd 1911 (1934)

397.

Kui meres karjuvad: “Varaao, varaao,” siis tullõ väga kangid tormõ, siis pidäde sadamad otsma. [---] Jo nad siäl väljämerel ikka ond. Ülemine puõl ollõ inimene, aluminõ puõl kala. Nad küsivad laevameeste käest, millal viimnepäev tulõb. Kui laevamehed ütleväd: “Huõme,” siis on neil hiä miel, lähtväd ärä. Kui öeldakse: “Ei tea,” siis lähevad nutuga.

Ei, ei, siin meres pole, need on taga kauges meres, kus nende maa on.

RKM II 10, 187 (16) < Kihnu khk, Lemsi k – Paul Ariste < Kuraga Liis (Liis Alas), 83 a (1933)

398.

V a a r a o v ä g i

Võõral maal kuskil meres olla kalad päris inimese moodi. Need pista pead veest välja ja karjuda ise: “Vaaro! Vaaro!” Need isemoodi kalad kuulutada tormi ette. Need kalad tekkinud Punasesse merde upunud vaarao sõjaväest.

E 8° XI, 34 (98) < ? – Matthias Johann Eisen (1932)

V.3. PROHVETISEERING

399.

Kui jalgrätik jalkatu ja tanup-rse paikatu, siis tuleb vaaru (vaarao) Punasest merest välja ja paneb kõik rahva orjusesse.

H I 7, 493 (24) < Helme khk – Jaan Soots (1895)

V.4. HIRMUTAMINE

400.

Üks lõnd karin ühekorra meres ning juut küsün, mis sie ollõ. Narritud juuti, et vaarao inimesed karidõ. Juut oln ette kohkon.

ERA II 58, 489 (170) < Kihnu khk, Kihnu v, Turu k – Theodor Saar < Tiiu Kiigajaan, snd 1863 (1932)

V.5. UUEM LAUL

401.

Otsides materjali Punamerre hukkund vaarao kohta, sattusin mingisuguse “Israeli laulu” peale, millest üks variant siin juures.

Auküla koolis on õpetatud vanemal ajal laulu, mille üks salm: Vaarao sai surma mere lainetes, sest ta mõtles kurja omas südames. Rohkem ei mäletata.

ERA II 59, 469 (1) < Kadrina khk – P. Pedisson < P. Pedisson (1933)

402.

L a u l

1. Mind ema hoidis hellaste

Kord oma rinna naal.

Ja ise üles kasvatas

Mind elukevadel.

2. Nüüd aeg on tõusnud minule,

Et pean võtma ma

Neid Vene keisri käskusid

Ja truudust vanduma.

3. See vägev Vene keisri käsk

Käib läbi riigi seest.

Ta päralt hõbe, kuld ja vask

Ja iga ema laps.

4. Ta kutsub vahvaid võitlema,

Kaitsma oma isamaad.

Ja neid, kes selleks kõlbavad

On prisked, tugevad.

5. Need tormid ilmameredel

On sõjakursused.

Nad nõudvad rahvast ohvrivees

Seal vaenualtaris.

6. Need suured sõjailemad

On selleks palgatud.

Ja nende hulgas alamad

On väga õpetud.

7. Kus püssikuulid lendavad

Ja surma külvavad.

Neid, keda ära saatsivad

Siit nuttes vanemad.

8. Meil kahju, et nii kallis jõud

Saab tühjalt raisatud,

Kus maha tapab tuli-raud,

Kel pole surmahaud.

9. Oh Taara, vägev sõjavaim,

Meid tule aitama,

Sest timukate käes võim

Meil elu riisuda.

10. Oh Kalev, ärka ülesse,

Vii vennad võidule.

Too surma verekoertele,

Vii veretalgule.

11. Seest imevad me rahva verd

Egiptus vaaraod.

Me teeme meie punast verd,

Teid neelvad vetevood.

12. Siit vabalt kasvab Eesti pind

Ja õitsev marjamaa.

See koht siis rõõmustab veel mind

Ja lahkumise käe.

13. Kui tagasi saan tulema

Veel oma kodumaal,

Siis saavad pulmad tulema

Kas linnas ehk või maal.

ERA II 115, 615/8 (3) < Rõuge khk, Kasaritsa v, Soemetsa k – Ludvig Raudsepp < Miili Aeniidu laulikust (1935)

403.

Tekke tööde timmukalõ,

näkke vaiva vaaraolõ.

Ei tunnõ timmuk tennadä,

vaarao vaiva vasta võtta.

Siin meil vaesil vaivaelu,

kotikandjil kuri elu.

Mis ti meid vaesid vaivadõ,

peenükeisi piinadõ!

Laskõ meid vaesid vallalõ,

kotikandjid kodõ poolõ!

H II 32, 328 (5) < Rõuge khk, Roosa v – Anton Peeter Friedrich Kõiv, Gustav Raup (1889)

V.6. LOITSUD

404.

(Uisa)siivvusunad (Mausõnad)

*Tere härga, raudasarve,
 musta mulla pööraja.
 Tere härga, raudariista,
 munad mürgised mõlemad.
 Sa tuled vaaroni väesta,
 kivi alta kelderista,
 kannu alta kamberista,
 roti käpa kapikunna
 kamajahu kotikunna.
 Võtid ihu himusta,
 nägemata näbsata.
 Sa kuulus kuluualune,
 hele heinaalune,
 selle saluna,
 püha paluma.
 Teekirja, tedrekirja,
 Maakirja, maranakirja,
 saakirja, sarapuukirja,
 mäekirja, männakirja.*

H II 30, 175 (4) < Puhja khk, Suure-Ulila v – M. Levoll (1888)

V.7. KOHA NIMETAMINE

405.

Vaaro läks läbi Punase mere. Kunda sadamas on veel üks tee, madal koht läheb meresse, et siit vaaro läind läbi – meile, lastele öeldi.

ERA II 28, 621 (71) < Viru-Nigula khk, Kunda-Malla v, Kunda k, Mäepealt s – Leena Mikker, 62 a (1930)

406.

Vaaro meri

Torma vallas Võtikvere külas.

Vanasti olnud ta suur lahtine meri. Sääil meres olnud palju kalu, mida toonud enne muiste vaarao, siis hakatud neid kalu ka vaara kaladeks hüütama.

Kalad karjunud öösiti: "Ummb luu ja ummb luu."

Inimesed leidnud korra merest luu ja matnud ta maha, sest ajast jätnud ka kalad karjumise järele.

Nii on saanudki praegune Vaara meri oma nimetuse. Praegust on ta kinni kasvand ja kaetud pajupõõsastikuga.

ERA II 239, 177 (1) < Torma khk, Torma v, Võtikvere k – Hella Lepp, Ulvi algkooli õpilane < Andres Jalak, snd 1861 (1939)